K-1-3

THE

HARIDAS SANSKRIT SERIES

81

THE PRAKRIYĀ PRAYOGA SŪCHI

FROM BHWĀDI TO CHURĀDI

OF

SIDDHĀNTA KAUMUDI

BY

BHAṬṬOJI DIKSHITA

Or

A PRACTICAL GUIDE TO EXERCISES IN SANSKRIT RAMMAR

BY

S'ri Nāgendra Nārāyana Mis'ra

(Alias Paṅdit Keśava Miśra)

Sāhityāchārya, Kāvya Tirtha, Dharma S'āstri

Adhyāpaka, Saryū Pārīṇa Sanskrit Vidyālaya, Benares

PUBLISHED BY

JAYA KRISHNA DÂS HARIDÂS GUPTA

The Chowkhambâ Sanskrit Series Office.

BENARES.

.938

[*All Rights Reserved by the Publishers.*]

PRINTED BY
JAYA KRISHNA DAS GUPTA,
VIDYA VILAS PRESS, BENARES CITY.
1938.

* श्रीः *

हरिदास–संस्कृत–ग्रन्थमाला

८१

श्रीमद्भट्टोजिदीक्षित विरचिताया

वैयाकरणसिद्धान्तकौमुद्या

विविधस्थलामृताख्याटिप्पणीयुता

भ्वाद्यादिचुरादिगणान्त-
प्रक्रियाप्रयोगसूची ।

श्रीवैदिककर्मानुष्ठाननिष्ठ स्वधर्मशरणपयासी-मिश्र–कुलभूषणगोरक्ष(ख)पुरमण्डलीय-मध्यपल्ली(मझौली)राजगुरु-पण्डित श्रीराघवेन्द्रनारायणमिश्रस्यात्मजेनबलिया-मण्डलान्तर्गत–मुनिछपराग्रामवास्तव्येन, काशीस्थसरयूपारीणसंस्कृत-विद्यालयाध्यापकेन, काव्यतीर्थेन,धर्मशास्त्रिणा, साहित्याचार्येण-श्रीकेशवमिश्रापरनामकेन

पण्डितश्रीनागेन्द्रनारायणमिश्रशास्त्रिणा

सङ्कलिता–संशोधिताच ।

प्रकाशकः—

जयकृष्णदास–हरिदास गुप्तः–

चौखम्बा संस्कृत सीरिज़ आफिस,

विद्याविलास प्रेस, बनारस सिटी ।

१९९५

[अस्य पुनर्मुद्रणादिकाः सर्वेऽधिकाराः प्रकाशकायत्ताः]

* श्रीमात्रे परमसुन्दर्य्यै नमः *

श्रीगुरुवरकरकमलार्पणम्

श्रीमद्विन्ध्येश्वरीमाता राघवेन्द्रः पिता स्वयम् ।
तौ नुमश्च पराम्बां श्रीदेवीं परमसुन्दरीम् ॥ १ ॥

श्रीमत्सु, सारदाशारदासमस्तगुणशब्दार्थामृतपानप्रसक्तमुनिवरमानसहंसकुलकमलेषु, भारतीभालब्धसाङ्गश्रुतिस्मृतिपुराणोपपुराणाद्यनेकसकलकुशलसीमसद्विद्याचारप्रचारपरायणविद्वद्वराखिलवसुधारत्नभूतप्रभातमङ्गलप्रभाप्रसन्नेषु, बुधवराग्रगण्यशरण्यमण्डलीसखभारतीभाभास्वरभूसुरेश्वरेषु, गुणिगणगौरवामोदपुलकितेषु, सततपरमपूज्यगुरुदेवपूतयुगलकरसरोरुहेषु,

मुल्लसतु मे प्रियकुसुमार्पणम् ।

यतः किल दरीदृश्यते च प्रतिवत्सरं श्रीमद्भट्टोजिदीक्षितप्रणीताया वैयाकरणसिद्धान्तकौमुद्या भ्वाद्यादिचुरादिगणान्त (दशगणी) प्रक्रियाप्रयोगस्मृतिपुण्यपथे

भारतीभानुरागफलमिच्छूनां भविष्योन्नतिशीलानामपिच्छात्राणामनवरतं महता प्रयासेनेतस्ततः परिभ्रमणम् । विभाव्यते च प्रकारप्रदर्शनाभावेमहत्यत्रहानिः । यद्यप्यद्दमहमिकावैमत्येनानुकरणशीलाः स्वात्मगौरवं स्वयमेव परित्यजन्ति, तत्रापि 'धीरा यान्तिसमुन्नतिम्' इति नियमात्तत्क्लेशविघ्नदूरीकरणायामृताख्यया टिप्पण्या मारुतिस्तोत्रदशकेन च विभूष्य दर्शिता, आशास्महे चेयं समेषां परीक्षातत्पराणामवश्यमेव सर्वथा साहाय्यं करिष्यति । यद्यप्याचार्यादिप्रदर्शितपथा छात्राणां कार्यसम्भवस्तथाप्ययं सुकरप्रकारः । विलीयन्ते च मनोरथाश्छात्रालिनिवहानां तदर्थमेवायं सूचीक्रमो दर्शितः । चेदेयं किञ्चिदुपकरिष्यति तदोपकृत्यतां लभेम । यद्यप्यत्रसाधनाभावे दोषबाहुल्यमागमिष्यति, तथापि 'गुणग्राहिणो ज्ञा भवन्ती' त्यनुक्षणं स्मारं स्मारं विविच्यगुणग्रहणसक्ता एव भवन्तीतिशम् ।

प्रमादाद्वा तथाज्ञानाद्यदत्र स्खलनं कृतम् ।
आर्यैस्तत्क्षम्यतां सर्वमुपलभ्य मदर्पणम् ॥ १ ॥
के-शवं स्व-कृतं दोषं विलोच्यापि सृजन्ति नो ।
मिश्रेऽतोऽत्र गुणो ग्राह्यः श्रीमद्भिरयमञ्जलिः ॥ २ ॥

श्रीमहोदय-सर्वशास्त्रालय
राजगुरुभवनम्
मुनिछपरा-अचलगढ़,
बलिया ।
हरिप्रबोधिनी (सं० १९९५)

श्रीगुरुवरकृपामात्रेच्छुः-
श्रीकेशवमिश्रः
श्रीराममन्दिर,
गायघाट-काशी ।

श्रीविन्ध्येश्वर्यैनमः ।

तिङ्ङन्तदशगणीप्रकरणानामनुक्रमणिका ।

क्र. सं.	नाम	गणसं.	पृष्ठाङ्काः
१	श्रीमन्मारुतिस्तोत्रदशकम्		१—२
	तिङ्ङन्तभ्वादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः	१	३—६०
३	तिङ्ङन्तादादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः	२	६०—७३
४	तिङ्ङन्तजुहोत्यादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः	३	७३—७७
५	तिङ्ङन्तदिवादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः	४	७८—८९
	तिङ्ङन्तस्वादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः	५	८९—९२
७	तिङ्ङन्ततुदादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः	६	९३-१०२
८	तिङ्ङन्तरुधादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः	७	१०३-१०६
९	तिङ्ङन्ततनादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः	८	१०६-१०८
१०	तिङ्ङन्तक्र्यादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः	९	१०८-११४
	तिङ्ङन्तचुरादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः	१०	११४-१३०
१२	व्याकरणमध्यमादशगणीपरीक्षायायथोपलब्धप्रश्नपत्राणि		१—८

शमिति ।

* श्रीः *

पण्डितप्रवर- मझौलीराजगुरु - श्रीराघवेन्द्रनारायणमिश्र – विरचितं –

श्रीमन्मारुतिस्तोत्रदशकम् ।

महोत्साहं महाकायं महावीरं महाबलम् ।
स्वर्णशैलाभमनिशं मारुतिं प्रणमाम्यहम् ॥ १ ॥

यमञ्जनासूतमहाप्रभावं, श्रीस्वामिभक्तं रघुनाथदूतम् ।
तं तप्तरुक्माभतनुं कपीन्द्रं, नमामि वातात्मजमप्रमेयम् ॥ २ ॥

पराक्रमाक्रान्तदिगन्तरालो वीरो हनूमान्महतां वरिष्ठः ।
श्रीदेवदेवस्तुतवज्रदेहो, रुद्रावतारोऽवतु वानरेन्द्रः ॥ ३ ॥

सीताशोकापहारी रघुपतिचरणाम्भोजभक्तः प्रभावान्
द्रोणाद्रेश्चौषधीनामपहरणकरो लक्ष्मणप्राणदाता ।
दृप्तानां राक्षसानां खलु निधनकरो युद्धशाली महात्मा
सोऽव्यान्मां वायुपुत्रो रघुवरकृपया भक्तकार्येषुदक्षः ॥ ४ ॥

सीदद्वानरवाहिनीं समवलोक्याब्धिं समुल्लंघ्य यो ।
दुर्गां दुर्गदुरासदां निशिपुरीं लङ्कां विचेतुं गतः ॥
दृष्ट्वाश्यास्य विदेहजां तदुदितै रामं समाश्वासयत् ।
सोऽयं वानरपुङ्गवोऽवतु सदा विध्वंसकारी द्विषाम् ॥ ५ ॥

निष्पिष्याक्षं मेघनादं विजित्य धातुः पाशेनापि बद्धोऽप्यभीतः ।
लङ्कां दग्ध्वाभाष्य सीतां समायाद्रामं सोऽव्याद्वालिविध्वंसहेतुः ॥६॥

श्रीरामदूतोऽतुलवीर्यशाली, नादेन संत्रस्तविषण्णराक्षसः ।
श्रीरामगाथाश्रवणानुरागी, पात्वञ्जनागर्भसमुद्भवः कपिः ॥७॥
दहनतप्तसुवर्णसमप्रभो, भयहरश्शरणागतपालकः ।
श्रवणकुण्डलदीप्तमुखाम्बुजो ह्यवतु मामरिसागरपारगः ॥ ८ ॥

सिद्धिप्रदोऽसि भजतामभयप्रदोऽसि,
रामायणस्यफलदः पठतां कपीश ।
भक्ताऽवनाय रघुवंशदिवाकरेण,
संस्थापितोऽसि विभुना भुवि मारुते त्वम् ॥ ९ ॥

प्रसीद मान्नाथ कृतापराधं, खिन्दानमार्तं व्यसने निमग्नम् ।
भीतं प्रपन्नं परिपालयाद्य, त्वं दीनबन्धुः प्रथितोऽसि लोके ॥१०॥

मारुतिस्तोत्रदशकं पुष्पाञ्जलिरिवार्पितम् ।
हनुमच्चरणाम्भोजे तेन प्रीणातु मारुतिः ॥ ११ ॥

मध्यावलीनाथपत्नी देवी श्रीश्यामसुन्दरी ।
समर्पितमिदं स्तोत्रं प्रीत्या तत्पाणिपल्लवे ॥१॥

शम् ।

श्रीमन्मौलीराजगुरुकुमारः—
श्रीकेशवमिश्रः ।

श्रीमात्रेविन्ध्येश्वर्य्यैनमः ।

यज्ज्ञानमाश्रित्य तरन्ति योगिनो
गुण्यं प्रभुं तं वरदं सुरेश्वरम् ।
कारुण्यरूपं करुणाकरं परं
श्रीराघवेन्द्रं पितरं गुरुं नुमः ॥ १ ॥

अथ तिङन्तभ्वादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः

सत्त्वार्थकस्य 'भू' धातोः =

लटः भवति
,, भवतः
,, भवन्ति
,, भवसि
,, भवथः
,, भवथ
,, भवामि
,, भवावः
,, भवामः
,, स भवति
,, तौभवतः
,, ते भवन्ति
,, त्वं भवसि

लटः युवां भवथः
,, यूयं भवथ
,, अहं भवामि
,, आवां भवावः
,, वयं भवामः
* एहिमन्येओदनंभोक्ष्यसे
एवमेतवामन्ये ओदनं-
,, भोक्ष्येथे
,, भोक्ष्यध्वे
,, भोक्ष्ये
,, भोक्ष्यावहे
,, भोक्ष्यामहे
,, मन्यसे
,, मन्येथे

* तेनेहन ।

लटः मन्यध्वे
* एतुभवान्मन्यतेओदनंभोदये—
इति भुक्तः सोतिथिभिरित्यादिः
,, प्रहासेकिम्
लिटः बभूव
,, बभूवतुः
,, बभूवुः
,, बभूविथ
,, बभूवथुः
,, बभूव
,, बभूव
,, बभूविव
,, बभूविम
लुटः भविता
,, भवितारौ
,, भवितारः
,, भवितासि
,, भवितास्थः
,, भवितास्थ
,, भवितास्मि
,, भवितास्वः
,, भवितास्मः
लृटः भविष्यति
,, भविष्यतः
,, भविष्यन्ति
,, भविष्यसि
,, भविष्यथः
,, भविष्यथ
लृटः भविष्यामि
,, भविष्यावः
,, भविष्यामः
लोटः भवतु,
,, भवतात्
,, भवताम्
,, भवन्तु
,, भव,
,, भवतात्
,, भवतम्
,, भवत
,, भवानि
,, भवाव
,, भवाम
लङः अभवत्
,, अभवताम्
,, अभवन्
,, अभवः
,, अभवतम्
,, अभवत
,, अभवम्
,, अभवाव
,, अभवाम
लिङः भवेत्
,, भवेताम्
,, भवेयुः
,, भवेः
,, भवेतम्

* यथार्थकथने मा भूत्

लिङः भवेत
,, भवेयम्
,, भवेव
,, भवेम
आशिषिलिङः
,, भूयात्
,, भूयास्ताम्
,, भूयासुः
,, भूयाः
,, भूयास्तम्
,, भूयास्त
,, भूयासम्
,, भूयास्व
,, भूयास्म
लुङः अभूत्
हलःकिम् ?
पेधिषि
अपृक्तस्यकिम् ?
लुङः पेधिष्ठ
,, अभूताम्
,, अभूवन्
,, अभूः
,, अभूतम्
,, अभूत
,, अभूवम्
,, अभूव
,, अभूम
लृङः अभविष्यत

लृङः अभविष्यताम्
,, अभविष्यन्
लृङः अभविष्यः
,, अभविष्यतम्
,, अभविष्यत
,, अभविष्यम्
,, अभविष्याव
,, अभविष्याम
लोटः प्रभवाणि
दुस्थितिः
दुर्भवानि
अन्तर्धा
अन्तर्धिः
लोटः अन्तर्भवाणि
लटः प्रणिभवति
,, प्रनिभवति
संहितैकपदे नित्या
नित्या धातूपसर्गयोः।
नित्या समासे वाक्ये तु,
सा विवक्षामपेक्षते ॥ १ ॥
लटः प्रभवति
,, पराभवति
,, संभवति
,, अनुभवति
,, अभिभवति
,, उद्भवति
परिभवतीत्यादौ—

उपसर्गेणधात्वर्थो
बलादन्यः प्रतीयते ।
प्रहाराहारसंहार
विहारपरिहारवत् ॥ १ ॥
वृद्ध्यर्थकस्य 'एध'धातोः—
*लटः एधते
,, एधेते
,, एधन्ते
,, एधसे
,, एधेथे
,, एधध्वे
,, एधे
,, एधावहे
,, एधामहे ।
प्रत्ययेकिम् ?
लिटः वव्रश्च
लिटः 'कृ'प्रयोगे एधांचक्रे
,, एधांचक्राते
,, एधांचक्रिरे
स्मरन्ति हि—
स्तिपाशपानुबन्धेन
निर्दिष्टंयद्गणेन च ।
यत्रैकाचग्रहणंचैव
पञ्चैतानिनयङ्लुकि ॥ १ ॥
लिटः एधांचकृषे
,, एधांचक्राथे
,, एधांचकृढ्वे
,, एधांचक्रे
लिटः एधांचकृवहे
,, एधांचकृमहे ।
लिटो'भू'प्रयोगे-एधांबभूव
लिटः एधां बभूवतुः
,, एधां बभूवुः ।
लिटः 'अस्'प्रयोगे एधामास
,, एधामासतुः
,, एधामासुः
लुटः एधिता
,, एधितारौ
,, एधितारः
,, एधितासे
,, एधितासाथे
,, एधिताध्वे
,, एधिताहे
,, एधितास्वहे
,, एधितास्महे ।
लृटः एधिष्यते
,, एधिष्येते
,, एधिष्यन्ते
,, एधिष्यसे
,, एधिष्येथे
,, एधिष्यध्वे
,, एधिष्ये
,, एधिष्यावहे
,, एधिष्यामहे ।

* कत्थन्ताःषट्त्रिंशदनुदात्तेतः ॥३६॥

लोटः　एधताम्
,,　एधेताम्
,,　एधन्ताम्
,,　एधस्व
,,　एधेथाम्
,,　एधध्वम्
,,　एधै
,,　एधावहै
,,　एधामहै

लङः　ऐधत
,,　ऐधेताम्
,,　ऐधन्त
,,　ऐधथाः
,,　ऐधेथाम्
,,　ऐधध्वम्
,,　ऐधे
,,　ऐधावहि
,,　ऐधामहि ।

विधिलिङः एधेत
,,　एधेयाताम्
,,　एधेरन्
,,　एधेथाः
,,　एधेयाथाम्
,,　एधेध्वम्
,,　एधेय
,,　एधेवहि
,,　एधेमहि ।

आशिषिलिङः
,,　एधिषीष्ट
,,　एधिषियास्ताम्
,,　एधिषीरन्
,,　एधिषीष्ठाः
,,　एधिषीयास्थाम्
लिङः　एधिषीध्वम्
,,　एधिषीय
,,　एधिषीवाह
,,　एधिषीमहि ।

लुङः　ऐधिष्ट
,,　ऐधिषाताम्
,,　ऐधिषत
,,　ऐधिष्ठाः
,,　ऐधिषाथाम्
,,　ऐधिढ्वम्
,,　ऐधिध्वम्
,,　ऐधिषि
,,　ऐधिष्वहि
,,　ऐधिष्महि ।

लृङः　ऐधिष्यत
,,　ऐधिष्येताम्
,,　ऐधिष्यन्त
,,　ऐधिष्ये
,,　ऐधिष्यावहि
,,　ऐधिष्यामहि ।

उदृदन्तैर्यौति, रु, क्ष्णु
शी, स्नु, नु, क्षु, श्वि, डीङ्, श्रिभिः

वृङ्, वृञ्भ्यां च विनैकाचोऽ
जन्तेषु निहताः स्मृताः ॥ १ ॥
शक्लृ, पच् मुच् , रिच् , वच् ,
विच, सिच् , प्रच्छि, त्यज् ,
निजिर् , भजः भञ्ज, भुज् ,
भ्रस्ज, मस्जि, यज् , युज् रुज् ,
रञ्ज, विजिर स्वञ्जि, सञ्ज् , सृजः ।२।
अद्, क्षुद्, खिद्, छिद्, तुदि, नुदः,
पद्य, भिद्, विद्यति, विनद् ।
शद्, सदो, स्विद्यति, स्कन्दि,
हदी, क्रुध् , क्षुधि, बुध्यती ॥ ३ ॥
बन्धि, युधि, रुधी, राधिः
व्यध् , शुधः, साधि, सिध्यति, ।
मन्य, हन्नाप् , क्षिप् , छुपि
तप् तिप, स्तृप्यति, दृप्यती ॥४॥
लिप् , लुप् , वप् , शप् , स्वप् , सृपि,
यभ् , रभ् , लभ् , गम् , नम् ,
यमो, रमिः ।
क्रुशि, दंशि, दिशी, दृश्, मृश, रिश्
रुश् , लिश् , विश् , स्पृशः कृषिः॥५॥
त्विष् , तुष् , द्विष् , दुष, पिष् ,
विष् ,
शिष् , शुष् , श्लिष्यतयोः घसिः ।
वसति, दह् , दिहि, दुहो, नह्
मिह् , रुह् , लिह् ; वहिस्तथा ॥६॥
अनुदात्ता हलन्तेषु
धातवो ह्यधिकंशतम् ।

तुदादौ मतभेदेन
स्थितौ यौ च चुरादिषु ॥ ७ ॥
तृप् , दृपी, तौ वारयितुं
श्यनानिर्देश एव च ॥
स्विद्यपद्यौ सिध्यबुध्यौ
मन्यपुष्यश्लिषः श्यना ॥ ८ ॥
वसिः शपा लुका यौति-
र्निर्दिष्टोऽन्यनिवृत्तये ॥
णिजिर् ,विजिर् , शक्लृ, इति
सानुबन्धा अमीतथा ॥ ६ ॥
विन्दतिश्चान्द्रदौर्गादे
रिष्टोभाष्येऽपि दृश्यते ॥
व्याघ्रभूत्यादयस्त्वेनं
नेहपेठुरिति स्थितम् ॥ १० ॥
रञ्जि, मस्जी, अदि, पदी,
तुद्, क्षुध् शुषि, पुषी, शिषिः ॥
भाष्यानुक्तानवेहोक्ता
व्याघ्रभूत्यादि संमतेः ॥ ११ ॥
पराभिभवेच्छार्थकस्य 'स्पर्ध'
धातोः

लटः स्पर्धते
लिटः पस्पर्धे
लुटः स्पर्धिता
लृटः स्पर्धिष्यते
लोटः स्पर्धताम्
लङः अस्पर्धत
विधिलिङः स्पर्धेत
आशिषिलिङः स्पर्धिषीष्ट

लुङः अस्पर्धिष्ट
लृङः अस्पर्धिष्यत्
प्रतिष्ठालिप्साग्रन्थार्थकस्यच
'गाधृ' धातोः
लटः गाधते
लिटः जगाधे
लोडनार्थकस्य 'बाधृ'धातोः
लिटः बाधतेः
याञ्चोपतापैश्वर्याशीष्यर्थकस्य
'नाथृ' नाधृ, धातोः—
लटः नाथते
,, नाथति
,, नाधते
धारणार्थकस्य'दधृ' धातोः-
लटः दधते
लिटः देधे
,, देधाते
,, देधिरे
अतः किम्?
लिटः दिदिवतुः
तपरः किम्?
लिटः ररासे
एकेत्यादिकिम्?
लिटः तत्सरतुः
अनादेशादेः किम्?
लिटः चकणतुः
,, नेमिथ
,, सेहे

उत्प्लवनोद्धरणार्थकस्यच 'स्कुदि'-
धातोः—
लटः स्कुन्दते
लिटः चुस्कुन्दे
श्वैत्यार्थकस्य'श्विदि'धातोः
लटः श्विन्दते
लिटः शिश्विन्दे
अभिवादनस्तुत्यर्थकस्यच 'वदि'-
धातोः
लटः वन्दते
लिटः ववदे
कल्याण, सुखार्थकस्य च 'भदि'-
धातोः—
लटः भन्दते
लिटः बभन्दे
स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगत्यर्थ-
कस्यच' मदि,धातोः—
लटः मन्दते
लिटः ममन्दे
किञ्चिच्चलनार्थकस्य 'स्पदि'धातोः-
लटः स्पन्दते
लिटः पस्पन्दे
शोकार्थकस्य'क्लिदि' धातोः-
लटः क्लिन्दते चैत्रम्
लिटः चिक्लिन्दे
प्रमोदार्थकस्य'मुद'धातोः
लटः मोदते

दानार्थकस्य 'दद' धातोः—

लटः ददते

लिटः ददde

,, दददाते

,, ददद्रिे

आस्वादनार्थकस्य'स्वद'स्वर्द 'च धातोः—

लटः अनुस्वदते

लिटः सस्वदे

लटः स्वर्दते

लिटः सस्वर्दे

मानक्रीडार्थकस्यच 'ऊर्द'धातोः—

लटः ऊर्दते

लिटः ऊर्दांचक्रे

क्रीडार्थकस्य 'कुर्द'खुर्द'गुर्द'धातोः

लटः कूर्दते

लिटः चुकूर्दे

लटः खूर्दते

लिटः चुखूर्दे

लट गूर्दते

लिटः जुगूर्दे

लटः गोदते

लिटः जुगुदे

क्षरणार्थकस्य'षूद' धातोः—

लटः सूदते

लिटः सुषूदे

सेक्,सृप्,सृ,स्तृ,सृज, स्तृ

स्त्यान्येदन्त्याजन्तसादयः ॥

एकाचः षोपदेशाः ष्वष्क्, स्विद्

स्वद्, स्वञ्ज, स्वप् स्मिङः ॥१॥

अव्यक्तशब्दार्थकस्य 'ह्राद' धातोः-

लटः ह्रादते

लिटः जह्रादे

सुखार्थकस्याव्यक्तर्थकस्यच 'ह्ला· दी'धातोः

लटः ह्लादते

आस्वादनार्थकस्य'स्वाद'धातोः—

लटः स्वादते

गुदरवार्थकस्य'पर्द' धातोः

लटः पर्दते

प्रयत्नार्थकस्य'यती'धातोः—

लटः यतते

लिटः येते

भासनार्थकस्य 'युतृ'जुतृ'धातोः—

लटः योतते

लिटः युयुते

लटः जोतते

लिटः जुजुते

याचनार्थकस्य'विथृ'वेथृ' धातोः—

लिटः विविथे

,, विवेथे

शैथिल्यार्थकस्य'श्रथि'धातोः

लटः श्रन्थते

कौटिल्यार्थस्य 'ग्रन्थि'धातोः—

लटः ग्रन्थते

श्लाघार्थकस्य 'कत्थ' धातोः—
लटः कत्थते
*सातत्यगमनार्थकस्य 'अत' धातोः
लटः अतति
लिटः आत
,, आततुः
,, आतुः
लुङः आतीत्
,, आतिष्टाम्
,, आतिषुः
लुङः माभवानतीत्
,, अतिष्टाम्
,, अतिषुः
संज्ञानार्थकस्य 'चिती' धातोः—
लटः चेतति
लिटः चिचेत
लुङः अचेतीत्
,, अचेतिष्टाम्
,, अचेतिषुः
आर्द्रीकरणर्थकस्य'च्युतिर्' धातोः-
लटः च्योतति
लिटः चुच्योत
लङः अच्युतत्
लुङः अच्योतीत्
क्षरणार्थकस्य 'श्च्युतिर्' धातोः—
लटः श्च्योतति
लिटः चुश्च्योत
लुङः अश्च्युतत्
,, अश्च्योतीत्
लटः श्चोतति
विलोडनार्थकस्य'मन्थ' धातोः—
लटः मन्थति
लिटः ममन्थ
लिङः मथ्यात्
हिंसासंक्लेशनार्थकस्यच 'कुथि'
पुथि' लुथि' 'मथि' 'हिंसा' धातोः-
लिङः कुन्थ्यात्
,, मन्थ्यात्
गत्यर्थकस्य 'षिधू' धातोः—
लटः सेधति—
लिटः सिषेध
लुटः सेधिता
लुङः असेधीत्
क्वचि अप्रतेरितिनानुवर्तते
बाहुप्रतिष्टम्भविवृद्धमन्युः
लटः निषेधति
लङः न्यषेधत्
लुङः न्यषेधीत्
लृङः न्यषेधिष्यत्
लिटः निषिषेध
,, निषिषिधतुः
लटः गङ्गां विसेधति
शास्त्रमाङ्गल्यार्थकस्यच'षिधू'

* अथाष्टत्रिंशत्तवर्गीयान्ताः परस्मैपदिनः ॥ ३८ ॥

धातोः—
लिटः सिषेद्ध
,, सिषेधिथ
लुटः सेद्धा,
,, सेधिता
लृटः सेत्स्यति,
,, सेधिष्यति
लुङः असैत्सीत्
,, असैद्धाम्
,, असैत्सुः
,, असैत्सीः
,, असैद्धम्
,, असैद्ध
लुङः असैत्सम्
,, असैत्स्व
,, असैत्स्म
,, पक्षे–असेधीत्
असेधिष्टामित्यादि
भक्षणार्थकस्य 'खादृ' धातोः—
लटः खादति
लिटः चखाद
स्थैर्यहिंसार्थकस्यच 'खद्'धातोः-
लटः खदति
लिटः चखाद
,, चखाद, चखद
लुङ अखादीत,
,, अखदीत
स्थैर्यार्थकस्य'बद्'धातोः—
लटः वदति
लिटः ववाद
,, वेदतुः
,, वेदिथ
,, ववाद,
,, ववद
लुङः अवादीत्,
,, अवदीत्
व्यक्तवागर्थकस्य'गद्'धातोः—
लटः गदति
,, प्रणिगदति
लिटः जगाद
विलेखनार्थकस्य'रद्'धातोः-
लिटः रराद
अव्यक्तशब्दार्थकस्य'णद'धातोः
णोपदेशास्त्वनर्देत्यादयः—
लटः प्रणदति
,, प्रणिनदति
गत्यर्थयाचनार्थकस्यच 'अर्द'धातो
लिटः आनर्द
लुङः आर्दीत्
शब्दार्थकस्य 'नर्द' 'गर्द' धातोः—
लटः प्रनर्दति
,, गर्दति
लिटः जगर्द
हिंसार्थकस्य' तर्द,धातोः ॥ २२
लटः तर्दति
कुत्सितशब्दार्थकस्य 'कर्द' धातोः-
लटः कर्दति

*दन्दशूकार्थकस्य 'खर्द' धातोः –
लटः खर्दति
लिटः चखर्द
बन्धनार्थकस्य 'अति' 'अदि' धातोः
लटः अन्तति
लिटः आनन्त
लटः अन्दति
लिटः आनन्द
परमैश्वर्यार्थकस्य 'इदि' धातोः
लटः इन्दति
लिटः इन्दांचकार
अवयवार्थकस्य 'वदि' धातोः—
लटः वन्दति
वदनैकदेशार्थकस्य 'गडि' धातोः-
लटः—गण्डति
कुत्सार्थकस्य 'णिदि' धातोः—
लटः निन्दति
" प्रणिन्दति
समृद्ध्यर्थकस्य 'टुनदि' धातोः—
लटः नन्दति
लिङः नन्द्यात्
आह्लादार्थकस्य 'चदि' धातोः-
लिटः चचन्द
चेष्टार्थकस्य 'त्रदि' धातोः
लिटः तत्रन्द

आह्वानार्थं रोचनार्थकस्य च 'कदि क्रदि' 'क्लदि' धातोः--
लिटः चकन्द
" चक्रन्द
" चक्लन्द
परिदेवनार्थकस्य 'क्लिदि' धातोः-
लिटः चिक्लिन्द
शुद्ध्यर्थकस्य 'शुन्ध' धातोः
लिटः शुशुन्ध
लिङः शुध्यात् ॥ ३८ ॥
†शेचनार्थकस्य 'शीकृ' धातोः-
लटः शीकते
लिटः शीशीके
दर्शनार्थकस्य 'लोकृ' धातोः-
लटः लोकते
लिटः लुलोके
संघातार्थकस्य 'श्लोकृ' धातोः-
लटः श्लोकते
शब्दोत्साहार्थकस्यच 'द्रेकृ' ध्रेकृ' धातोः-
लिटः दिद्रेके
लिटः दिध्रेके
शङ्कार्थकस्य 'रेकृ' धातोः
लटः रेकते
गत्यर्थस्य 'सेकृ' स्रेकृ' स्रकि,

* दंशहिंसादिरूपायां दन्दशूकक्रियायामित्यर्थः ।

† अथकवर्गीयान्ता अनुदात्तेतोद्विचत्वारिंशत् ।

‡ उक्तस्थलेधातुद्वयंपरित्यज्यषट्त्रिंशदनुदात्तेतः पठितः ।

'श्रकि, श्लकि, धातोः—
लिटः शिश्लके
शङ्कार्थकस्य 'शकि' धातोः—
लटः शङ्कते
लिटः शशङ्के
लक्षणार्थकस्य 'अकि' धातोः-
लटः अङ्कते
लिटः आनङ्के
कौटिल्यार्थकस्य 'वकि' धातोः-
लटः बङ्कते
मण्डनार्थकस्य 'मकि' धातोः—
लटः मङ्कते
लौल्यार्थकस्य 'कक' धातोः—
लटः ककते
लिटः चकके
आदानार्थकस्य 'कुक' 'वृक' धातोः
लटः कोकते
लिटः चुकुके
लटः वर्कते
लिटः ववृके
तृप्ति, प्रतिघातार्थकस्य 'चक'
धातोः—
लटः चकते
लिटः चेके
गत्यर्थकस्य 'ककि' 'वकि' श्रकि

'श्वकि' ढौकृ' त्रौकृ' ष्वष्क' वस्क' मस्क' टि ' तिकृ' तीकृ' रघि' 'लघि' धातोः
लटः कङ्कते
लिटः डुढौके
" तुत्रौके
लटः ष्वष्कते
लिटः षष्वष्के
भोजननिवृत्तार्थकस्य'लघि'धातोः
गत्याक्षेपार्थकस्य च 'अघि'
'वघि' मघि' धातोः—
लटः अङ्घते
लिटः आनङ्घे
लटः वङ्घते
" मङ्घते
कैतवार्थकस्यच 'मघि'धातोः—
सामर्थ्यार्थकस्यच'राघृ,लाघृ,
दाघृ, धातोः—
लटः राघते
" लाघते
केचित् 'ध्राघृ' इत्यपि,
आयामार्थकस्यच 'द्राघृ'धातोः—
लटः द्राघते
कत्थनार्थकस्य'श्लाघृ'धातोः—
लटः श्लाघते ॥४२॥ „
*नीचैर्गत्यर्थकस्य'फक्क'धातोः—

* अथ परस्मैपदिनः पञ्चाशत् ॥ ५० ॥

लटः फक्कति
लिटः पफक्क
हसनार्थकस्य 'तक' धातोः—
लटः तकति
कृच्छ्रजीवनार्थकस्य'तकि'धातोः—
लटः तङ्कति
भषणार्थकस्य 'बुक्क' धातोः—
लटः बुक्कति
हसनार्थकस्य 'कख'धातोः—
लटः प्रनिकखति
शोषणालमर्थकस्यच 'ओखृ'राखृ,
लाखृ' द्राख'धाखृ'धातोः—
लटः ओखति
लटः ओखांचकार
व्याप्त्यर्थकस्य 'शाखृ' श्लाखृ
धातोः—
लटः शाखति
गत्यर्थकस्य'उख' उखि' वख'
वखि' मख' मखि' णख' णखि'
रख' रखि' लख' लखि' इख' इखि'
ईखि' वल्ग' रगि'लगि'अगि'वगि'
मगितगि' त्वगि' श्रगि' श्लगि'
रिगि लिगि' धातोः--
गत्यर्थकस्य 'रिख''त्रखि''त्रिखि'
'शिखि'धातोः–इतिकेचित् ।
लिटः उवोख
,, ऊखतुः

लिटः ऊखुः
लटः ऊङ्खति
लिटः ववखतु
लटः वङ्खति
लिटः मेखतुः
वर्जनार्थकस्य 'युगि'
'जुगि' वुगि' धातोः—
लटः युङ्गति
हसनार्थकस्य 'घघ'धातोः—
लटः घघति
लिटः जघाघ
मण्डनार्थकस्य'मघि'धातोः-
लटः मङ्घति
आघ्राणार्थकस्य,शिघि'धातो;-
लटः शिङ्घति ॥ ५० ॥
*दीप्त्यर्थकस्य'वर्च'धातोः—
लटः वर्चते
सेचन,सेवनार्थकस्यच'षच'धातोः
लटः सचते
लिटः सेचे
लुटः सचिता
दर्शनार्थकस्य'लोचृ'धातोः-
लटः लोचते
लिटः लुलोचे
व्यक्तवागर्थकस्य 'शच, धातोः-
लिटः शेचे

* अथ चवर्गीयान्ताः—तत्रानुदात्तेत एकविंशतिः ॥ २१ ॥

गत्यर्थकस्य 'श्वच''श्वचि'धातोः-
लटः श्वचते
,, श्वञ्चते
वन्धनार्थकस्य 'कच,धातोः-
लटः कचते
दीप्ति,बन्धनार्थकस्यच 'कचि'
काञ्चि' धातोः-
लिटः चकञ्चे
,, चकाञ्चे
कल्कनार्थकस्य,'मच'मुचि,धातोः
लिटः मेचे
लिटः मुमुञ्चे
धारणोच्छ्रायपूजनाद्यर्थकस्य'मचि
धातोः—
लिटः ममञ्चे
व्यक्तीकरणार्थकस्य 'पचि, धातोः-
लटः पञ्चते
प्रासादार्थकस्य 'ष्टुच' धातोः--
लटः स्तोचते
लिटः तुष्टुचे
गतिस्थानार्जनोपार्जनाद्यर्थकस्य
'ऋच'धातोः—
लटः ऋजंते
लिटः-आनृजे—
भञ्जनार्थकस्य 'ऋजि' भृजी'
धातोः--

लटः ऋञ्जते
लटः प्रार्ञ्जते
लिटः ऋञ्जाञ्चक्रे
लुङः आर्ञ्जिष्ट
लटः भर्जते
लिटः बभृजे
लुङः अभर्जिष्ट
दीप्त्यर्थस्य 'एजृ' भेजृ' भ्राजृ'
धातोः--
लिटः एजांचक्रे
गत्यर्थ, कुत्सनार्थकस्य च 'ईज,
धातोः--
लिटः ईजांचक्रे
*शोकार्थकस्य च, 'शुच' धातोः—
लटः शोचति
तारशब्दार्थकस्य 'कुच' धातोः—
कौटिल्यार्थाल्पीभावार्थकस्यच
कुच' 'कुञ्च' धातोः—
,, कुच्यात्
लिङः कुञ्च्यात्
अपनयनार्थकस्य 'लुञ्च' धातोः—
लिङः लुच्यात्
गत्यर्थपूजनार्थकस्य च 'अञ्चु'धातोः
लिङः अच्यात्
,, अञ्च्यात्
गत्यर्थकस्य 'वञ्चु' चञ्चु' तञ्चु'

* अथ द्विसप्ततिर्व्रज्यन्ताःपरस्मैपदिनः ॥२७॥

वञ्चु' 'म्रुञ्चु' 'म्लुञ्चु' 'म्रचु'
'म्लुचु' धातोः—
लिङः वच्यात्
" चच्यात्
लिङः तच्यात्
" त्वच्यात्
लुङः अम्रुञ्चीत्
" अम्लुञ्चीत्
" अम्रुचत्
" अम्रोचीत्
" अम्लुचत्
" अम्लोचीत्
स्तेयकरणार्थकस्य 'ग्रुचु' ग्लुचु'
'कुजु' खुजु, धातोः
लिटः जुग्रोच
लुङः अग्रुचत्
" अग्रोचीत्
लिटः जुग्लोच
लुङः अग्लुचत्
" अग्लोचीत्
" अकोजीत्
" अखोजीत्
गत्यर्थकस्य 'ग्लुञ्चु' 'षसूज'
धातोः
लुङः अग्लुचत्
" अग्लुञ्चीत्
लटः सञ्जति
" सज्जते

अव्यक्तशब्दार्थकस्य 'गुजि' धातोः
लटः गुञ्जति
लिङः गुञ्ज्यात्
पूजार्थकस्य 'अर्च' धातोः
लिटः आनर्च
अव्यक्तशब्दार्थकस्य 'म्लेच्छ'
धातोः
लटः म्लेच्छति
लिटः मिम्लेच्छ
लक्षणार्थकस्य'लच्छ' लाछि'धातोः
लिटः ललच्छ
" ललाच्छ
इच्छार्थकस्य 'वाछि' धातोः
लटः वाञ्छति
आयामार्थकस्य 'आछि' धातोः
लटः आञ्छति
लिटः आञ्छ
" आनाञ्छ
लज्जार्थकस्य 'ह्रीच्छ' धातोः
लिटः जिह्रीच्छ
कौटिल्यार्थकस्य 'हूर्छा' धातोः
लटः हूर्छति
मोहार्थसमुच्छ्रयार्थकस्य च 'मूर्छा'
धातोः
लटः मूर्छति
विस्तृत्यर्थकस्य 'स्फूर्छा' धातोः
लटः स्फूर्छति
प्रमादार्थकस्य 'युच्छ' धातोः

लटः युच्छति
उञ्छार्थकस्य 'उछि' धातोः
लटः उञ्छति
लिटः उञ्छांचकार
विवासार्थकस्य 'उच्छी' धातोः
लटः व्युच्छति
गत्यर्थकस्य 'ध्रज' 'ध्रजि' 'धृज' 'धृजि' ध्वृज 'ध्वजि' धातोः
लटः ध्रजति
,, ध्रञ्जति
,, धर्जति
,, धृञ्जति
,, ध्वजति
,, ध्वञ्जति
अव्यक्तशब्दार्थकस्य 'कूक' धातोः
लिटः चुकूज
अर्जनार्थकस्य 'अर्ज' षर्ज' जातोः
लटः ऊर्जति
लिटः आनर्ज
लटः सर्जति
लिटः ससर्ज
शब्दार्थस्य 'गर्ज' धातोः
लटः गर्जति
भर्त्सनार्थकस्य 'तर्ज' धातोः
लटः तर्जति
व्यथनार्थकस्य 'कर्ज' धातोः
लिटः चकर्ज
पूजनार्थकस्य च 'खर्ज' धातोः
लिटः चखर्ज
गत्यर्थ, क्षेपणार्थकस्य च 'अज' धातोः
लटः अजति
लिटः विवाय
,, विव्यतुः
,, विव्युः
,, विवयिथ
,, विवेथ
,, आजिथ
,, विव्यथुः
,, विव्य
,, विवाय
,, विवय
,, विव्यिव
,, विव्यिम
लुटः वेता
,, अजिता
लृटः वेष्यति
,, अजिष्यति
लोटः अजतु
लङः आजत्
लिङः अजेत्
लिङः वीयात्
लुङः अवैषीत्
,, आजीत्
लृङः अवेष्यत्
,, आजिष्यत्

पालनार्थकस्य 'तेज' धातोः
लटः तेजति
मन्थनार्थकस्य 'खजु' धातोः
लटः खजति
गतिवैकल्यार्थकस्य 'खजि' धातोः
लटः खञ्जति
कम्पनार्थकस्य 'एज' धातोः
लिटः एजांचकार
वज्रनिर्घोषार्थकस्य 'टुओस्फुर्जा' धातोः
लटः स्फूर्जति
लिटः पुस्फूर्जे
क्षयार्थकस्य 'क्षि' धातोः
लटः क्षयति
लिटः चिक्षाय
,, चिक्षियतुः
,, चिक्षियुः
,, चिक्षयिथ
,, चिक्षेथ
,, चिक्षियिव
,, चिक्षियिम
लुटः क्षेता
लिङः क्षीयात्
लुङः अक्षैषीत्
अव्यक्तशब्दार्थकस्य 'क्षीज'धातोः
लिटः चिक्षीज

भर्जनार्थकस्य'लज' लजि' धातोः
भर्त्सनार्थकस्य'लाज'लाजि' धातोः
युद्धार्थकस्य 'जज' जजि, धातोः
हिंसार्थकस्य 'तुज'धातोः
लटः तोजति
लिटः तुतोज
पालनार्थकस्य'तुजि'धातोः
शब्दार्थकस्य'गज' गजि'गृज'गृजि मुज'मुजि' धातोः
मदनार्थकस्य 'गज' धातोः
गत्यर्थकस्य 'वज''व्रज' धातोः
लुङः अव्राजीत्
*अतिक्रमार्थहिंसार्थकस्य'अट्ट'धातोः
लटः अट्टते
लिटः आनट्टे
वेष्टनार्थकस्य 'वेष्ट' धातोः
लिटः विवेष्टे
चेष्टार्थकस्य'चेष्ट' धातोः
लुङः अचेष्टिष्ट
संघातार्थकस्य'गोष्ट''लोष्ट' धातोः
लिटः जुगोष्टे
,, लुलोष्टे
चलनार्थकस्य 'घट्ट' धातोः
लिटः जघट्टे
विकसनार्थकस्य'स्फुट'धातोः
लटः स्फोटते

* अथ टवर्गीयान्ताः शाड्यन्ता अनुदात्तेतः षट् त्रिंशत् ॥ ३६ ॥

लिटः पुस्फुटे
गत्यर्थकस्य'अठि'धातोः
लटः अण्ठते
लिटः आनण्ठे
एकचर्यार्थकस्य 'वठि' धातोः
लिटः ववण्ठे
शोकार्थकस्य 'मठि' 'कठि' धातोः
लटः मण्ठते
लटः कण्ठते
पालनार्थकस्य 'मुठि' धातोः
लटः मुण्ठते
विबाधार्थकस्य 'हेठ'धातोः
लिटः जिहेठे
लिटः एठांचक्रे
गत्यर्थानादरार्थकस्य च 'हिडि' धातोः
लटः हिण्डते
लिटः जिहिण्डे
संघातार्थकस्य'कुडि'धातोः
लिटः चुकुण्डे
विभाजनार्थकस्य'वडि'धातोः
'मडि'चधातोः
लिटः ववण्ढे
परिभाषणार्थकस्य'भडि'धातोः
लिटः बभण्डे
संघातार्थकस्य'पिडि'धातोः'
लिटः पिपिण्डे
मार्जनार्थकस्य'मुडि'धातोः
लटः मुण्डते
तोडनार्थकस्य'तुडि'धातोः
लटः तुण्डते
वरणार्थकस्य'हुडि'धातोः
केचित् हरणार्थकस्यधातोः
लटः हुण्डते
कोपार्थकस्य'चडि' धातोः
लटः चण्डते
रुजार्थकस्यसंघातार्थकस्यच'शडि धातोः
लटः शण्डते
ताडनार्थकस्य 'तडि'धातोः
लटः तण्डते
गत्यर्थकस्य 'पडि' धातोः
लटः पण्डते
मदार्थकस्य 'कडि' धातोः
लटः कण्डते
मन्थार्थकस्य 'खडि' धातोः
अनादरार्थकस्य'हेडृ' 'होडृ'धातोः
लिटः जिहेडे
" जुहोडे
आप्लाव्यार्थकस्य'वाडृ'धातोः
लटः वाडते
विशरणार्थकस्य'द्राडृ 'ध्राडृ'धातोः
लटः द्राडते
लटः ध्राडते
श्लाघार्थकस्य'शाडृ'धातोः
लटः शाडते

*गर्वार्थकस्य'शौडृ'धातोः
लटः शौडति
लिटः शुशौट
बन्धनार्थकस्य'यौटृ' धातोः
लटः यौटति
उन्मादार्थकस्य 'म्लेटृ'म्रेडृ'धातोः
लटः म्लेटति
लटः म्रेडति
वर्षा,आवरणार्थकस्यच 'कटे'धातोः
केचित् 'चटे'धातोः
लिटः चकाट
लुङः अकटीत्
गत्यर्थकस्य'अट''पट'धातोः
लिटः आट
,, आटतुः
,, आटुः
,, पपाट
,, पेटतुः
,, पेटुः
परिभाषणार्थकस्य 'रट'धातोः
लिटः रराट
बाल्यार्थकस्य'लट'धातोः
लिटः ललाट
रुजाविशरणगत्यवसादनार्थकस्य
'शट' धातोः
लिटः शशाट

वेष्टनार्थकस्य 'वट'धातोः
लिटः ववाट
,, ववटतुः
,, ववटुः
,, ववटिथ
त्रासार्थकस्य'किट''खिट'धातोः
लटः केटति
,, खेटति
अनादरार्थकस्य'शिट''षिट' धातोः
लटः शेटति
लिटः शिशेट
लटः सेटति
लिटः सिषेट
संघातार्थकस्य 'जट''झट'धातोः
भृत्यर्थकस्य'भट'धातोः
उच्छ्रायार्थकस्य 'तट'धातोः
काङ्क्षार्थकस्य 'खट' धातोः
नृत्यर्थकस्य 'नट'धातोः
शब्द,संघातार्थकस्य'पिट'धातोः
दीप्त्यर्थकस्य'हट' धातोः
अवयवार्थकस्य'षट'धातोः
विलोडनार्थकस्य'लुड'धातोः
परप्रेष्यार्थकस्य 'चिट'धातोः
शब्दार्थकस्य'विट'धातोः
आक्रोशार्थकस्य'विट'धातोः
केचित् 'हिट'धातोः

* अथ क्षाटवर्गीयान्तसमासेः परस्मैपदिनः ॥

गत्यर्थकस्य'इट' 'किट' 'कटी' धातोः

लटः पटति

,, केटति

,, कटति

,, अयात

लिटः इयाय

,, ईयतुः

,, इयुः

,, इययिथ

,, इयेथ

,, इयाय

,, इयय

,, अयांचकार

भूषार्थकस्य'मडि'धातोः

वैकल्यार्थकस्य'कुडि'धातोः

लटः कुण्डति

" कुण्डतः

मर्दनार्थकस्य 'पुड' प्रुड, धातोः

अल्पीभावार्थकस्य 'चुडि' धातोः

खण्डनार्थकस्य'मुडि' धातोः

लटः मुण्डति

केचित् 'पुडि' धातोः

लटः पुण्डति

स्त्येयार्थकस्य'रुटि' 'लुटि' धातोः

लटः रुण्टति

लटः लुण्टति

केचित् 'रुठि' लुठि' धातोः

अपरे 'रुडि' लुडि' धातोः

विशरणार्थकस्य 'स्फुटिर्' धातो

लुङः अस्फुटत्

,, अस्फोटीत्

केचित् 'स्फुटी' धातोः

लटः स्फुण्टति

व्यक्तवागर्थकस्य 'पठ' धातोः

लिटः पेठतुः

लिटः पेठिथ

लुङः अपठीत्

,, अपाठीत्

स्थौल्यार्थकस्य 'वठ' धातोः

लिटः ववठतुः

,, ववठिथ

मदार्थ, निवासार्थकस्य 'मठ'धातो

कृच्छ्रजीवनार्थकस्य 'कठ' धातोः

परिभाषणार्थकस्य 'रठ' धातोः

केचित् 'रठे' धातोः

प्लुत्यर्थ, शठत्वार्थकस्यच 'हठ' धातोः

बलात्कार इति केचित्

लटः हठति

लिटः जहाठ

उपघातार्थकस्य 'रुठ' 'लुठ' 'उठ' धातोः

लटः ओठति

केचित् 'ऊठ' धातोः

लटः ऊठति

लिटः ऊठांचकार

हिंसार्थ, संक्लेशनार्थकस्यच 'पिठ' धातोः
कैतवार्थकस्यच 'शठ' धातोः
प्रतिघातार्थकस्य 'शुठ' धातोः
लटः शोठति
स्वामिमतेच 'शुठि' धातोः
लटः शुण्ठति
'कुठि च धातोः
लटः कुण्ठति
आलस्यार्थ, प्रतिघातार्थकस्यच 'लुठि' धातोः
शोषणार्थकस्य 'शुठि' धातोः
गत्यर्थकस्य 'रुठि' लुठि' धातोः
भावकरणार्थस्थ 'चुड्ड' धातोः
लटः चुड्डति
लिटः चुचुड्ड
अभियोगार्थकस्य 'अड्ड' धातोः७
लटः अड्डति
लिटः आनड्ड
कार्कस्यार्थकस्य 'कड्ड' धातोः
लटः कड्डति
विहारार्थकस्य 'क्रीडृ' धातोः
लिटः चिक्रीड
लोडनार्थकस्य 'तुडृ' धातोः
लटः तोडति
लिटः तुतोड

केचित् तूडृ, धातोः
गत्यर्थकस्य 'हुडृ' हूडृ'होडृ'धातोः
लिङः हुडयात्
,, हूडयात्
,, होडयात्
अनादरार्थकस्य 'रौडृ' धातोः
उन्मादार्थकस्य 'रोडृ' लोडृ' धातोः
उद्यमार्थकस्य 'अड' धातोः
लटः अडति
लिटः आड
,, आडतुः
,, आडुः
विलासार्थकस्य 'लड' धातोः
लटः लडति
मदार्थकस्य 'कड' धातोः
लटः कडति
केचित् 'कडि' धातोः
लटः कण्डति
वदनैकदेशार्थकस्य'गडि' धातोः
लटः गण्डति
*'क्षरणार्थकस्य' 'तिपृ' 'तेपृ' 'ष्टिपृ' 'ष्टेपृ' धातोः
लटः तेपते
लिटः तितिपे
,, तितिपिषे
लुटः तेप्ता

* तत्रानुदात्तेतः स्तोभत्यन्ताश्चतुस्त्रिंशत ॥ ३४ ॥

लृटः तेप्स्यते
लिङः तिप्सीष्ट
,, तिप्सीयास्ताम्
,, तिप्सीरन्
लुङः अतिप्त
,, अतिप्साताम्
,, अतिप्सत
लटः तेपते
लिटः तितेपे
,, तिष्टिपे
,, तिष्टिपाते
,, तिष्टिपिरे
लिटः तिष्टेपे
,, तिष्टेपाते
,, तिष्टेपिरे
कम्पनार्थकस्यच 'तेपृ' धातोः
दैन्यार्थकस्यच 'ग्लेपृ' धातोः
लटः ग्लेपते
कम्पनार्थकस्य 'टुवेपृ' धातोः
लटः वेपते
चकारात् 'केपृ' 'गेपृ' ग्लेपृ' कम्पनार्थकस्य, गत्यर्थकस्य च धातोः
गत्यर्थकस्य 'मेपृ' 'रेपृ' 'लेपृ' धातोः
लज्जार्थकस्य 'त्रपु .' धातोः
लटः त्रपते
लिटः त्रेपे
,, त्रेपाते
,, त्रेपिरे
लुटः त्रपिता
,, त्रप्ता
लिङः त्रपिषीष्ट
,, त्रप्सीष्ट
चलनार्थकस्य 'कपि' धातोः
लटः कम्पते
लिटः चकम्पे
शब्दार्थकस्य 'रबि' 'लबि' 'अबि' धातोः
लिटः ररम्बे
,, ललम्बे
,, आनम्बे
अवस्रंसनार्थकस्यच 'लबि' धातो
वर्णार्थकस्य 'कबृ' धातोः
अधाष्ट्यार्थकस्य 'क्लीबृ' धातोः
लिटः चिक्लीबे
मदार्थकस्य 'क्षीबृ' धातोः
लटः क्षीबते
कत्थनार्थकस्य 'शीभृ' धातोः
लटः शीभते
'चीभृ' च धातोः
शब्दार्थकस्य 'रेभृ' धातोः
लिटः रिरेभे
क चित् पठ्येते 'अभि' 'रभि' धातोः
लटः अम्भते
,, रम्भते
प्रतिबन्धकार्थकस्य 'ष्टभि' 'स्कभि'

धातोः
लटः स्तम्भते
,, उत्तम्भते
,, वित्तम्भते
,, ष्टम्भते
लिटः टष्टम्भे
गात्रविनामार्थकस्य 'जभि''जृभि' धातोः
लटः जम्भते
लिटः जजम्भे
लुङः अजम्भिष्ट
लटः जृम्भते
लिटः जजृम्भे
कत्थनार्थकस्य 'शल्भ' धातोः
लिटः शशल्भे
भोजनार्थकस्य 'वल्भ' धातोः
लिटः ववल्भे
धाष्टर्यार्थकस्य 'गल्भ' धातोः
लटः गल्भते
प्रमादार्थकस्य 'श्रम्भु'धातोः
लटः श्रम्भते
लटः स्रम्भते
स्तम्भार्थकस्य 'ष्टुभु'धातोः
लटः स्तोभते
,, विष्टोभते
लिटः तुष्टुभे
लुङः व्यष्टोभिष्ट
रक्षणार्थकस्य 'गुपु'धातोः
लटः गोपायति
लिटः गोपायांचकार
,, गोपायांबभूव
,, गोपायामास
,, जुगोप
,, जुगुपतुः
,, जुगुपुः
,, जुगोपिथ
,, जुगोप्थ
लुटः गोपायिता
,, गोपिता
,, गोप्ता
लिङः गोपाय्यात्
,, गोप्यात्
लुङः अगोपायीत्
,, अगोपीत्
,, अगौप्सीत्
सन्तापार्थकस्य 'धूप' धातोः
लटः धूपायति
लिटः धूपायांचकार
,, दुधूप
लुटः धूपायितासि
,, धूपितासि
व्यक्तवागर्थकस्य'जप''जल्प' धातोः
मानसार्थकस्य च 'जप'धातोः
सान्त्वनार्थकस्य 'चप' धातोः
समवायार्थकस्य 'षप' धातोः
लटः सपति

व्यक्तवागर्थस्य 'रप' 'लप' धातोः
मन्दगत्यथकस्य 'चुप' धातोः
लटः चोपति
लिटः चुचोप
लुटः चोपिता
हिंसार्थस्य 'तुप' 'तुम्प' 'त्रुम्प' 'तुफ' 'तुम्फ' 'त्रुन्फ' धातोः
लटः तोपति
लिटः तुतोप
लटः तुम्पति
लिटः तुतुम्प
,, तुतुम्पतुः
लिङः तुप्यात्
लटः प्रस्तुम्पति गौः
,, प्रतोतुम्पीति
,, त्रोपति
,, त्रुम्पति
,, तोफति
,, तुम्फति
,, त्रोफति
,, त्रुम्पति
गत्यर्थकस्य 'पर्प' 'रफि' 'अर्व' 'पर्व' 'लर्ब' 'बर्ब' 'मर्व' 'कर्व' 'खर्ब' 'गर्ब' 'चर्ब' धातोः
लटः पर्पति
लिटः पपर्प
लटः रफति
,, रम्फति
,, अर्वति
लिटः आनर्द
लटः पर्वति
,, लर्बति
,, बर्बति
,, मर्बति
,, कर्वति
,, खर्बति
,, गर्बति
,, शर्बति
,, सर्वति
,, चर्वति
आच्छादनार्थकस्य 'कुवि' धातोः
लटः कुम्बति
अदर्शनार्थकस्य 'लुबि' 'तुवि, धातोः
लटः लुम्बति
वक्रसंयोगार्थकस्य 'चुवि, धातोः
लटः चुम्बति
हिंसार्थकस्य 'षृभु' 'षृम्भु' धातोः
लटः सर्भति
लिटः ससर्भ
लुटः सर्भिता
लटः सृम्भति
लिटः ससृम्भ
लिङः सृम्यात्
केचित् 'षिभु' 'षिम्भु' धातोः
लटः सेभति
,, सिम्भति

भाषणार्थकस्य 'शुभ' 'शुम्भ'धातोः
केचित् भासनार्थकस्य
अन्येच हिंसार्थकस्य धातोः

*ग्रहणार्थकस्य 'घिणि' 'घुणि'धातोः

लटः घिण्णते
लिटः जिघिण्णे
लटः घुण्णते
लिटः जुघुण्णे
लटः घृण्णते
लिटः जघृण्णे

भ्रमणार्थकस्य 'घुण' 'घूर्ण'धातोः

लटः घोणते
लटः घूर्णते

व्यवहारार्थकस्य, स्तुत्यर्थकस्यच
'पण'धातोः । 'पन'चेति धातोः

लटः पणते
लिटः पेणे
लुटः पणिता
लटः पणायति
लिटः पणायांचकार
,, पेणे
लुटः पणायितासि
,, पणितासे
लिङः पणाय्यात्
लटः पनायति
लिटः पनायांचकार
,, पेने

क्रोधार्थकस्य 'भाम' धातोः

लटः भामते
लिटः बभामे

सहनार्थकस्य 'क्षमूष्' धातोः

लटः क्षमते
लिटः चक्षमे
,, चक्षमिषे
,, चक्षंसे
,, चक्षमिध्वे
,, चक्षमिवहे
,, चक्षण्वहे
,, चक्षमिमहे
,, चक्षण्महे
लृटः क्षमिष्यते
,, क्षंस्यते
लिङः क्षमेत
लिङः क्षमिषीष्ट
,, क्षंसीष्ट
लुङः अक्षमिष्ट
,, अक्षंस्त

कान्त्यर्थकस्य 'कमु' धातोः

लटः कामयते
लिटः कामयाञ्चक्रे
,, चकमे
लुट कामयिता
,, कमिता
लृटः कामयिष्यते
,, कमिष्यते

* तत्र क्रम्यन्ता अनुदात्तेतोदश ॥ १० ॥

इयङ् अततक्षत्
यङ् आटिटत्
गुणः कारण।
वृद्धिः कारकः
दीर्घः कार्यते
लुङः अचाकमत
" अचकमत ॥ १० ॥
संज्ञायाः कार्यकालत्वा
दङ्गं यत्र द्विरुच्यते।
यत्रैवदीर्घः सन्वच्च
नानेकाद्विवति माधवः ॥ १ ॥
चकास्त्यर्थापयत्यूर्णो-
त्यादौ नाङ्गं द्विरुच्यते ।
कित्वस्यावयवः कश्चित्
तस्मादेकाद्विवदंद्वयम् ॥ २ ॥
वस्तुतोऽङ्गस्यावयवो
योऽभ्यास इतिवर्णनात्।
उर्णो दीर्घोऽर्थापयतौ
द्वयं स्यादितिमन्महे ॥ ३ ॥
चकास्तौ तूभयमिदं
नस्यात्स्थाच्च व्यवस्थया ।
णेर्विशेष्यं सन्निहितं
लघूनीत्यङ्गमेववा ॥ ४ ॥
इति व्याख्याविकल्पस्य
कैयटेनैव वर्णनात्।
णेरग्लोपेऽपि सम्बन्ध
स्त्वगितामपिसिद्धये ॥ ५ ॥
*'शब्दार्थकस्य' 'अण' 'रण' 'वण'
'अण' 'मण' कण' 'कण' 'भ्रण'
'ध्वण' धातोः
लटः अणति
" रणति
" वणति
लिटः ववणतुः
" ववणिथ
कैश्चित् 'ध्वणि' धातोः
लटः ध्वणति
अपनयनार्थकस्य'ओणृ'धातोः
लटः ओणति
लिटः ओणांचकार
वर्णार्थकस्यगत्यर्थकस्य'शोणृ'धातो
लटः शोणति
लिटः शुशोण
संघातार्थकस्य'श्रोणृ'धातोः
लटः श्रोणति
कश्चित् 'श्लोणृ' धातोः
गतिप्रेरणप्रेषणाद्यर्थकस्य 'पैणृ'
धातोः
कश्चित् 'प्रैणृ'धातोः
लिटः पपण
शब्दार्थकस्य'भ्रण' धातोः
लटः भ्रणति
" दंभ्रन्ति
केचित'वण'धातोः
लिटः वेणतुः
" वेणिथ

* अथ कम्यन्तास्त्रिंशत्परस्मैपदिनः ॥ ३० ॥

दीप्तिकान्तिगत्यर्थकस्य 'कनि' धातोः
लिटः चकान
शब्दार्थकस्य 'ष्टनु' 'वन' धातोः
लटः स्तनति
,, वनति
संभक्त्यर्थकस्य 'वन' 'षण' धातोः
लटः सनति
लिटः ससान
,, सेनतुः
लिङः सायात्
,, सन्यात्
गत्याद्यर्थकस्य 'अमु' धातोः
लटः अमति
लिटः आम
गत्यर्थकस्य 'द्रम' 'हम्म' 'मीमृ' धातोः
लटः द्रमति
लिटः दद्राम
लुङः अद्रमीत्
लटः हम्मति
लिटः जहम्म
लटः मीमति
लिटः मिमीम
शब्दार्थकस्य च अयं
अदनार्थकस्य 'चमु' 'छमु' 'जमु' 'झमु' धातोः
लटः आचामति
आङि किम् ?
लटः चमति
,, विचमति
लुङः अचमीत्
केचित् 'जिमि' धातोः
लटः जेमति
पादविक्षेपार्थकस्य 'क्रमु' धातोः
लटः क्राम्यति
,, क्रामति
लिटः चक्राम
लोटः क्राम्यतु
,, क्रामतु
लुङः अक्रमात्
*गत्यर्थकस्य 'अय' 'वय' 'पय' 'मय' 'चय' 'तय' 'णय' धातोः
लटः अयते
लिटः अयाञ्चक्रे
लोटः अयेताम्
लिङः अयिषीष्ट
,, अयिषीढ्वम्
,, अयिषीध्वम्
लुङः आयिष्ट
,, आयिढ्वम्
,, आयिध्वम्
लटः प्लायते

अथ रेवत्यन्ता अनुदात्तेतः ॥ ३७ ॥

,, पलायते
,, निरयते
,, पुरयते
,, निळयते
,, दुलयते
अथ कथं उद्यतिविततोर्ध्वरश्मि-
रज्जाविति माघः ।
इट 'किट'कटी' इत्यत्र प्रश्लिष्टस्य
भविष्यति ।
लिटः ववये
,, पेये
,, मेये
लिटः चेये
,, तेये
लटः प्रणयते
लिटः नेये
दानगतिरक्षणहिंसादानाद्यर्थकस्य
दय, धातोः
लिटः दयांचक्रे
गत्यर्थकस्य 'रय' धातोः
तन्तुसन्तानार्थकस्य 'ऊयी' धातोः
लिटः ऊयांचक्रे
विशरणार्थस्यदुर्गन्धार्थकस्यच
'पूयी' धातोः
लटः पूयते
लिटः पुपूये
शब्दार्थकस्य, उन्दार्थकस्यच
'क्नूयी' यीधातोः

लिटः चुक्नूये
विधूननार्थकस्य 'क्ष्मायी' धातोः
लिटः चक्ष्माये
वृद्ध्यर्थकस्य 'स्फायी' 'ओप्यायी'
धातोः
लटः स्फायते
लिटः पस्फाये
लटः प्यायते
लिटः पिप्ये
,, पिप्याते
,, पिप्यिरे
लुङः अप्यायि
,, अप्यायिष्ट
संतानार्थपालनार्थकस्यच'तायृ'
धातोः
लटः तायते
लिटः तताये
लुङः अतायि
,, अतायिष्ट
चलनार्थसंवरणार्थकस्यच'शल'
धातोः
सवरणार्थ,संचरणार्थकस्य'वल'
'वल्ल' धातोः
लिटः ववले
,, ववल्ले
धारणार्थकस्यच'मल''मल्ल'धातोः
लिटः मेले
,, ममल्ले

पारिभाषणहिंसादानाद्यर्थकस्यच
'भल' 'भल्ल'धातोः
लिटः बभले
लिटः बभल्ले
शब्दसंख्यानार्थकस्यच'कल'धातोः
लटः कलते
लिटः चकले
अव्यक्तशब्दार्थकस्य'कल्ल' धातोः
लटः कल्लते
देवनार्थकस्य'तेवृ''देवृ'धातोः
लिटः तितेवे
,, दिदेवे
सेवनार्थकस्य'षेवृ''गेवृ''ग्लेवृ''पेवृ'
'मेवृ' 'म्लेवृ' धातोः
लटः परिषेवते
लिट सिषेवे
लटः गेवते
लिटः जिगवे
,, जिग्लेवे
,, पिपेवे
लटः मेवते
,, म्लेवते
अनेकेऽपि 'शेवृ''खेवृ''केवृ'धातोः
प्लवगार्थकस्य'रेवृ'धातोः
लटः रेवते (३७)
*बन्धनार्थकस्य 'मव्य' धातोः

लिटः ममव्य
ईर्ष्यार्थकस्य'षूर्क्ष्य''ईर्क्ष्य' 'ईर्ष्य'धातोः
गत्यर्थकस्य 'हय'धातोः
लुङः अहयीत्
अभिषवार्थकस्य'शुच्य'धातोः
लिटः शुशुच्य
एके'चुच्य''धातोः
गत्यर्थकान्त्यर्थकस्यच'हर्य'धातोः
लिटः जहर्य
भूषणपर्याप्तिवारणाद्यर्थकस्य'अल'
धातोः
लटः अलति
लिटः आल
माभवानालीत्
लटः अलते
विशरणार्थकस्य 'ञिफला'धातोः
लिटः फेलतुः
,, फेलुः
लुङः अफालीत्
निमेषणार्थकस्य'मील''श्मील'स्मील'
'क्ष्मील' धातोः
प्रतिष्टम्भार्थकस्य 'पील'धातोः
वर्णार्थकस्य 'नील'धातोः
लिटः निनील
समाध्यर्थकस्य'शील'धातोः
लटः शीलति

* अथावत्यन्ताः परस्मैपदिनः ॥ ९७ ॥

वन्धनार्थकस्य'कील'धातोः
आवरणार्थकस्य'कुल' धातोः
रुजार्थकस्यसंघोषार्थकस्यच 'शूल' धातोः
निष्कर्षार्थकस्य 'तूल' धातोः
लिटः तुतूल
संघातार्थकस्य 'पुल' धातोः
प्रतिष्ठार्थकस्य 'मूल' धातोः
निष्पत्त्यर्थकस्य 'फल' धातोः
लिटः फेलतुः
,, फेलुः
भावकरणार्थकस्य 'चूल्ल'धातोः
विकसनार्थकस्य 'कुल्ल' धातोः
शैथिल्यार्थकस्यभावकरणार्थकस्यच 'चिल्ल' धातोः
गत्यर्थकस्यच 'तिल' धातोः
लटः तेलति
एके 'तिल्ल' धातोः
लटः तिल्लति
चलनार्थकस्य'वेलृ'चेलृ'केलृ'खेलृ, 'क्ष्वेलृ' 'वल्ल'धातोः
'गत्यर्थकस्य'पेलृ'फेलृ'शेलृ'धातोः
एके 'षेलृ' धातोः
संचलनार्थकस्य च 'स्खल'धातोः
लुङः अस्खालीत्
संचयनार्थकस्य 'खल'धातोः
अदनार्थकस्य 'गल' धातोः
लटः गलति

लुङः अगालीत्
गत्यर्थकस्य 'षल' धातोः
लटः सलति
विशरणार्थकस्य 'दल' धातोः
आशुगमनार्थकस्य 'श्वल' 'श्वल्ल' धातोः
लिटः शश्वाल
लुङः अश्वालीत्
लिटः शश्वल्ल
लुङः अश्वल्लीत्
गतिप्रतिघातार्थकस्य'खोलृ''खोर्ऋ' धातोः
लटः खोलति
,, खोरति
गतिचातुर्यार्थकस्य 'धोर्ऋ' धातोः
लटः धोरति
छद्मगत्यर्थकस्य 'त्सर' धातोः
लिटः तत्सार
लुङः अत्सारीत्
इच्छान्मयार्थकस्य 'क्मर' धातोः
लिटः चक्मार
गत्यर्थकस्य 'अभ्र' 'वभ्र' 'मभ्र' 'चर'धातोः
'भक्षणे' चरतिरपि
लटः अभ्रति
लिटः आनभ्र
लुङः माभवानभ्रीत्
निरसनार्थकस्य 'ष्ठिवु' धातोः

लटः ष्ठीवति

लिटः तिष्ठेव

,, तिष्ठिवतुः

,, तिष्ठिवुः

,, टिष्ठेव

,, टिष्ठिवतुः

,, टिष्ठिवुः

लिङः ष्ठीव्यात्

जयार्थकस्य 'जि' धातोः

लटः जयति

लिटः जिगाय

,, जिग्यतुः

,, जिग्युः

,, जिगयिथ

,, जिगेथ

,, जिगाय

,, जिगय

,, जिग्यिव

,, जिग्यिम

लुटः जेता

लिङः जीयात्

लुङः अजैषीत्

प्राणधारणार्थकस्य 'जीव' धातोः

लिटः जिजीव

स्थौल्यार्थकस्य 'पीव' 'मीव' 'तीव' 'णीव' धातोः

लिटः पिपीव

,, मिमीव

,, तितीव

,, निनीव

निरसनार्थकस्य 'क्षीवु' 'ष्ठेवु' धातोः

हिंसार्थकस्य 'उर्वी' 'तुर्वी' 'थुर्वी' 'दुर्वी' 'धुर्वी' धातोः

लिटः उर्वांचकार

,, तुतूर्व

उद्यमनार्थकस्य 'गुर्वी' धातोः

लटः गूर्वति

लिटः जुगूर्व

बन्धनार्थकस्य 'मुर्वी' धातोः

पूरणार्थकस्य 'पूर्व' 'पर्व' 'मर्व' धातोः

अदनार्थकस्य 'चर्व' धातोः

हिंसार्थकस्य 'भर्व' धातोः

दर्पार्थकस्य 'कर्व' 'खर्व' 'गर्व' धातोः

हिंसार्थकस्य 'अर्व' 'शर्व' 'षर्व' धातोः

लिटः आनर्व

लटः शर्वति

,, सर्वति

व्याप्त्यर्थकस्य 'इवि' धातोः

लटः इन्वति

लिटः इन्वांचकार

सेचनार्थकस्य 'पिवि' 'मिवि' 'णिवि' धातोः

लटः पिन्वति

लिटः पिपिन्व

प्रीणनार्थकस्य 'हिवि' 'दिवि' 'धिवि' 'जिवि' धातोः

लटः छिन्वति
,, दिन्वति
,, धिनोति
,, धिनुतः
,, धिन्वन्ति
,, धिनोषि
,, धिन्वः
,, धिनुवः
,, धिन्मः
,, धिनुमः
,, धिनोमि
,, धिनवाव
,, धिनवाम
,, जिन्वति

गत्यर्थकस्य 'रिव' 'रवि' 'धवि' धातोः
लटः रिण्वति
,, रण्वति
,, धन्वति

*हिंसार्थ, आकरणार्थकस्यच 'कृवि' धातोः
लटः कृणोति

बन्धनार्थकस्य 'मव' धातोः
लटः मवति
लिटः मेवतुः
,, मेवुः

लुङः अमवीत्
,, अमावीत्

रक्षण 'गति' 'कान्ति' 'प्रीति' 'तृप्ति' 'अवगम' 'प्रवेश' श्रवण स्वाम्यर्थ याचनक्रिया इच्छा दीप्ति अवाप्ति आलिङ्गन हिंसा दानभागवृद्धया-द्यर्थकस्य 'अव' धातोः
लटः अवति
लिटः आव
लुङः माभवानवीत्

गत्यर्थशुद्ध्यर्थकस्यच 'धावु'धातोः
लटः धावति
,, धावते
लिटः दधाव
,, दधावे(४७)

*सन्दीपनक्लेशनजीवनाद्यर्थकस्य 'धुक्ष' 'धिक्ष' धातोः
लटः धुक्षते
लिटः दुधुक्षे
लटः धिक्षते
लिटः दिधिक्षे

वर्णार्थकस्य 'वृक्ष' धातोः
लटः वृक्षते
लिटः ववृक्षे

विद्योपादानार्थकस्य 'शिक्ष'धातोः
लटः शिक्षते

---

* ऋकारात् गतौ ॥

* अथोष्मान्ता आत्मनेपदिनः ॥

भिक्षार्थकालाभलाभार्थकस्यच 'भिक्ष' धातोः
लटः भिक्षते
अव्यक्तवागर्थकस्य 'क्लेश' धातोः दुर्गमत्या बाधनार्थकस्य च
लटः क्लेशते
लिटः चिक्लेशे
वृद्ध्यर्थकस्य शीघ्रार्थकस्यच 'दक्ष' धातोः
लटः दक्षते
लिटः ददक्षे
मौण्डेज्योपनयननियमव्रतादेशाद्यर्थकस्य 'दीक्ष' धातोः
लटः दीक्षते
लिटः दिदीक्षे
दर्शनार्थकस्य 'ईक्ष' धातोः
लिटः ईक्षांचक्रे
गतिहिंसादर्शनाद्यर्थकस्य 'ईष' धातोः
लिटः ईषांचक्रे
व्यक्तवागर्थकस्य 'भाष' धातोः
लटः भाषते
स्नेहार्थकस्य 'वर्ष' धातोः
लिटः ववर्षे
अन्विच्छार्थकस्य 'गेषृ' धातोः एके 'ग्लेषृ' धातोः
लिटः जिगेषे
प्रयत्नार्थकस्य 'पेषृ' धातोः
लटः पेषते

गत्यर्थकस्य 'जेषृ' 'णेषृ' 'एषृ' 'प्रेषृ' धातोः
लटः जेषते
,, नेषते
लिटः एषांचक्रे
,, पिप्रेषे
अव्यक्तशब्दार्थकस्य 'रेषृ' 'हेषृ' 'ह्रेषृ' धातोः
लटः रेषते
,, हेषते
,, ह्रेषते
शब्दकुत्सार्थकस्य 'कासृ' धातोः
लिटः कासांचक्रे
दीप्त्यर्थकस्य 'भासृ' धातोः
लिटः बभासे
शब्दार्थकस्य 'णासृ' 'रासृ' धातोः
लटः नासते
,, प्रणासते
कौटिल्यार्थकस्य 'णस' धातोः
लटः नसते
भयार्थकस्य 'भ्यस' धातोः
लटः भ्यसते
लिटः बभ्यसे
इच्छार्थकस्य आङः 'शसि' धातोः
लटः आशंसते
,, आशशंसे
अदनार्थकस्य 'ग्रसु' 'ग्लसु' धातोः
लिटः जग्रसे

„ जग्लसे
चेष्टार्थकस्य 'ईह' धातोः
लिटः ईहांचक्रे
वृद्धयर्थकस्य 'बहि' 'महि' धातोः
लटः बंहते
लिटः बबंहे
लटः मंहते
गत्यर्थकस्य 'अहि' धातोः
लटः अंहते
लिटः आनंहे
कुत्सार्थकस्य 'गर्ह' 'गल्ह' धातोः
लिटः जगर्हे
„ जगल्हे
प्राधान्यार्थकस्य 'बर्ह''बल्ह'धातोः
परिभाषणहिंसाच्छादनाद्यर्थकस्य
'वर्ह' 'वल्ह' धातोः
गत्यर्थकस्य 'प्लीह' धातोः
लिटः पिप्लिहे
प्रयत्नार्थकस्य'वेह्ठ''जेह्ठ''बाह्ठ'धातोः
लिटः ववाहे
निद्राक्षयार्थकस्य 'द्राह्ठ' धातोः
दीप्त्यर्थकस्य 'काश्ट' धातोः
लिटः चकाशे
वितर्कार्थकस्य 'ऊह' धातोः
लिटः उहांचक्रे
विलोडनार्थकस्य 'गाहू' धातोः
लटः गाहते
लिटः जगाहे

„ जगाहिषे
„ जघाक्षे
„ जगाहिढ्वे
„ जगाहिध्वे
„ जघाढ्वे
लुटः गाहिता
„ गाढा
लृटः गाहिष्यते
„ घाक्ष्यते
लिटः गाहिषीष्ट
लुङः अगाहिष्ट
„ अगाढ
„ अघाक्षाताम्
„ अघाक्षत
„ अगाढाः
„ अघाढ्वम्
„ अघाक्षि
गर्हणार्थकस्य 'गृहू' धातोः
लटः गर्हते
लिटः जगृहे
„ जगृहिषे
„ जघृक्षे
„ जघृढ्वे
लुटः गर्हिता
„ गर्ढा
लृटः गर्हिष्यते
„ घर्क्ष्यते
लिङः गर्हिषीष्ट

,, घृक्षाष्ट
लुङः अगर्हिष्ट
,, अघृक्षत
,, अघृक्षाताम्
,, अघृक्षन्त
उक्तार्थकस्यच 'ग्लह' धातोः
लटः ग्लहते
कान्तिकरणार्थकस्य 'घुषि' धातोः
लटः घुंषते
लिटः जुघुंषे
केचित् 'घष' धातोः (५१)
*अविशब्दनार्थकस्य 'घुषिर्' धातोः
लटः घोषति
लिटः जघोष
लुटः घोषिता
लुङः अघुषत्
,, अघोषीत्
व्याप्त्यर्थकस्य 'अक्षू' धातोः
लटः अक्षणोति
,, अक्षणुतः
,, अक्षणुवन्ति
,, अक्षति
,, अक्षतः
,, अक्षन्ति
लिटः आनक्ष
,, आनक्षिथ

* अथार्हत्यन्ताः परस्मैपदिनः ॥९०॥

,, आनष्ठ
लुटः अक्षिता
,, अष्टा
लृटः अक्षिष्यति
* ,, अक्ष्यति
,, अक्षणोतु
,, अक्षणुहि
,, अक्षणवानि
,, आक्षणोत्
,, अक्षणवम्
लिङः अक्षणुयात्
,, अक्ष्यात्
लुङः माभवानक्षीत्
,, अक्षिष्टाम्
,, अक्षिषुः
,, माभवानाक्षात्
लुङः आष्टाम्
,, आक्षुः
तनूकरणार्थकस्य 'तक्षू' 'त्वक्षू' धातोः
लटः तक्षणोति
†,, तक्षति
लिटः ततक्षिथ
,, ततष्ठ
लुङः अतक्षीत्
,, अतक्षिष्टाम्

* वा 'श्नु' प्रत्ययो भवति सार्वधातुके ।
† श्नुप्रत्ययो वा भवति ।

„ अताक्षीम्
„ अताष्टाम्
तनूकरणेकिम् ?
वाग्भिः संतक्षति
सेचनार्थकस्य 'उक्ष' धातोः
लिटः उक्षांचकार
पालनार्थकस्य 'रक्ष' धातोः
चुम्बनार्थकस्य 'णिक्ष' धातोः
लटः प्रणिक्षति
गत्यर्थकस्य 'तृक्ष' 'स्तृक्ष' 'णक्ष' धातोः
लटः तृक्षति
„ स्तृक्षति
„ नक्षति
रोषार्थकस्य, संघातार्थकस्यच 'वक्ष' धातोः
संघातार्थकस्य 'मृक्ष' वा 'म्रक्ष' धातोः
त्वचनार्थकस्य 'तक्ष' धातोः
केचित्परिग्रहार्थकस्य 'पक्ष' धातो
आदरार्थकस्य 'षूर्क्ष' धातोः
लिटः सुषूर्क्ष
काङ्क्षार्थकस्य 'काक्षि' 'वाक्षि' 'माक्षि' धातोः
घोरवासितार्थकस्य च 'द्राक्षि' ध्राक्षि' 'ध्वाक्षि' धातोः
पानार्थकस्यच 'चूष' धातोः
लिटः चुचूष
तुष्ट्यर्थकस्य 'तुष' धातोः

वृद्ध्यर्थकस्य 'पूष' धातोः
स्तेयार्थकस्य 'मूष' धातोः
भूषार्थकस्य 'लूष' 'रूष' धातोः
प्रसवार्थकस्य 'शूष' धातोः
हिंसार्थकस्य 'यूष' 'जूष' च धातोः
अलङ्कारार्थकस्य 'भूष' धातोः
लटः भूषति
रुजार्थकस्य 'ऊष' धातोः
लिटः उषांचकार
उञ्छार्थकस्य 'ईष' धातोः
हिंसार्थकस्य 'कष' 'खष' 'शिष' 'जष' 'झष' 'शष' 'वष' 'मष' 'रुष' 'रिष' धातोः
लिटः चकाष
„ चखाष
„ शिशेष
„ शिशेषिथ
लुटः शेष्टा
लुङः अशिक्षत्
लृङः अशेक्ष्यत्
लिटः जेषतुः
„ जझषतुः
„ षतुः
„ ववषतुः
„ मेषतुः
लुटः रोषिता
„ रोष्टा
लृटः रोषिष्यति

लुटः रेषिता
,, रेष्टा
लृटः रेषिष्यति
भर्त्सनार्थकस्य 'भष' धातोः
लटः भषति
लिटः बभाष
दाहार्थकस्य 'उष' धातोः
लटः ओषति
लिटः ओषांचकार
,, उवोष
,, उषतुः
,, उवोषिथ
सेचनार्थकस्य 'जिषु' 'विषु' 'मिषु' धातोः
लिटः जिजेष
,, विवेषिथ
,, विवेषिव
लुटः वेष्टा
लृटः वेक्ष्यति
लुङः अविक्षत्
पुष्ट्यर्थकस्य 'पुष' धातोः
लटः पोषति
लुटः पोषिता
लृटः पोषिष्यति
लुङः अपोषीत्
दाहार्थकस्य 'श्रिषु' 'श्लिषु' 'प्रुषु' 'प्लुषु' धातोः
लटः श्रेषति
लिटः शिश्रेष
लुटः श्रेषिता
लटः श्लेषति
लिटः शिश्लेष
लुटः श्लेषिता
लिटः पुप्रोष
,, पुप्लोष
सेचनार्थकस्य 'पृषु' 'वृषु' 'मृषु' धातोः
सहनेच 'मृषु' धातोः
हिंसासंक्लेशनयोश्च 'पृषु' 'वृषु' धातोः
लटः पर्षति
लिटः पपर्ष
लिङः पृष्यात्
संघर्षार्थकस्य 'घृषु' धातोः
अलीकार्थकस्य 'हृषु' धातोः
शब्दार्थकस्य 'तुस' 'ह्रस' 'ह्लस' 'रस' धातोः
लिटः तुतोस
,, जह्रास
,, जह्लास
,, ररास
श्लेषणार्थकक्रीडनार्थकस्य च 'लस' धातोः
अदनार्थकस्य 'घस्लृ' धातोः
लटः घसति
लुटः घस्ता
लृटः घत्स्यति

लोटः घसतु
लङः अघसत्
लिङः घसेत्
लुङः अघसत्
परिभाषणहिंसातर्जनाद्यर्थकस्य च 'जर्ज''चर्च''झर्झ' धातोः
गत्यर्थकस्य'पिसृ''पेसृ' धातोः
लिटः पिपिसतुः
,, पिपेसतुः
हसनार्थकस्य'हसे'धातोः
लुङः अहसीत्
समाध्यर्थकस्य'णिश'धातोः
लटः प्रणेशति
शब्दार्थकस्यरोषकृतार्थकस्य च 'मिश' 'मश'धातोः
गत्यर्थकस्य'शव'धातोः
लटः शवति
लुङः अशवीत्
,, अशावीत्
प्लुतगत्यर्थस्य'शश'धातोः
लिटः शशाश
,, शेशतुः
,, शेशुः
,, शेशिथ
हिंसार्थकस्य'शसु'धातोः
लिटः शशसतुः
,, शशसुः
,, शशसिथ

स्तुत्यर्थकस्य'शंसु'धातोः
लिटः शशंस
लिङः शस्यात्
परिकल्कनार्थकस्य'चह'धातोः
लुङः अचहीत्
पूजार्थकस्य'मह'धातोः
लुङः अमहीत्
त्यागार्थकस्य'रह'धातोः
गत्यर्थकस्य'रहि'धातोः
लटः रंहति
लिङः रंह्यात्
वृद्ध्यर्थकस्य'दृह''दृहि''वृह''वृहि' धातोः
लटः दर्हति
लिटः ददर्ह
,, ददृहतुः
,, दृंहति
,, वर्हति
,, वृंहति
*शब्दार्थकस्य च 'वृहि' धातोः
केचित् 'वृहिर्' धातोः
लङः अवृहत्
लुङः अवर्हीत्
अर्दनार्थकस्य 'तुहिर्' 'दुहिर्' 'उहिर्' धातोः
लटः तोहति
लिटः तुतोह
लङः अतुहत्

* वृंहितं करिगर्जितम् ।

लुङः अतोहीत्
लटः दोहति
लिटः दुदोह
लङः अदुहत्
लुङः अदोहीत्
लटः ओहति
लिटः उवोह
„ ऊहतुः
लुटः आहिता
लङः माभवानुहत्
लुङः औहीत्
पूजार्थकस्य 'अर्ह' धातोः
लिटः आनर्ह (६०)
*दीप्त्यर्थकस्य 'द्युत' धातोः
लटः द्योतते
लिटः दिद्युते
„ दिद्युताते
लुटः द्योतिता
लुङः अद्युतत्
„ अद्योतिष्ट
वर्णार्थकस्य 'श्विता' धातोः
लटः श्वेतते
लिटः शिश्विते
लुङः अश्वितत्
„ अश्वेतिष्ट
स्नेहनार्थकस्य 'ञिमिदा' धातोः

* अथकृपूपर्यन्ता अनुदात्तेतः ॥२९॥

लटः मेदते
लिटः मिमिदे
लुङः अमिदत्
„ अमेदिष्ट
स्नेहनमोचनार्थकयोश्च 'ञिष्विदा' धातोः
केचित् मोहनार्थकयोः
लटः स्वेदते
लिटः सिष्विदे
लुङः अस्विदत्
„ अस्वेदिष्ट
केचित् 'ञिक्ष्विदा' धातोः
लुङः अक्ष्विदत्
„ अक्ष्वेदिष्ट
दीप्त्यर्थकाभिप्रीत्यर्थकस्य च 'रुच' धातोः
लटः रोचतेसूर्यः
„ रोचते हरयेभक्तिः
लुङः अरुचत्
„ अरोचिष्ट
परिवर्तनार्थकस्य 'घुट' धातोः
लटः घोटते
लिटः जुघुटे
लुङः अघुटत
„ अघोटिष्ट
प्रतिघातार्थकस्य 'रुट' 'लुट' लुठ, धातोः
लुङः अरुटत्

" अरोरिष्ट
दीप्त्यर्थकस्य 'शुभ' धातोः
संचयनार्थकस्य 'क्षुभ' धातोः
हिंसार्थकस्य 'णभ' 'तुभ' धातोः
नभन्तामन्यकेसमे
माभूवन्नन्यकेसर्वे-इतिनिरुक्तम्
लुङः अनभत्
" अनभिष्ट
" अतुभत
" अतभिष्ट
अवस्रंसनार्थकस्य 'स्रंसु' 'ध्वंसु'
'भ्रंसु' धातोः
गत्यर्थकस्य च 'ध्वंसु' धातोः
लुङः अस्रसत्
" अस्रंसिष्ट
नास्रसत्करिणांग्रैवमिति रघुकाव्ये
केचित् 'भ्रंशु' धातोः
अधःपतनार्थकस्य 'भ्रशु' 'भ्रंशु'
धातोः
विश्वासार्थकस्य 'स्रम्भु' धातोः
लुङः अस्रभत्
" अस्रंम्भिष्ट
वर्तनार्थकस्य 'वृतु' धातोः
लटः वर्तते
लिटः वव्रृते
लृटः वर्त्स्यति
" वर्तिष्यते
लुङः अवृतत्

" अवर्तिष्ट
लृङः अवर्त्स्यत्
" अवर्तिष्यत्
वृद्ध्यर्थकस्य 'वृधु' धातोः
शब्दकुत्सार्थकस्य 'शृधु' धातोः
प्रस्रवणार्थकस्य 'स्यन्दू' धातोः
लटः स्यन्दते
लिटः सस्यन्दे
" सस्यन्दिषे
" सस्यन्त्से
" सस्यन्दिध्वे
" सस्यन्ध्वे
लुटः स्यन्दिता
" स्यन्ता
लृटः स्यन्दिष्यते
" स्यन्त्स्यते
लिङः स्यन्दिषीष्ट
" स्यन्त्सीष्ट
लुङः अस्यदत्
" अस्यन्दिष्ट
" अस्यन्त
" अस्यन्त्साताम्
" अस्यन्त्सत
लृङः अस्यन्त्स्यत्
" अस्यन्दिष्यत
" अस्यन्त्स्यत
अनुष्यन्दते अनुस्यन्दते वा जलम्
अप्राणिषु किम् ?

लटः अनुस्यन्दते हस्ती
अनुष्यन्देते इत्यत्रापिपक्षे षत्वंस्यात्
सामर्थ्यार्थकस्य 'कृपू' धातोः
लटः कल्पते
लिटः चक्लृपे
,, चक्लृपिषे
लिटः चक्लृप्से
लुटः कल्प्तासि
,, कल्तास्थ
,, कल्पितासे
,, कल्तासे
लृटः कल्प्स्यति
,, कल्पिष्यते
,, कल्प्स्यते
लिङः कल्पिषीष्ट
,, क्लृप्सीष्ट
लुङः अक्लृपत्
,, अकल्पिष्ट
,, अक्लृप्त
लृङः अकल्प्स्यत्
,, अकल्पिष्यत
,, अकल्प्स्यत (२५)
*चेष्टार्थकस्य 'घट' धातोः
लटः घटते
लिटः जघटे

* अथत्वरत्यन्तास्त्रयोदशानुदात्तेतः षितश्च ॥१३॥

लटः घटयति
,, विघटयति
लुटः प्रविघायिता इति
भयार्थकसंचलनार्थकस्यच 'व्यथ' धातोः
लटः व्यथते
लिटः विव्यथे
प्रख्यानार्थकस्य 'प्रथ' धातोः
लिटः पप्रथे
विस्तारार्थकस्य 'प्रस' धातोः
लिटः पप्रसे
मदनार्थकस्य 'म्रद' धातोः
स्खदनार्थकस्य 'स्खद' धातोः
गत्यर्थदानार्थकस्यच 'क्षजि' धातोः
लुङः अक्षञ्जि
,, अक्षाञ्जि
णमुलन्तम्—क्षञ्जंक्षञ्जम्
क्षाञ्जं क्षाञ्जम्
गत्यर्थहिंसार्थकस्यच 'दक्ष' धातोः
गत्यर्थककृपार्थकस्यच 'क्रप' धातोः
वैक्लव्यार्थकस्य 'कदि' 'क्रदि' 'क्लदि' धातोः
केचित् वैकल्यार्थकस्यसंभ्रमार्थकस्य 'ञित्वरा' धातोः
*रोगार्थकस्य 'ज्वर' धातोः
लटः ज्वरति
लिटः जज्वार

*अथफणान्ताः परस्मैपदिनः ॥ ७४ ॥

सेचनार्थकस्य 'गडि' धातोः
लटः गडति
लिटः जगाड
वेष्टनार्थकस्य 'हेड' धातोः
लटः हेडति
लिटः जिहेड
लटः हिडयति
लुङः अहिडि
" अहीडि
अनादरे तु–हेडयति
परिभाषणार्थकस्य 'वट' 'भट' धातोः
नृत्यर्थकस्य 'नट' धातोः
प्रतिघातार्थकस्य 'ष्टक' धातोः
लटः स्तकति
तृप्त्यर्थकस्य 'चक' धातोः
हसनार्थकस्य 'कखे' धातोः
लुङः अकखीत्
शङ्कार्थकस्य 'रगे' धातोः
सङ्गार्थकस्य 'लगे' धातोः
संवरणार्थकस्य 'ह्रगे' 'ह्लगे' 'षगे' 'ष्टगे' धातोः
नोच्यते 'कगे' धातोः
कुटिलागत्यर्थकस्य 'अक' 'अग' धातोः
गत्यर्थकस्य 'कण' 'रण' धातोः
लिटः चकाण
— " रराण
दानार्थकस्य च 'चण' 'शण' 'श्रण' धातोः
अन्ये शणगतौ
हिंसार्थकस्य 'श्रथ' 'श्लथ' 'क्रथ' 'क्लथ' धातोः
लटः क्राथयति
लुङः अक्रथि
" अक्राथि
णमुलन्तम्–क्रथं क्रथम्
" क्राथंक्राथम्
हिंसार्थकस्य 'वन' च धातोः
वनु च तु नोक्तम्
लटः वनति
" प्रवनयति
दीप्त्यर्थकस्य 'ज्वल' धातोः
लटः प्रज्वलयति
चलनार्थकस्य 'ह्वल' 'ह्मल' धातोः
लटः प्रह्वलयति
" प्रह्मलयति
आध्यानार्थकस्य 'स्मृ' धातोः
भयार्थकस्य 'दॄ' धातोः
विदारणार्थकस्य 'दॄ' धातोः
लटः दरयति
" दारयति
" दरति
नयार्थकस्य 'नॄ' धातोः
लटः नारयति
पाकार्थकस्य 'श्रा' धातोः
लटः श्रपयति

„ श्रापयति
मारणतोषण निशामनाद्यर्थकस्य
'ज्ञा' धातोः
लटः ज्ञापयति
कम्पनार्थकस्य 'चलिः' धातोः
लटः चलयतिशाखाम्
„ चालयति शीलम्
„ चालयति सूत्रम्
ऊर्जनार्थकस्य 'छदि' धातोः
लटः छदयति
„ छादयति
„ छादयति
जिह्वोन्मथनार्थकस्य 'लडि' धातोः
लटः लडयति जिह्वाम्
„ लडयति जिह्वया
„ लडयति शत्रुम्
„ लडयति दधि
„ लाडयति पुत्रम्
हर्षार्थकग्लेपनार्थकस्य'मदी'धातोः
लटः मदयति
„ हर्षयति
„ मादयति
शब्दार्थकस्य 'ध्वन' धातोः
लटः ध्वनयति घण्टाम्
लटः ध्वानयति
भोजस्तु 'दाल' 'वलि' 'स्खलि'
'रणि' 'ध्वनि' त्रपि, क्षपयश्च
पपाठ ।

विशरणार्थकस्य 'दल' धातोः
लटः दलयति
संवरणार्थकस्य 'वल' धातोः
लटः वलयति
संचलनार्थकस्य 'स्खल' धातोः
लज्जार्थकस्य 'त्रपुष्' धातोः
लटः त्रपयति
क्षयार्थकस्य 'क्षै' धातोः
लटः क्षपयति
अवतंसनार्थकस्य 'स्वन' धातोः
लटः स्वनयति
„ स्वानयति
जनी जॄष् क्नसु रञ्जोऽमन्ताश्च
लटः ज्ञ णातेस्तु जारयति
ज्वल,'ह्वल''ह्मल'नमामनुपसर्गाद्वा ।
लटः ज्वलयति
„ ज्वालयति
लटः प्रज्वलयति
„ कथंतर्हि प्रज्वालयति
लटः उन्नामयति
„ कथं संक्रामयति
'ग्ला' 'स्ना' 'वनु' 'वमां' च
न कमि वमि, चमाम्
लटः कामयते
„ आमयति
„ चामयति
दर्शनार्थकस्य 'शमः' धातोः
लटः निशामयतिरूपम्

ल्यवन्तम्–अन्यत्र निशमय्यवधूः कथा।
लोटः कथं निशामयेत्यादयः
चौरादिकस्य तु शाम्यतिवत्
अपरिवेषणार्थकस्य 'यमः' धातोः
लटः आयामयति
,, द्राघयति
,, यमयति
'स्खदिः' अव-परिभ्यांच
लटः अवस्खादयति
लटः परिस्खादयति
गत्यर्थकस्य 'फण' धातोः
लिटः फेणतुः
,, फेणुः
,, फेणिथ
,, पफणतुः
,, पफणुः
लटः फणयति
,, फाणयति
दीप्त्यर्थकस्य 'राजृ' धातोः
लटः राजते
,, राजति
लिटः रेजतुः
,, रराजतुः
,, रेजे
,, रराजे
दीप्त्यर्थकस्य 'टुभ्राजृ' 'टुभ्राशृ' 'टुम्लाशृ' धातोः
लिटः भ्रेजे
,, बभ्राजे
लटः भ्राश्यते
,, भ्राशते
लिटः भ्रेशे
,, बभ्राशे
लटः म्लाश्यते
लिटः म्लेशे
,, बम्लाशे (७४)
*शब्दार्थकस्य 'स्यमु' 'स्वन' 'ध्वन' धातोः
लिटः स्येमतुः
,, सस्यमतुः
लुङः अस्यमीत्
लिटः स्वेनतुः
,, सस्वनतुः
,, सस्वनुः
लुङः अस्वानीत्
,, अस्वनीत्
लटः विष्वणति
,, अवष्वणति
लिटः दध्वनतुः
अवैकल्यार्थकस्य'षम''ष्टम'धातोः
लिटः ससाम
,, तस्ताम
दीप्त्यर्थकस्य 'ज्वल' धातोः

*स्यमादयःक्षरत्यन्ताः परस्मैपदिनः॥२६॥

लुङः अज्वालीत
कम्पनार्थकस्य 'चल' धातोः
घातनार्थकस्य 'जल' धातोः
वैक्लव्यार्थकस्य 'टल' 'ट्वल' धातोः
स्थानार्थकस्य 'स्थल' धातोः
विलेखनार्थकस्य 'हल' धातोः
गन्धार्थकस्य 'णल' धातोः
केचित् वन्धनार्थकस्य
गत्यर्थकस्य 'पल' धातोः
लटः पलति
प्राणनार्थकस्य धान्यावरोधना-
र्थकस्य च 'बल' धातोः
लटः बलति
लिटः बेलतुः
,, बेलुः
महत्वार्थकस्य 'पुल' धातोः
लटः पोलति
संस्त्यानार्थकस्य वन्ध्वर्थकस्य
'कुल' धातोः
लटः कोलति
लिटः चुकोल
गत्यर्थकस्य 'शल' 'हुल' 'पत्लृ'
धातोः
लिटः शशाल
,, जहोल
,, पपात
,, पेततुः
लुटः पतिता

लुङः अपप्तत्
,, प्रण्यपप्तत्
निष्पाकार्थकस्य 'क्थे' धातोः
लटः क्वथति
लिटः चक्वाथ
लुङः अक्वथीत्
गत्यर्थकस्य 'पथे' धातोः
लुङः अपथीत्
विलोडनार्थकस्य 'मथ' धातोः
लिटः मेथतुः
लुङः अमथीत्
उद्गीरणार्थकस्य 'टुवम' धातोः
लिटः ववाम
,, ववमतुः
चलनार्थकस्य 'भ्रमु' धातोः
लटः भ्रम्यति
,, भ्रमति
,, भ्राम्यति
लिटः भ्रेमतुः
लुङः अभ्रमीत्
संचलनार्थकस्य 'क्षर' धातोः
लुङः अक्षारीत् ॥२६॥
*मर्षणार्थकस्य 'षह' धातोः
लटः परिषहते
लिटः सेहे
लुटः सहिता

* अथ द्वावनुदात्तेतौ ॥ २ ॥

„ परिसोढा
लङः पर्यषहत
„ पर्यसहत
क्रीडार्थकस्य 'रमु' धातोः
लिटः रेमे
„ रेमिषे
लुटः रन्ता
लृटः रंस्यते
लिङः रंसीष्ट
लुङः अरंस्त (२)

*विशरणगत्यवसादनाद्यर्थकस्य 'षद्लृ' धातोः
लटः सीदति
लिटः ससाद
„ सेदतुः
„ सदिथ
„ ससत्थ
लुटः सत्ता
लृटः सत्स्यति
लुङः असदत्
लटः निषीदति
लङः न्यषीदत
लिटः निषसाद
„ निषेदतुः
शातनार्थकस्य 'शद्लृ' धातोः
लटः शीयते

लिटः शशाद
„ शेदतुः
„ शेदिथ
„ शशत्थ
लुटः शत्ता
लुङः अशदत्
आह्वानार्थरोदनार्थकस्यच 'क्रुश' धातोः
लटः क्रोशति
लुटः क्रोष्टा
लुङः अक्रुक्षत्
संपर्चनकौटिल्यप्रतिष्टम्भविलेखनाद्यर्थकस्य 'कुच' धातोः
लटः कोचति
लिटः चुकोच
अवगमनार्थकस्य 'बुध' धातोः
लटः बोधति
लुटः बोधिता
लृटः बोधिष्यति
बीजजन्मार्थ प्रादुर्भावार्थकस्यच 'रुह' धातोः
लटः रोहति
लिटः रुरोह
„ रुरोहिथ
लुटः रोढा
लृटः रोक्ष्यति
लुङः अरुक्षत्
गत्यर्थकस्य 'कस' धातोः

---

* अथ कसन्ताः परस्मपदिनः ॥ ३८ ॥

लुङः अकासीत्
,, अकसीत (७)
अव्यक्तशब्दार्थकस्य 'हिक्क'धातोः-
लटः हिक्कति
,, हिक्कते
गत्यर्थकस्य पाचनार्थकस्य च 'अञ्चु' धातोः
लटः अञ्चति
,, अञ्चते
केचित् 'अचु' धातोः
केचित् 'अचि, धातोः
याञ्चार्थकस्य 'टुयाचृ' धातोः
लटः याचति
,, याचते
परिभाषणार्थकस्य 'रेट' धातोः
लटः रेटति
,, रेटते
याचनार्थकस्य 'चते' धातोः
लिटः चचात
,, चेते
लुङः अचतीत्
लिटः चचाद
,, चेदे
लुङः अचदीत्
पर्याप्त्यर्थकस्य 'प्रोथृ' धातोः
लिटः पुप्रोथ
,, पुप्रोथे
मेधार्थहिंसनार्थकस्य 'मिद' 'मेद' धातोः
लिटः मिमेद
लिटः मिमिदे
,, मिमेथ
सङ्गमार्थकस्य च 'मेधृ' धातोः
लटः मेधति
लिटः मिमेधे
कुत्सार्थसन्निकर्षार्थकस्य च 'णिद' 'णेद' धातोः
लिटः निनेद
,, निनिदतुः
,, निनिदे
उन्दनार्थकस्य 'शृधु' 'मृधु' धातोः
लटः शर्धति
,, शर्धते
लुटः शर्धिता
लटः मर्धति
,, मर्धते
बोधनार्थकस्य 'बुधिर्' धातोः
लटः बोधति
,, बोधते
लुङः अबुधत्
,, अबोधीत्
,, अबोधिष्ट
निशामनार्थकस्य 'उबुन्दिर्' धातोः
लिटः बुबुन्दे
लुङः अबुन्दत्
,, अबुन्दीत्
गति ज्ञान चिन्ता निशामन वादित्रग्रहणाद्यर्थकस्य 'वेणृ' धातोः

लटः वेणति
,, वेणते
अवदारणार्थकस्य 'खनु' धातोः
लटः खनति
,, खनते
लिटः चखनतुः
लिङः खायात्
,, खन्यात्
आदानार्थसंवरणार्थकस्य च
'चीवृ' धातोः
लिटः चिचीव
,, चिचीवे
पूजार्थनिशामनार्थकस्य च
'चायृ' धातोः
गत्यर्थकस्य 'व्यय' धातोः
लुङः अव्ययीत्
दानार्थकस्य 'दाशृ' धातोः-
लिटः ददाश
,, ददाशे
भयार्थकस्य, गत्यर्थकस्य च
'भेषृ' धातोः-
लटः भेषति
,, भेषते
गत्यर्थकस्य 'भ्रेषृ' 'भ्लेषृ' धातोः-
गतिदीप्त्यादानाद्यर्थकस्य
'अस' धातोः
लटः असति
,, असते

लिटः आस
,, आसे
बाधनार्थस्पर्शनार्थकस्य च
'स्पश' धातोः-
लटः स्पशति
,, स्पशते
कान्त्यर्थकस्य 'लष' धातोः-
लटः लष्यति
,, लषति
लिटः लेषे
भक्षणार्थकस्य 'चष' धातोः
हिंसार्थकस्य 'छुष' धातोः-
लिटः चच्छुषतुः
,, चच्छुषे
आदानार्थ संवरणार्थकस्य च
'झष' धातोः-
अदनार्थकस्य 'भ्लक्ष' 'भ्रक्ष' धातोः-
मैत्रेयस्तु 'भक्ष' धातोः-
दानार्थकस्य' 'दासृ' धातोः-
मानार्थकस्य 'माहृ' धातोः-
संवरणार्थकस्य 'गुहू' धातोः-
लटः गूहति
,, गूहते
लुटः गूहिता
,, गोढा
लृटः गूहिष्यति
,, घोक्ष्यति
लिङः गूहेत्

,, गुह्यात
लुङः अगूहीत्
,, अघुक्षत्
,, अगूढ
,, अघुक्षत
,, अघुक्षाताम्
लुङः अघुक्षन्त
लुङः अगुह्वहि
,, अघुक्षावहि
,, अघुक्षामहि (३८)
*सेवार्थकस्य 'श्रिञ्' धातोः—
लटः श्रयति
,, श्रयते
लिटः शिश्रियतुः
लुटः श्रयिता
लुङः अशिश्रियत्
भरणार्थकस्य 'भृञ्' धातोः—
लटः भरति
लिटः बभार
,, बभ्रतुः
,, बभर्थ
,, बभृव
,, बभृषे
लुटः भर्ता
लृटः भरिष्यति
लिङः भ्रियात्
लिङः भृषीष्ट

* अथाजन्ता उभयपदिनः ॥९॥

,, भृषीयास्ताम्
लुङः अभार्षीत्
,, अभार्ष्टाम्
,, अभार्षुः
,, अभृत
,, अभृषाताम्
लृङः अभरिष्यत्
हरणार्थकस्य 'हृञ्' धातोः—
लिटः जहर्थ
,, जह्रिव
,, जह्रिषे
लुटः हर्ता
लृटः हरिष्यति
धारणार्थकस्य 'धृञ्' धातोः—
लटः धरति
लुङः अधार्षीत्
,, अधृत
प्रापणार्थकस्य 'णीञ्' धातोः—
लिटः निनयिथ
,, निन्यिषे (५)
*पानार्थकस्य 'धेट्' धातोः—
लटः धयति
लिटः दधौ
,, दधतुः
,, दधुः
,, दधिथ
,, दधाथ

* अथाजन्ताः परस्मैपदिनः ॥९॥

,,	दधिव
,,	दधिम
लुटः	धाता
लिङः	धेयात्
,,	धेयास्ताम्
,,	धेयासुः
लुङः	अदधत्
,,	अदधताम्
लुङः	अधात्
,,	अधाताम्
,,	अधुः
,,	अधासीत्
,,	अधासिष्टाम्
,,	अधासिषुः

हर्षक्षयार्थकस्य'ग्लै' 'म्लै' धातोः--

लटः	ग्लायति
लिटः	जग्लौ
,,	जग्लिथ
,,	जग्लाथ
लिङः	ग्लायात्
,,	ग्लेयात्
लुङः	अग्लासीत्
लटः	म्लायति

न्यक्करणार्थकस्य'धै' धातोः--

स्वप्नार्थकस्य'द्रै' धातोः--

तृप्त्यर्थकस्य'ध्रै' धातोः--

चिन्तार्थकस्य'ध्यै' धातोः--

शब्दार्थकस्य'रै' धातोः--

शब्दार्थसंघातार्थकस्यच'स्त्यै' 'ष्ट्यै' धातोः--

लटः	स्त्यायति

सनन्तमेतत् तिष्ट्यासति

ण्यन्तमेतत् अतिष्टयपत्

खदनार्थकस्य'खै' धातोः--

क्षयार्थकस्य'क्षै' 'जै' 'षै' धातोः--

लटः	क्षायति
लिटः	जज्ञौ
,,	ससौ
लुटः	साता
लिङः	सायात्
लुङः	असासीत्

शब्दार्थकस्य'कै' 'गै' धातोः--

लिङः	गेयात्
लुङः	अगासीत्

पाकार्थकस्य'श्रा' 'श्रै' धातोः--

शोषणार्थकस्य'पै' 'ओवै' धातोः--

लिङः	पायात्
लुङः	अपासीत्

वेष्टनार्थकस्य'ष्टै' धातोः--

लटः	स्तायति

वेष्टनार्थकस्य'ष्णै' धातोः--

केचित् शोभार्थकस्य--

लटः	स्नायति

शोधनार्थकस्य'दैप्' धातोः--

लटः	दायति
लिङः	दायात्

लुङः अदासीत्

पानार्थकस्य 'पा' धातोः--

लटः पिबति

लिङः पेयात्

लुङः अपात्

गन्धोपादानार्थकस्य 'घ्रा' धातोः-

लटः जिघ्रति

लिङः घ्रायात्

" घ्रेयात्

लुङः अघ्रासीत्

" अघ्रात्

शब्दार्थाग्निसंयोगार्थकस्य 'ध्मा' धातोः--

लटः धमति

गतिनिवृत्त्यर्थकस्य 'ष्ठा' धातोः--

लटः तिष्ठति

लिटः अधितष्ठौ

लुटः अधिष्ठाता

लिङः स्थेयात्

अभ्यासार्थकस्य 'म्ना' धातोः--

लटः मनति

दानार्थकस्य 'दाण्' धातोः—

लटः प्रणियच्छति

लिङः देयात्

लुङः अदात्

कौटिल्यार्थकस्य 'ह्वृ' धातोः--

लटः ह्वरति

लिटः जह्वार

" जह्वरतुः

" जह्वरुः

" जह्वर्थ

लुटः ह्वर्ता

लृटः ह्वरिष्यति

लिङः ह्वर्यात्

लुङः अह्वार्षीत्

" अह्वार्ष्टाम्

शब्दार्थोपतापार्थकस्य च 'स्वृ' धातोः-

लिटः सस्वरिथ

" सस्वर्थ

" सस्वरिम

" सस्वरिम

लृटः स्वरिष्यति

लिङः स्वर्यात्

लुङः अस्वारीत्

" अस्वारिष्टाम्

" अस्वार्षीत्

" अस्वार्ष्टाम्

चिन्तार्थकस्य 'स्मृ' धातोः--

सम्वरणार्थकस्य 'ह्वृ' धातोः--

गत्यर्थकस्य 'सृ' धातोः—

लिटः ससर्थ

" सस्रव

लिङः स्रियात्

लुङः असार्षीत्

" असार्ष्टाम्

'सर्ति' धातोः--

लटः धावति

गत्यर्थप्रापणार्थकस्यच 'ऋ' धातोः-

लटः ऋच्छति

लिटः आर

" आरतुः

" आरुः

" आरिथ

लुटः अर्ता

लृटः अरिष्यति

लिङः अर्यात्

लुङः आर्षीत्

" आर्ष्टाम्

सेचनार्थकस्य 'गृ' 'घृ' धाताः

लटः गरति

लिटः जगार

" जगर्थ

" जग्रिव

लिङः ग्रियात्

लुङः अगार्षीत्

इूर्च्छनार्थकस्य 'ह्रु' धातोः-

गत्यर्थकस्य 'स्रु' धातोः—

लिटः सुस्रोथ

" सुस्रुव

लिङः स्रूयात्

लुङः असुस्रुवत्

प्रसवाथैश्वर्यार्थकस्य 'षु' धातोः-

लिटः सुषथ

" सुषविथ

" सुषुविव

लुटः सोता

लुङः असावीत्

" असौषीत्

श्रवणार्थकस्य 'श्रु' धातोः-

लटः शृणोति

" शृणुतः

" शृण्वन्ति

" शृणोमि

" शृण्वः

" शृणुवः

" शृण्मः

" शृणुमः

लिटः शुश्रोथ

" शुश्रुव

लोटः शृणु

" शृणवानि

लिङः शृणुयात्

" श्रूयात्

लुङः अश्रौषीत्

स्थर्यार्थकस्य 'ध्रु' धातोः-

लटः ध्रुवति

गत्यर्थकस्य 'दु' 'द्रु' धाताः-

लिटः दुदोथ

" दुदविव

" दुदुविव

" दुद्रोथ

" दुद्रुव

लुङः अदुद्रुवत्
अभिभवार्थकस्य 'ज्रि' 'ज्रि' धातोः-
लटः जयति शत्रून्
लटः अध्ययनात्पराजयते(४५)
१ ईषद्धसनार्थकस्य 'ष्मिङ्' धातोः
लटः स्मयते
लिटः सिष्मिये
,, सिष्मियिढ्वे
,, सिष्मियिध्वे
अव्यक्तशब्दार्थकस्य 'गुङ्' धातोः
लटः गवते
लिटः जुगुवे
गत्यर्थकस्य 'गाङ्' धातोः-
लटः गाते
,, गाते
,, गाते
धातोः 'गै'
लङः अगे
लिङः गेत
,, गेयाताम्
,, गेरन्
,, गासीष्ट
लुङः अगास्त
शब्दार्थकस्य 'कुङ्' 'घुङ्' 'उङ्' 'ङुङ्' धातोः—
अन्येतु 'उङ्' 'कुङ्' 'खुङ्' 'गुङ्' 'घुङ्' 'ङुङ्' इत्याहुः

१ अथ डीङन्ता ङितः ॥२३॥

लटः कवते
लिटः चुकुवे
लटः घवते
,, अवते
लिटः ऊवे
लुटः ओता
लृटः ओष्यते
लिङः ओषीष्ट
लुङः औष्ट
लटः ङवते
लिटः ञुङुवे
लुटः ङोता
गत्यर्थकस्य 'च्युङ्' 'ज्युङ्' 'प्रुङ्' 'प्लुङ्' धातोः-
एके 'क्लुङ्' धातोः-
गत्यर्थ रेषणार्थकस्य च 'रुङ्' धातोः-
लिटः रुरुवे
लुटः रवितासे
'अवध्वंसनार्थकस्य 'धृङ्' धातोः
लटः धरते
लिटः दध्रे
प्रणिदानार्थकस्य 'मेङ्' धातोः-
लटः प्रणिमयते
रक्षणार्थकस्य 'देङ्' धातोः-
लटः दयते
लिटः दिग्ये

लुङः अदित
,, अदिथाः
,, अदिषि
गत्यर्थकस्य 'श्यैङ्' धातोः–
लटः श्यायते
लिटः शिश्ये
वृद्ध्यर्थकस्य 'प्यैङ्' धातोः–
लटः प्यायते
लिटः पिप्ये
लुटः प्याता
पालनार्थकस्य 'त्रैङ्' धातोः–
लटः त्रायते
लिटः तत्रे
पवनार्थकस्य 'पूङ्' धातोः–
लटः पवते
लिटः पुपुवे
लुटः पविता
बन्धनार्थकस्य 'मूङ्' धातोः
लटः मवते
विहायसागत्यर्थकस्य 'डीङ्'धातोः
लटः डयते
लिटः डिड्ये
लुटः डयिता
प्लवनार्थतरणार्थकस्य 'तॄ' धातोः
लटः तरति
लिटः तेरतुः
,, तेरुः
लुटः तरीता
,, तरिता
अलटीति किम् ?
लिटः तेरिथ
लिङः तीर्यात्
लुङः अतारिष्टाम् (२३)
*गोपनार्थकस्य 'गुप' धातोः
निशानार्थकस्य 'तिज' धातोः
पूजार्थकस्य 'मान' धातोः
बन्धनार्थकस्य 'बध' धातोः
गुपेर्निन्दायाम्
तिजेः क्षमायाम्
कितेर्व्याधिप्रतिकारेत्यादौ
मानेर्जिज्ञासायाम्
बधेश्चित्तविकारे
दानेरार्जवे
शानेर्निशाने
लटः जगुप्सते
लिटः जगुप्सांचक्रे
लटः तितिक्षते
,, मीमांसते
,, बीभत्सते
राभस्यार्थकस्य 'रभ' धातोः
लटः आरभते
लिटः आरेभे
लुटः रब्धा
लटः रप्स्यते
प्राप्त्यर्थकस्य 'डुलभष्' धातोः

*अथाष्टावनुदात्तेतः ॥ ८ ॥

लटः लभते
परिष्वङ्गार्थकस्य 'स्वञ्ज' धातोः
लटः स्वजते
" परिष्वजते
लिटः देभतुः
" सस्वजे
" परिषस्वजे
" परिषस्वञ्जे
" सस्वजिषे
" सस्वञ्जिषे
लुटः स्वङ्क्ता
लृटः स्वङ्क्ष्यते
लिङः स्वजेत
" स्वङ्क्षीष्ट
लुङः प्रत्यष्वङ्क्त
" पर्यष्वङ्क्त
" पर्यस्वङ्क्त
पुरीषोत्सर्गार्थकस्य' हद' धातोः-
लटः हदते
लिटः जहदे
लुटः हत्ता
लृटः हत्स्यते
लिङः हदेत
" हत्सीष्ट
लुङः अहत्त(८)
१ अव्यक्तशब्दार्थकस्य 'ञिष्विदा' धातोः

१—अथ परस्मैपदिनः ॥१६॥

गत्यर्थशोषणार्थकस्य 'स्कन्दिर्' धातोः--
लिटः चस्कन्दिथ
" चस्कन्थ
लुटः स्कन्ता
लृटः स्कन्त्स्यति
लिङः स्कद्यात्
लुङः अस्कदत
" अस्कान्त्सीत्
" अस्कान्ताम्
" अस्कान्त्सुः
लुटः विष्कन्ता
" विस्कन्ता
क्तान्तम् विस्कन्नः
लटः परिष्कन्दति
लटः परिस्कन्दति
क्तान्तम् परिस्कन्नः
" परिष्कण्णः
मैथुनार्थकस्य 'यभ' धातोः--
लिटः येभिथ
" ययब्ध
लुटः यब्धा
लृटः यप्स्यति
लुङः अयाप्सीत
प्रह्वत्वार्थशब्दार्थकस्य च 'णम' धातोः--
लिटः नेमिथ
" ननन्थ

लुटः नन्ता
लुङः अनंसीत्
,, अनंसिष्टाम्
गत्यर्थकस्य 'गम्लृ' 'सृप्लृ' धातोः-
लटः गच्छति
लिटः जगाम
,, जग्मतुः
,, जग्मुः
,, जगमिथ
,, जगन्थ
लुटः गन्ता
लृटः गमिष्यति
लुङः अगमत्
लटः सर्पति
लिटः ससर्प
लुटः स्रप्ता
,, सर्प्ता
लृटः स्रप्स्यति
,, सर्प्स्यति
लुङः असृपत्
उपरमार्थकस्य 'यम' धातोः--
लटः यच्छति
लिटः येमिथ
,, ययन्थ
लुटः यन्ता
लुङः अयंसीत्
,, अयंसिष्टाम्
सन्तापार्थकस्य 'तप' धातोः--
लुटः तप्ता

लुङः अताप्सीत्
लटः निष्टपति
हान्यर्थकस्य 'त्यज' धातोः--
लिटः तत्यजिथ
,, तत्यक्थ
लुटः त्यक्ता
लुङः अत्याक्षीत्
सङ्गार्थस्य 'षञ्ज' धातोः-
लटः सजति
लुटः सङ्क्ता
प्रेक्षणार्थकस्य 'दृशिर्', धातोः-
लटः पश्यति
लुटः दद्रष्ठ
,, ददर्शिथ
लुटः द्रष्टा
लृटः द्रक्ष्यति
लिङः दृश्यात्
लुङः अदर्शत्
,, अद्राक्षीत्
दंशनार्थकस्य 'दंश' धातोः--
लटः दशति
लिटः ददंशिथ
,, ददंष्ठ
लुटः दंष्टा
लृटः दङ्क्ष्यति
लिङः दश्यात्
लुङः अदाङ्क्षीत्
विलेखनार्थकस्य 'कृष' धातोः--
लुटः क्रष्टा

,, कर्ष्टा
लृटः क्रक्ष्यति
,, कर्क्ष्यति
लुङः अक्राक्षीत्
,, अक्राष्टाम्
,, अकार्क्षीत्
,, अकार्ष्टाम्
,, अकार्क्षुः
,, अकृक्षत्
,, अकृक्षताम्
,, अकृक्षन्

भस्मीकरणार्थकस्य 'दह' धातोः–
लिटः देहिथ
,, ददग्ध
लुटः दग्धा
लृटः धक्ष्यति
लुङः अधाक्षीत्
,, अदाग्धाम्
,, अधाक्षुः

सेचनार्थकस्य'मिह' धातोः–
लिटः मिमेह
,, मिमेहिथ
लुटः मेढा
लृटः मेक्ष्यति
लुङः अमिक्षत्

निवासार्थरोगापनयनार्थकस्य च 'कित' धातोः–
लटः चिकित्सति
,, चिकित्सते
,, केतयति (१६)

*खण्डनार्थकस्य'दान' धातोः–
तेजनार्थकस्य'शान'धातोः–
लटः दीदांसति
,, शीशांसति
,, शीशांसते
,, दानयति
,, शानयति

पाकार्थकस्य'डुपचष्' धातोः–
लटः पचति
,, पचते
लिटः पेचिथ
,, पपक्थ
,, पेचे
लुटः पक्ता
लिङः पक्षीष्ट

समवायार्थकस्य'षच' धातोः-
लटः सचति
,, सचते

सेवार्थकस्य'भज' धातोः-
लिटः बभाज
लिटः भेजतुः
,, भेजुः
,, भेजिथ
,, बभक्थ
लुटः भक्ता

* इतोवहत्यन्ताः स्वरितेतः॥१५॥

लृटः भक्ष्यति
,, भक्ष्यते
लुङः अभाक्षीत्
,, अभक्त
रागार्थकस्य 'रञ्ज' धातोः
लटः रजति
,, रजते
लुङः अराङ्क्षीत्
,, अरङ्क्त
आक्रोशार्थकस्य'शप' धातोः-
लिटः शशाप
,, शेपे
लुङः अशाप्सीत्
,, अशप्त
दीप्त्यर्थकस्य'त्विष' धातोः-
लटः त्वेषति
,, त्वेषते
लिटः तित्विषे
लृटः त्वेक्ष्यति
लिङः त्विक्षीष्ट
लुङः अत्विक्षत
,, अत्विक्षाताम्
देवपूजासङ्गतिकरणदानाद्यर्थक-
स्य'यज' धातोः-
लटः यजति
,, यजते
लिटः इयाज
,, ईजतु
,, ईजुः
,, इजयिथ
,, इयष्ठ
,, ईजे
लुटः यष्टा
लृटः यक्ष्यति
लिङः इज्यात्
लिङः यक्षीष्ट
लुङः अयाक्षीत्
,, अयष्ट
बीजसन्तानार्थकस्य'टुवप्' धातोः-
लटः वपति केशान्
लिटः उवाप
,, ऊपे
लुटः वप्ता
लिङः उप्यात्
,, वप्सीष्ट
लुङः प्रण्यवाप्सीत्
,, अवप्त
प्रापणार्थकस्य'वह' धातोः-
लिटः उवाह
,, उवहिथ
,, उवोढ
,, ऊहे
लुटः वोढा
लृटः वक्ष्यति
लुङः अवाक्षीत्
,, अवोढाम्

,, अवाक्षुः
,, अवोढ
,, अवक्षाताम्
,, अवक्षत
,, अवोढाः
,, अवोढ्वम्

१ निवासार्थकस्य'वस' धातोः–
लटः वसति
लिटः उवास
,, ऊषतुः
,, ऊषुः
,, उवसिथ
,, उवस्थ
लुटः वस्ता
लृटः वत्स्यति
लिङः उष्यात्
लुङः अवात्सीत्
,, अवात्ताम्

तन्तुसन्तानार्थकस्य'वेञ्' धातोः–
लटः वयति
,, वयते
लिटः उवाय
,, ऊयतुः
,, ऊयुः
,, ऊवतुः
,, ऊवुः
,, उवयिथ
,, ऊये

---

१ परस्मैपदी ॥ १ ॥

,, ऊवे
,, ववौ
,, ववतुः
,, ववुः
,, वविथ
,, ववाथ
,, ववे
लुटः वाता
लिङः ऊयात्
,, वासीष्ट
,, अवासीत्

संवरणार्थकस्य'वेञ्' धातोः—
लटः व्ययति
लिटः विव्याय
,, विव्यतुः
,, विव्युः
,, विव्ययिथ
,, विव्याय
,, विव्ये
लुटः व्याता
लिङः वीयात्
,, व्यासीष्ट
लुङः अव्यासीत्
,, अव्यास्त

स्पर्धार्थकस्यशब्दार्थकस्य च 'ह्वेञ्' धातोः—
लिटः जुहाव
,, जुहुवतुः

„ जुहुवुः
„ जुहोथ
„ जुहविथ
लिटः जुहुवे
लुटः ह्वाता
लिङः ह्वेयात्
„ ह्वासीष्ट
लुङः अह्वत्
„ अह्वताम्
„ अह्वन्
„ अह्वत
„ अह्वास्त (१९)
*व्यक्तवागर्थकस्य 'वद' धातोः-
लटः अच्छ वदति
लिटः उवाद
„ ऊदतुः
„ उवदिथ
लुटः वदिता
लिङः उद्यात्
लुङः अवादीत्
गत्यर्थवृद्ध्यर्थकस्य च 'टुओश्वि' धातोः-
लटः श्वयति
लिटः शुशाव
„ शुशुवतेः
„ शिश्वाय
„ शिश्वियतुः
लुटः श्वयिता
लिङः श्वयेत्
„ शूयात्
लुङः अश्वत्
„ अश्वताम्
„ अश्वन्
„ अशिश्वियत्
„ अश्वयीत्
लटः चुलुम्पति ॥

इति तिङन्तभ्वादिगणप्रक्रियाप्रयोगसूची ।

अथ तिङन्तादादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः ।

जुगुप्सार्थकस्य 'ऋति' धातोः—
एके कृपार्थकस्य
लटः ऋतीयते
लिटः ऋतीयाञ्चक्रे
„ आनर्त
लृटः अर्तिष्यति
लुङः आर्तीत्
*भक्षणार्थकस्य 'अद' धातोः—

* अथ द्वौ परस्मैपदिनौ ॥ २ ॥

* अथ द्वौ परस्मैपदिनौ ॥ २ ॥

लटः अत्ति
,, अत्तः
,, अदन्ति
लिटः जघास
,, जक्षतुः
,, जक्षुः
,, जघसिथ
,, आद
,, आदतुः
,, आदिथ
लुटः अत्ता
लृटः अत्स्यति
लोटः अद्धि
,, अत्तात्
,, अदानि
लङः आदत्
,, आत्ताम्
,, आदन्
,, आदः
,, आत्तम्
आत्त
,, आदम्
,, आद्व
,, आद्म
लिङः अद्यात्
,, अद्याताम्
,, अद्युः
,, अद्यास्ताम्
,, अद्यासुः
लुङः अघसत्

हिंसार्थगत्यर्थकस्य च 'हन्' धातोः-

लटः प्रणिहन्ति
लटः हतः
,, घ्नन्ति
,, प्रहण्मि
,, प्रहन्मि
,, प्रहण्वः
,, प्रहन्वः
लिटः जघान
,, जघ्नतुः
,, जघ्नुः
,, जघनिथ
,, जघन्थ
लुटः हन्ता
लृटः हनिष्यति
लोटः हन्तु
,, हतात्
,, घ्नन्तु
,, जहि
,, हनानि
,, हनाव
,, हनाम
लङः अहन्
,, अहताम्
,, अघ्नन्
,, मून्नमह

लिङः वध्यात्
,, वध्यास्ताम्
आर्धधातुके किम् ?
,, हन्यात्
,, प्रहण्यात्
लुङः अवधीत् (३)
*अप्रतीत्यर्थकस्य 'द्विष' धातोः-
लटः द्वेष्टि
,, द्विष्टे
लुटः द्वेष्टा
लृटः द्वेक्ष्यति
,, द्वेक्ष्यते
लोटः द्वेष्टु
,, द्विष्टात्
,, द्विड्ढि
,, द्वेषाणि
,, द्वेषै
,, द्वेषावहै
,, द्वेषामहै
लङः अद्वेट्
,, अद्विषुः
,, अद्विषन्
,, अद्वेषम्
लिङः द्विषीत
,, द्विक्षीष्ट
लुङः अद्विक्षत्

* अथ चत्वारः स्वरितेतः ॥ ४ ॥

प्रपूरणार्थकस्य 'दुह' धातोः-
लटः दोग्धि
,, दुग्धः
,, धोक्षि
,, दुग्धे
,, धुक्षे
,, धुग्ध्वे
लोटः दोग्धु
,, दुग्धि
,, दोहानि
,, धुक्ष्व
,, धुग्ध्वम्
,, दोहै
लङः अधोक्
,, अदोहम्
लुङः अधुक्षत्
,, अधुक्षत
उपचयार्थकस्य 'दिह' धातोः-
लटः प्रणिदेग्धि
आस्वादनार्थकस्य 'लिह' धातोः-
लटः लेढि
,, लीढः
,, लिहन्ति
,, लेक्षि
,, लीढे
,, लिक्षे
,, लिढ्वे
लोटः लेढु

लोटः	लीढि
,,	लेहानि
लङः	अलेट्
लुङः	अलिक्षत्
,,	अलिक्षताम्
,,	अलीढ
,,	अलिह्वावहि

व्यक्तवागर्थकस्य 'चक्षिङ्'

लटः	चष्टे
,,	चक्षते
लिटः	चख्यौ
,,	चख्ये
,,	चक्शौ
,,	चक्शे
,,	चचक्षे
लुटः	ख्याता
,,	क्शाता
लृटः	ख्यास्यति
,,	ख्यास्यते
,,	क्शास्यति
,,	क्शास्यते
लङः	अचष्ट
लिङः	चक्षीत
,,	ख्यायात्
,,	क्शायात्
,,	क्शेयात्
लुङः	अख्यत्
,,	अख्यत

५

,,	अक्शासीत्
,,	अक्शास्त
,,	समचक्षिष्ट(५)

*गत्यर्थकम्पनार्थकस्य 'ईर' धातोः

लटः	ईर्ते
लिटः	ईराञ्चक्रे
लोटः	ईर्ताम्
,,	ईर्ष्व
,,	ईर्ध्वम्
लिङः	ऐरिष्ट

स्तुत्यर्थकस्य 'ईड' धातोः–

लटः	ईडे
,,	ईडिषे
,,	ईडिध्वे
लोटः	ईडिष्व
,,	ईडिध्वम्
लङः	ऐड्ढ्वम्

ऐश्वर्यार्थकस्य 'ईश' धातोः

लटः	ईष्टे
,,	ईशिषे
,,	ईशिध्वे

उपवेशनार्थकस्य 'आस' धातोः–

लटः	आस्ते
लिटः	आसांचक्रे
लोटः	आस्व
,,	आध्वम्
लुङः	आशिष्ट

* अथ पृच्यन्ताः अनुदात्तेतः ॥

इच्छार्थकस्य'आङःशासु' धातोः

लटः आशास्ते

„ आशासाते

तेन नमोवाकं प्रशास्महे

आच्छादनार्थकस्य'वस' धातोः

लटः वस्ते

„ वस्से

„ वध्वे

लिटः ववसे

लुटः वसिता

गत्यर्थशासनार्थकस्यच 'कसि' धातोः—

लटः कंस्ते

„ कंसाते

„ कंसते

„ कस्ते

„ कष्टेः

„ कशाते

„ कक्ते

„ कड्ढ्वे

चुम्बनार्थकस्य 'णिसि' धातोः

लटः निंस्ते

शुद्ध्यर्थकस्य 'णिति' धातोः

लटः निंक्ते

„ निक्ते

लुटः निञ्जिता

अव्यक्तशब्दार्थकस्य 'शिजि' धातोः—

लटः शिङ्क्ते

वर्णार्थकस्य 'पिजि' धातोः-

केचित् संपर्चनार्थकस्यानेकेऽनेकार्थस्य ।

लटः पिङ्क्ते

केचित् 'पृजी' धातोः-

लटः पृङ्क्ते

वर्जनार्थकस्य'वृजी'धातोः—

लटः वृक्ते

„ वृजाते

„ वृक्ते

„ वृङ्क्ते

संपर्चनार्थकस्य 'पृची' धातो-

लटः पृक्ते

प्राणिगर्भविमोचनार्थकस्य 'षूङ्' धातोः—

लटः सूते

लिटः सुषुवे

लुटः सोता

„ सविता

लोटः सुवै

लिङः सविषीष्ट

लुङः असवीष्ट

„ असोष्ट

स्वप्नार्थकस्य 'शीङ्' धातोः-

लटः शेते

„ शयाते

„ शेरते

„ शेषे

लट शेध्वे
,, शये
,, शेवहे
लिटः शिश्ये
लुटः शयिता
लुङः अशयिष्ट (१६)
*मिश्रणार्थामिश्रणार्थकस्यच 'यू' धातोः—
लटः यौति
,, युतः
,, युवन्ति
लिटः युयाव
लुटः यविता
लिङः युयात्
,, यूयात्
लुङः अयावीत्
शब्दार्थकस्य 'रु' धातोः—
लटः रवीति
,, रौति
,, रुवीतः
,, रुतः
हलादेः किम् ?
,, रुवन्ति
तिङः किम् ?
,, शाम्यति
सार्वधातुके किम् ?

लिङः रूयात्
,, रुयात्
,, रुवीयात्
लुङः अरावीत्
लृङः अरविष्यत्
गतिवृद्धिहिंसाद्यर्थकस्य'तु'धातोः—
लटः तवीति
,, तौति
,, तुवीतः
,, तुतः
लुटः तोता
लृटः तोष्यति
स्तुत्यर्थकस्य 'णु' धातोः—
लटः नौति
लुटः नविता
शब्दार्थकस्य 'टुक्षु' धातोः—
लटः क्षौति
लुटः क्षविता
तेजनार्थकस्य 'क्ष्णु' धातोः—
लटः क्ष्णौति
लुटः क्ष्णविता
प्रस्तवणार्थकस्य 'ष्णु' धातोः—
लटः स्नौति
लिटः सुष्णाव
लुटः स्नविता
लिङः स्नूयात्
आच्छादनार्थकस्य'उर्णुञ्' धातोः—
लटः ऊर्णौति

* अथस्तौत्यन्ताः परस्मैपदिनः ॥

लट ऊर्णोति	लुङ और्णाविष्टाम्
,, ऊर्णुतः	,, और्णाविषुः
,, ऊर्णुवन्ति	,, और्णवीत्
,, ऊर्णुते	अभिगमनार्थकस्य 'द्यु' धातोः—
,, ऊर्णुवाते	लटः द्यौति
,, ऊर्णुवते	लोटः द्याता
लिटः ऊर्णुनाव	प्रसवैश्वर्यार्थकस्य 'षु' धातोः-
,, ऊर्णुनुवतुः	लोटः सोता
,, ऊर्णुनुवुः	लुङः असौषीत्
,, ऊर्णुनुविथ	शब्दार्थकस्य 'कु' धातोः—
,, ऊर्णुनविथ	लुटः कोता
लुटः ऊर्णुविता	स्तुत्यर्थकस्य'ष्टुञ्' धातोः—
,, ऊर्णविता	लटः स्तौति
लोटः ऊर्णौतु	लटः स्तवीति
,, ऊर्णेतु	,, स्तुतः
,, ऊर्णोतु	,, स्तुवीतः
,, ऊर्णवानि	,, स्तुते
,, ऊर्णवै	,, स्तुवीते
लङः और्णोत्	लङः अस्तावीत्
,, और्णोः	,, अभ्यष्टौत्
लिङः ऊर्णुयात्	,, पर्यष्टौत्
,, ऊर्णुयाः	,, पर्यस्तौत्
,, ऊर्णुयात	व्यक्तवागर्थकस्य'ब्रूञ्' धातोः—
,, उर्णविषीष्ट	लटः आह
,, उर्णविषिष्ट	,, आहतुः
लुङः और्णुवीत्	,, आहुः
,, और्णुविष्टाम्	,, आत्थ
,, और्णावीत्	,, आहथुः

लट ब्रवीति
" ब्रूतः
" ब्रुवन्ति
" ब्रूते
लिटः उवाच
" ऊचतुः
" ऊचुः
" उवचिथ
" उवक्थ
" ऊचे
लुटः वक्ता
लोटः ब्रवीतु
" ब्रूतात्
" ब्रवाणि
" ब्रवै
लिङः ब्रूयात्
" उच्यात्
लुङः अवोचत्
" अवोचत (१३)

*गत्यर्थकस्य'इण्' धातोः—

लटः एति
" इतः
" यन्ति
लिटः इयाय
" ईयतुः
" ईयुः
" इययिथ
लिट इयेथ
लङः ऐत्
" ऐताम्
" आयन्
लिङः इयात्
" ईयात्
" निरियात्
" अभीयात्
अणः किम् ?
" समेयात्
" समीयात्
लुङः अगात्
" अगाताम्
" अगुः

अध्ययनार्थकस्य'इङ' धातोः—

लटः अधीते
" अधीयाते
" अधीयते
लिटः अधिजगे
" अधिजगाते
" अधिजगिरे
लुटः अध्येता
लृटः अध्येष्यते
लोटः अध्ययै
लङः अध्यैत
" अध्यैयाताम्
" अध्ययि
" अध्यैवहि

* अथशास्यन्ताः परस्मैपदिनः ॥

लिङः अधीयीत
,, अधीयीयाताम
,, अधीयीध्वम्
,, अधियीय
,, अध्येषीष्ट
लुङः अध्यगीष्ट
,, अध्यैष्ट
लृङः अध्यगीष्यत
अध्यैष्यत

स्मरणार्थकस्य'इक्' धातोः—
लटः अधियन्ति
लुङः अध्यगात्
ससीतयोराघवयोरधीयन्निति ।

गतिव्याप्तिप्रजनकान्त्यसनखाद-
नाद्यर्थकस्य 'वी' धातोः—
लटः वेति
,, वीतः
,, वियन्ति
,, वेषि
,, वेमि
लोटः वीहि
लङः अवेत्
,, अवीताम्
,, अवियन्
,, अव्यन्

उक्तार्थकस्यपि'ई' धातोः—
लटः एति
,, इतः
लट इयन्ति
लिङः ईयात्
लुङः ऐषीत

प्रापणार्थकस्य'या' धातोः
लटः प्रणियाति
,, यातः
,, यान्ति
लङः अयुः
,, अयान्
लिङः यायात्
,, यायाताम्
,, यायास्ताम्

गत्यर्थगन्धनार्थकस्य'वा' धातोः-
दीप्त्यर्थकस्य'भा' धातोः—
शौचार्थकस्य'ष्णा' धातोः—
पाकार्थकस्य'श्रा' धातोः—
कुत्सागत्यर्थकस्य'द्रा' धातोः—
भक्षणार्थकस्य'प्सा' धातोः—
रक्षणार्थकस्य'पा' धातोः—
लिङः पायास्ताम्
लुङः अपासीत्

दानार्थकस्य 'रा' धातोः—
आदानार्थस्य 'ला' धातोः—
लवनार्थकस्य 'दाप्' धातोः—
लटः प्रणिदाति
,, प्रनिदाति
लिङः दायास्ताम्
लुङः अदासीत्

प्रकथनार्थकस्य 'ख्या' धातोः—
पूरणार्थकस्य 'प्रा' धातोः—
मानार्थकस्य 'मा' धातोः—
तनौ ममुस्तत्रनेत्यादयः
लटः उदरं परिमातिमुष्टिना
लटः प्रणिमाति
" प्रनिमाति

भाषणार्थकस्य 'वच' धातोः-

लटः वक्ति
" वक्तः
लोटः वग्धि
लिङः वच्यात्
" उच्चात्
लुटः अवोचत्

ज्ञानार्थकस्य 'विद' धातोः—

लटः वेद
" विदतुः
" विदुः
" वेत्थ
" विदथुः
" विद
" वेद
" विद्व
" विद्म
" वेत्ति
" वित्तः
लिटः विवेद
" विविदतुः
लिट विदाञ्चकार
लुटः वेदिता
लोटः विदाङ्करोतु
" विदाङ्कुरुतात्
" विदाङ्कुरुताम्
" विदाङ्कुरु
" विदाङ्करवाणि
लङः अवेत्
" अवित्ताम्
" अविदुः
" अवेः
" अवेत्

भुव्यर्थकस्य 'अस्' धातोः—

लटः आस्त
" स्तः
" सन्ति
" असि
" स्थः
" स्थ
" अस्मि
" स्वः
" स्मः
लिटः बभूव
लुटः भविता
लोटः अस्तु
" स्तात्
" स्ताम्
" सन्तु

लोट एधि
,, स्तात्
,, स्तम्
,, स्त
,, असानि
,, असाव
,, असाम
लङः आसीत्
,, आस्ताम्
,, आसन्
लिङः स्यात्
,, भूयात्
लुङः अभूत्
लिङः निष्यात्
,, प्रादुःष्यात्
लटः निषन्ति
लटः प्रादुःषन्ति
यच्परः किम् ?
लटः अभिस्तः
शुद्ध्यर्थकस्य 'मृजू' धातोः—
लटः मार्ष्टि
,, मृष्टः
,, मृजन्ति
,, मार्जन्ति
लिटः ममार्ज
,, ममार्जतुः
,, ममृजतुः
,, ममार्जिथ

लिट ममार्ष्ठ
लुटः मार्जिता
,, मार्ष्टा
लोटः मृड्ढि
लङः अमार्ट्
,, अमार्जम्
लुङः अमार्जीत्
,, अमार्क्षीत् (२३)
*अश्रुविमोचनार्थकस्य 'रुदिर्' धातोः—
लटः रोदिति
,, रुदितः
लोटः रुदिहि
लङः अरोदीत्
,, अरोदत्
,, अरुदिताम्
,, अरुदन्
,, अरोदीः
,, अरोदः
लिङः रुद्यात्
लुङः अरुदत्
,, अरोदीः
शयार्थकस्य 'ञिष्वप्' धातोः—
लटः स्वपिति
,, स्वपितः
लिटः सुष्वाप
,, सुषुपतुः

* रुदादयः पञ्च ॥ ५ ॥

„ सुषुपुः
लिटः सुष्वपिथ
„ सुष्वप्थ
„ सुषुपतु
„ सुषुपुः
„ सुषुष्वाप
लुटः सुस्वप्ता
लटः अस्वपीत्
„ अस्वपत्
लिङः स्वप्यात्
„ सुप्यात्
„ सुषुप्यात्
लुङः अस्वाप्सीत्
प्राणनार्थकस्य 'श्वंस' धातोः—
लटः श्वसिति
लुटः श्वसिता
लङः अश्वसीत्
„ अश्वसत्
लिङः श्वश्यातम्
„ श्वस्यास्ताम्
लुङः अश्वसीत्
उक्तार्थस्यच 'अन' धातोः—
लटः अनिति
लिटः आन
लुटः अनिता
लङः आनीत्
„ आनत्
लटः प्राणिति

भक्षार्थहसनार्थकस्यच 'जक्ष' धातोः–
लटः जक्षिति
„ जक्षितः
„ जक्षति
लङः अजक्षुः (५)
निद्राक्षयार्थकस्य 'जागृ' धातोः–
लटः जागर्ति
„ जागृतः
„ जाग्रति
लिटः जगराञ्चकार
„ जजागार
„ जजागरतुः
लङः अजागः
„ अजागृताम्
„ अजागरुः
अजादौ किम् ?
लिङः जागृयुः
„ जागर्यात्
„ जागर्यास्ताम्
„ जागर्यासुः
लुङः अजागरीत्
गुणो वृद्धिर्गुणा वृद्धिः
प्रतिषेधाविकल्पनम् ।
पुनर्वृद्धिनिषेधोऽतो
यण् पूर्वाः प्राप्तयो नवेति ॥१॥
दुर्गत्यर्थकस्य 'दरिद्रा' धातोः—
लटः दरिद्राति
„ दरिद्रितः

लट दरिद्रति
लिटः दरिद्राञ्चकार
" ददरिद्रौ
" ददरिद्रतुः
ददरिद्रेतिनिर्मूलमेव
लुटः दरिद्रिता
लङः अदरिद्रात्
" अदरिद्रिताम्
" अदरिद्रुः
लिङः दरिद्रियात्
" दरिद्र्यात्
लुङः अदरिद्रीत्
" अदरिद्रासीत्
दीप्त्यर्थकस्य 'चकासृ' धातोः—
लटः चकासति
लिटः चकासाञ्चकार
लोटः चकाद्धि
चकाधीत्येवभाष्यम्
लङः अचकात्
" अचकाद्
" अचकासुः
" अचकाः
" अचकात
अनुशिष्ट्यर्थकस्य 'शासु' धातोः—
लटः शास्ति
" शिष्टः
" शासति
लिटः शशासतुः
लोटः शास्तु
" शिष्टात्
" शिष्टाम्
" शासतु
" शाधि
लङः अशात्
" अशिष्टाम्
" अशासुः
" अशात्
" अशाः
लिङः शिष्यात्
लुङः अशिषत्
लृङः अशासिष्यत्
*दीप्त्यर्थदेवना' 'कस्य 'दीधीङ्'
धातोः—
लटः दीधीते
" दीध्याते
" दीध्ये
लिटः दीध्याञ्चक्रे
लुटः दीधिता
लृटः दीधिष्यते
वेतिनातुल्यार्थकस्य 'वेवीङ्'
धातोः(२)—
*स्वप्नार्थकस्य 'सस्ति' 'षस' धातोः-
लटः सस्ति
" सस्तः

* एतदादयः पञ्चधातवश्छान्दसाः ९
* अथत्रयः परस्मैपदिनः ॥ ३ ॥

लट ससन्ति
लिटः ससास
,, सेषतुः
लोटः सस्तु
,, सधि
लङः असत्
,, असस्ताम्
,, अससः
,, असत्
लिङः सस्यात्
लुङः अस्सासीत्
,, अससीत्
लटः सन्ति
लटः सन्तः
,, संसन्ति
,, संस्ति
,, संस्तः
,, संस्तन्ति-इत्येके

कान्त्यर्थकस्य 'वशु' धातोः—

लटः वष्टि
,, उष्टः
,, उशन्ति
,, वक्षि
,, उष्ठः
लिटः ऊशतुः
लुटः वाशता
लोटः वष्टु
,, उष्टात्
,, उड्ढि
लङः अवट्
,, औष्टाम्
,, औशन्
लिङः उश्यातातम्
,, उश्यास्ताम्

अपनयनार्थकस्य 'ह्नुङ्' धातोः—

लटः ह्नुते
लिटः जुह्नुवे
लिङः ह्नुवीत
,, ह्नोषीष्ट
लुङः अह्नोष्ट(४)

इत्यदादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः ॥ २ ॥

अथ तिङन्तजुहोत्यादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः ॥ ३ ॥

*दानार्थादानार्थकस्य 'हु' धाता· आदानार्थप्रीणनार्थकस्य च-

लटः जुहोति
,, जुहुतः
,, जुह्वति
लिटः जुहवाञ्चकार
,, जुहाव
लुटः होता
लृटः होष्यति

* इतश्चत्वारः परस्मैपदिनः ॥४॥

लोटः जुहोतु
,, जुहुतात्
,, जुहुधि
,, जुहवानि
लङः अजुहवुः
लिङः जुहूयात्
,, हूयात्
लुङः अहौषीत्
भयार्थकस्य 'ञिभी' धातोः-
लटः बिभेति
,, बिभितः
,, बिभीतः
,, बिभ्यति
लिटः बिभियाञ्चकार
,, बिभाय
लुटः भेता
लज्जार्थकस्य 'ह्री' धातोः-
लटः जिह्रेति
,, जिह्रीतः
,, जिह्रियति
लिटः जिह्रियाञ्चकार
,, जिह्राय
पालनार्थपूरणार्थकस्यच 'पृ' धातोः—
लटः पिपर्ति
,, पिपूर्तः
,, पिपुरति
लिटः पपार
,, पप्रतुः
,, पप्रुः
,, पपरतुः
,, पपरुः
लुटः परिता
,, परीता
लङः अपिपः
,, अपिपूर्ताम्
,, अपिपरुः
लिङः पिपूर्यात्
,, पुर्यात्
लुङः अपारीत्
,, अपारिष्टाम्
लटः पिपर्ति
,, पिप्रतः
,, पिप्रति
लिङः पिपृयात्
,, प्रियात्
लुङः अपार्षीत्
तंरोदसीपिपृतमित्यादौ
* धारणार्थपोषणार्थकस्यच 'डुभृञ्' धातो
लटः बिभर्ति
,, बिभृतः
,, बिभ्रति
,, बिभृध्वे
लिटः बिभरामास

* उभयपदौ ॥ १ ॥

लिट बभार
,, बभर्थ
,, बभूव
लुटः बिभृहि
,, बिभराणि
लङ अबिभः
,, अबिभृताम्
,, अबिभरुः
लिङः बिभृयात्
,, भ्रियात्
लुङः भृषीष्ट
,, अभार्षीत्
,, अभृत

*मानार्थशब्दार्थकस्यच 'माङ्' धातोः—

लटः मिमीते
,, मिमाते
,, मिमते
लुङः प्रण्यमास्त

गत्यर्थ कस्य'ओहाङ्' धातोः—

लटः जिहीते
,, जिहाते
,, जिहते
लिटः जहे
लुटः हाता
लृटः हास्यते (२)

* आत्मनेपदिनौ ॥ २ ॥

* त्यागार्थकस्य'ओहाक्' धातोः–

लटः जहाति
,, जहितः
,, जहीतः
,, जहति
,, जहाहि
,, जहिहि
,, जहीहि
लङः अजहात्
,, अजहुः
लिङः जह्यात्
,, हेयात्
लुङः अहासीत्

*दानार्थकस्य'डुदाञ्' धातोः—

लटः प्रणिददाति
,, दत्तः
,, ददति
,, दत्ते
लिटः ददौ
लुटः देहि
लङः अददात्
,, अदत्ताम्
,, अददुः
लिङः दद्यात्
,, देयात्
लुङः अदात्

* परस्मै पदी ॥ १ ॥

* अथोभयपदिनौ द्वौ ॥ ३ ॥

,, अदाताम्
,, अदुः
,, अदित
धारणार्थक, पोषणार्थक, दानार्थकस्य च 'डुदाञ्' धातो'—
लटः प्रणिदधाति
,, धत्तः
लटः दधाति
,, धत्थः
,, धत्थ
,, दध्वः
,, धत्ते
,, धत्से
,, धध्वे
लुटः धेहि
लुङः अधित
* शौचार्थपोषणार्थकस्य च 'णिजिर्' धातोः—
लटः नेनेक्ति
,, नेनिक्तः
,, नेनिजति
लुटः नेक्ता
लृङः नेक्ष्यति
लोटः नेनेक्तु
,, नेनिग्धि
,, नेनिजानि

* अथत्रयःस्वरितेतः ॥ ३ ॥

लङः अनेनेक्
,, अनेनिक्ताम्
लङः अनेनिजुः
लिङः नेनिज्यात्
,, निज्यात्
लुङः अनिजत्
,, अनैक्षीत्
,, अनिक्ति
पृथभावार्थकस्य 'विजिर' धातोः-
लटः वेवेक्ति
लिटः वेविक्ते
,, विवेजिथ
व्याप्त्यार्थकस्य 'विष्लृ' धातोः—
लटः वेवेष्टि
लिटः वेविष्टे
लुङः अविषत्
,, अविक्षत
,, अविक्षताम्
,, अविक्षन्त (३)
* क्षरणार्थदीप्त्यर्थकस्य च 'घृ' धातोः—
जिघर्त्यग्निहविषाघृतेन
प्रसह्यकरणार्थकस्य 'हृ' धातोः—
अयं स्रुवोभिजिहर्तिहोमान्
गत्यर्थकस्य 'सृ' धातोः—
लटः इयर्ति

* अथागणान्ताः परस्मैपदिनछान्दसाश्च१।

लट इयृतः
,, इयृति
लिटः आर
,, आरतुः
,, आरिथ
लुटः अर्ता
लृटः अरिष्यति
लोटः इयराणि
लङः ऐयः
,, ऐयृताम्
,, ऐयरुः
लिङः इयृयात्
,, अर्यात्
लुङः आरत
लटः ससर्ति
भर्त्सनार्थदीप्त्यर्थकस्य च 'भस' धातोः—
लटः बभस्ति
लटः बब्धः
,, बप्सति
ज्ञानार्थकस्य'कि' धातोः—
लटः चिकेति
त्वरणार्थकस्य'तुर' धातोः—
लटः तुतोर्ति
लिटः तुतूर्त्तः
,, तुतुरति
शब्दार्थकस्य'धिस' धातोः—
लटः दिधेष्टि
,, दिधिष्टः
धान्यार्थकस्य'धन' धातोः—
लटः दधन्ति
,, दधन्तः
,, दधनति
जननार्थकस्य'जन' धातोः—
लटः जजन्ति
,, जजातः
,, जज्ञति
,, जजंसि
लिटः जजान
लिङः जजन्यात्
,, जजायात्
,, जन्यात्
,, जायात्
स्तुत्यर्थकस्य 'गा' धातोः-
देवाञ्जिगातिसुम्नयुः
लटः जिगीतः
,, जिगति (११)

इति जुहोत्यादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः॥ ३॥

अथ तिङन्तादिवादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः ।

क्रीडा, विजिगीषा, व्यवहार, द्युति, स्तुति, मोद, मद, स्वप्नकान्तिगत्याद्यर्थकस्य 'दिवि' धातोः—

लटः दीव्यति
लिटः दिदेव
लुटः देविता
लृटः देविष्यति
लोटः दीव्यतु
लङः अदीव्यत्
लिङः दीव्येत्
" दीव्यात्
लुङः अदेवीत्
लृङः अदेवीष्यत्

तन्तुसंतानार्थकस्य 'षिवु' धातोः—

लटः परिषीव्यहति
लिटः परिषिषेव
लुङः न्यषेवीत्
" न्यसेवीत्

गत्यर्थशोषणार्थकस्यच 'स्निवु' धातोः—

निरसनार्थकस्य 'ष्ठिवु' धातो—

अदनार्थकस्य 'ष्णुसु' धातोः

केचित्—आदानार्थादर्शनार्थकस्यच

लिटः सुष्णोस

निरसनार्थकस्य 'ष्णसु' धातोः—

लटः स्नस्यति
लिटः सस्नास

हरणार्थदीप्यर्थकस्य 'क्नसु' धातोः—

लिटः चक्नास

दारार्थकस्य 'व्युष' धातोः—

लिटः वुव्योष

उक्तार्थस्यच 'प्लुष' धातोः—

गात्रविक्षेपार्थकस्य 'नृती' धातोः—

लटः नृत्यति
लिट ननर्त
लुटः नर्तिष्यति
" नर्त्स्यति
लिङः नृत्येत्
" नृत्यात्
लुङः अनर्तीत्

उद्वेगार्थकस्य 'त्रसी' धातोः—

लटः त्रस्यति
लिटः त्रसति
लिटः त्रेसतुः
" तत्रसतुः

पूतीभावार्थकस्य 'कुथ' धातोः—

हिंसार्थकस्य 'पुथ' धातोः—

परिवेष्टनार्थकस्य 'गुध' धातोः—

प्ररणार्थकस्य 'क्षिप' धातोः—

लटः क्षिप्यति
लुटः क्षेप्ता

विकसनार्थस्य 'पुष्प' धातोः—

लटः पुष्प्यति

लिटः पुपुष्प

आर्द्रीभावार्थकस्य 'तिम' 'ष्टिम' 'ष्टीम' धातोः—

लटः तिम्यति

„ स्तिम्यति

„ स्तीम्यति

चोदनार्थलज्जार्थकस्यच 'व्रीड' धातोः—

लटः व्रीडयति

गत्यर्थकस्य 'इष' धातोः—

लटः इष्यति

चक्रयर्थार्थकस्य 'षह' 'षुह'धातोः-

लटः सह्यति

„ सुह्यति

*वयोहान्यर्थकस्य' 'जृष्' 'झृष्' धातोः—

लटः जीर्यति

लिटः जजरतु

„ जेरतुः

लुटः जरिता

„ जरीता

लिङः जीर्येत्

„ जीर्यात्

लुङः अजरत्

„ अजारीत्

„ अजारिष्टाम्

* झृषन्ताः परस्मैपदिनः पञ्चविंशति ॥ २५ ॥

६

लटः झीर्यति

लिटः जझरतुः

लुङः अझारीत्

*प्राणिप्रसवार्थकस्य' 'षूङ'धातोः-

लटः सूयते

लिटः सुषुवे

लिटः सुषुविषे

„ सुषुविवहे

लुटः सोता

„ सविता

परितापार्थकस्य'दूङ्'धातोः—

लटः दूयते

क्षयार्थकस्य'दीङ्'धातोः—

लटः दीयते

लिटः दिदिये

लुटः दाता

लृटः दास्यते

लुङः अदास्त

„ अदास्थाः

विहायसागत्यर्थकस्य 'डीङ्' धातोः—

लटः डीयते

लिटः डिड्ये

आधारार्थकस्य'धीङ्' धातोः—

लटः धीयते

लिटः दिध्ये

* इतःपरमात्मनेपदिनस्त्रयोदश। १३।

लुटः   ध्येता

हिंसार्थकस्य 'मीङ्'धातोः—

लटः   मीयते

श्रवणार्थकस्य'रीङ्' धातोः—

लटः   रीयते

श्लेषणार्थकस्य'लीङ्' धातोः

लटः   लीयते

लुटः   लेता

„   लाता

लटः   लेष्यते

„   लास्यते

पञ्विषये किम् ?

लटः   लीयते

लिटः   लिल्ये

वृणोत्यर्थकस्य 'वृङ्' धातोः—

लटः   व्रीयते

लिटः   विव्रीये

पानार्थकस्य'पीङ्' धातोः—

लटः   पीयते

मानार्थकस्य 'माङ्' धातोः—

लटः   मायते

लिटः   ममे

गत्यर्थकस्य'ईङ्' धातोः—

लटः   ईयते

लिटः   अयाञ्चक्रे

प्रीत्यर्थकस्य 'प्रीङ्' धातोः—

लटः   प्रीयते

लिटः   पिप्रिये

*तनुकरणार्थकस्य'शो'धातोः—

लटः   श्यति

„   श्यतः

„   श्यन्ति

लिटः   शशौ

„   शशतुः

लुटः   शाता

लृटः   शास्यति

लङः   अशात्

„   अशाताम्

„   अशुः

लुङः   अशासीत्

„   अशासिष्टाम्

छेदनार्थकस्य 'छो' धातोः—

लटः   छ्यति

अन्तकर्मार्थकस्य'षो'धातोः—

लटः   स्यति

लिटः   ससौ

लटः   अभिष्यति

अभ्यस्यत्

लिटः   अभिससौ

अवखण्डनार्थकस्य'दो'धातोः—

लटः   द्यति

लिटः   ददौ

लुटः   प्राणदाता

लिङः   देयात्

लुङः   अदात्

* अथ परस्मैपदिनश्चत्वारः ।४।

*प्रादुर्भावार्थकस्य 'जनी' धातोः—

लटः जायते
लिटः जज्ञे
" जज्ञाते
" जज्ञिरे
लुटः जनिता
लृटः जनिष्यते
लुङः अजनि
" अजनिष्ट

दीप्त्यर्थकस्य 'दीपी' धातोः—

लटः दीप्यते
लिटः दीदीपे
लुङः अदीपि
" अदीपिष्ट

आप्यायनार्थकस्य 'पूरी' धातोः

लटः पूर्यते
लुङः अपूरि
" अपूरिष्ट

गतित्वरणार्थहिंसनार्थकस्य 'तूरी' धातोः—

लटः तूर्यते
लिटः तुतूरे

हिंसार्थकस्यगत्यर्थकस्य 'धूरी' 'गूरी' धातोः–

लटः धूर्यते
लिटः दुधूरे
लटः गूर्यते

लिटः जुगूरे

हिंसार्थवयोहान्यर्थकस्य 'जूरी' 'जूरी' धातोः

हिंसार्थस्तम्भनार्थकस्य 'शूरी' धातोः

दाहार्थकस्य 'चूरी' धातोः

ऐश्वर्यार्थकस्य वा 'तप' धातोः

लटः तप्यते
लुटः तप्ता
लृटः तप्स्यते

द्युतद्यामानियुतः पत्यमानः

वरणार्थकस्य 'वृतु' धातोः

लटः वृत्यते
" वावृत्यते

ततोवावृत्यमाना सा रामशालां न्यविक्षतेति ।

उपतापार्थकस्य 'क्लिश' धातोः

लटः क्लिश्यते
लुटः क्लेशिता

दीप्त्यर्थकस्य 'काशृ' धातोः

लटः काश्यते

शब्दार्थकस्य 'वाशृ' धातोः

लटः वाश्यते
लिटः ववाशे (१५)

*तितिक्षार्थकस्य 'मृष' धातोः

लटः मृष्यति
" मृष्यते

* अथात्मनेपदिनः पञ्चदश ।१५।

* अथ पञ्च स्वरितेतः । ५ ।

लिटः ममर्षे
" ममृषे
पूतीभावार्थकस्य 'शुचर्' धातोः
लटः शुच्यति
" शुच्यते
लिटः शुशोच
" शुशुचे
लुङः अशुचत्
" अशोचीत्
" अशोचिष्ट
बन्धनार्थकस्य 'णह' धातोः
लटः नह्यति
" नह्यते
लिटः ननाह
" ननद्ध
" नेहिथ
" नेहे
लुटः नद्धा
लृटः नत्स्यति
लुङः अनात्सीत्
रागार्थकस्य 'रञ्ज' धातोः
लटः रज्यति
" रज्यते,
आक्रोशार्थकस्य 'शप' धातोः
लटः शप्यति
" शप्यते (५)
*गत्यर्थकस्य 'पद' धातोः
लटः पद्यते

* अथैकादशानुदात्तेतः । ११ ।

लिटः पेदे
लुटः पत्ता
लिङः पद्येत
" पत्सीष्ट
लुङः प्रण्यपादि
" अपत्साताम्
" अपत्सत
दैन्यार्थकस्य 'खिद' धातोः
लटः खिद्यते
लिटः चिखिदे
लुटः खेत्ता
लुङः अखित्त
सत्तार्थकस्य 'विद' धातोः
लटः विद्यते
लुटः वेत्ता
अवगमनार्थकस्य 'बुध' धातोः
लटः बुध्यते
लिटः बुबुधे
लुटः बोद्धा
लृटः भोत्स्यते
लिङः भुत्सीष्ट
लुङः अबोधि
" अबुद्ध
" अभुत्साताम्
सम्प्रहारार्थकस्य 'युध' धातोः
लटः युध्यते
लिटः युयुधे
लुटः योद्धा

लुङः अयुद्ध
कथं युध्यतीति
कामार्थकस्यानूपपदस्य 'रुध' धातोः
लटः अनुरुध्यते
प्राणनार्थकस्य 'अण' धातोः
लटः अण्यते
लिटः आणे
लुटः अणिता
केचित् 'अन' धाताः
ज्ञानार्थकस्य 'मन' धातोः
लटः मन्यते
लिटः मेने
लुटः मन्ता
समाध्यर्थकस्य 'युज' धातोः
लटः युज्यते
लुटः योक्ता
विसर्गार्थकस्य 'सृज' धातोः
संसृज्यते सरसिजैररुणांशभिन्नैः
लिटः ससृजिषे
लुटः स्रष्टा
लृटः स्रक्ष्यते
लिङः सृक्षीष्ट
लुङः असृष्ट
„ असृक्षाताम्
अल्पीभावार्थकस्य 'लिश' धातोः
लटः लिश्यते
लुटः लेष्टा

लृटः लेक्ष्यते
लिङः लिक्षीष्ट
लुङः अलिक्षत
„ अलिक्षाताम् (१२)
*हिंसार्थकस्य 'राध' धातोः
यन्मह्यमपराध्यति
विराध्यन्तं क्षमेत कः
लटः राध्यत्योदनः
„ कृष्णायराध्यति
लिटः रराध
„ रराधतुः
„ रराधिथ
लुटः राद्धा
लृटः रात्स्यति
ताडनार्थकस्य 'व्यध' धातोः
लटः विध्यति
लिटः विव्याध
„ विविधतुः
„ विव्यद्ध
„ विव्यधिथ
लुटः व्यद्धा
लृटः व्यत्स्यति
लिङः विध्येत्
„ विध्यात्
लुङः अव्यात्सीत्
पुष्ट्यर्थकस्य 'पुष' धातोः
लटः पुष्यति

* अथागणान्तात्परस्मैपदिनः ।

लिटः पुपोष
,, पुपोषिथ
लुटः पोष्टा
लटः पोक्ष्यति
लुङः अपुष्यत्
शोषणार्थकस्य 'शुष' धातोः
लुङः अशुषत्
प्रीत्यर्थकस्य 'तुष' धातोः
वैकृत्यार्थकस्य 'दुष' धातोः
आलिङ्गनार्थकस्य 'श्लिष' धातोः
लटः श्लिष्यति
लिटः शिश्लेष
लुटः श्लेष्टा
लटः श्लेक्ष्यति
लुङः आश्लिक्षत्कन्यां देवदत्तः
आलिङ्गन एवेति किम् ?
,, समाश्लिषज्जतुकाष्ठम्
, अश्लेषि
,, अश्लिक्षाताम्
,, अश्लिक्षन्
,, अश्लिष्ठाः
,, अश्लिढ्वम्
*विभाषितामर्षणार्थकस्य 'शक' धातोः—
लटः शक्यति
लटः शक्यते

* इत्युभयपदी । १ ।

,, हरिं द्रष्टुं भक्तः
लिटः शशाक
,, शेकिथ
लिटः शशकथ
,, शेके
लुटः शक्ता
लृटः शक्ष्यति
,, शक्ष्यते
लुङः अशकत्
,, अशक्त
लुटः शकिता
,, शकिष्यति
गात्रप्रक्षरणार्थकस्य 'ष्विदा' धातोः—
लटः स्विद्यति
लिटः सिष्वेद
,, सिष्वेदिथ
लुटः स्वेत्ता
लुङ अस्विदत्
क्रोधार्थकस्य 'क्रुध' धातोः—
लुटः क्रोद्धा
लृटः क्रोत्स्यति
बुभुक्षार्थकस्य 'क्षुध' धातोः —
लुटः क्षोद्धा
कथं क्षुधित इति
शौचार्थकस्य 'शुध' धातोः—
लटः शुध्यति
लिटः शुशोध

लुटः शोद्धा

संराद्ध्यर्थकस्य 'षिधु' धातोः-

लटः सिद्ध्यति

लुटः सेद्धा

लृटः सेत्स्यति

लुङः असिधत्

हिंसार्थसंराद्ध्यर्थकस्य 'रध' धातोः—

लटः रध्यति

लिटः ररन्धतुः

,, ररन्धिथ

,, ररद्ध

,, ररन्धिव

,, रेध्व

लुटः रधिता

,, रद्धा

लृटः रधिष्यति

,, रत्स्यति

लुङः अरधत्

अदर्शनार्थकस्य' 'णश' धातोः—

लटः नश्यति

लिटः ननाश

,, नेशतुः

,, नेशिथ

,, ननंष्ठ

,, नेशिव

,, नेश्व

,, नेशिम

,, नेश्म

लुटः नशिता

,, नेष्टा

लृटः नशिष्यति

,, नङ्क्ष्यति

लिङः नश्येत्

,, नश्यात्

लुङः अनशत्

लटः प्रणश्यति

लुटः प्रनंष्टा

लृटः प्रनङ्क्ष्यति

,, नशिष्यति

प्रीणनार्थकस्य 'तृप' धातोः—

लटः नाग्निस्तृप्यतिकाष्ठानाम्

लुङः पितॄनतार्प्सीत् इतिभट्टिः

लिटः ततर्पिथ

,, तत्रप्थ

,, ततर्प्थ

लुटः तर्पिता

,, तर्प्ता

,, त्रप्ता

लुङः अतार्प्सीत्

,, अतर्पीत्

,, अत्राप्सीत्

,, अतृपत्

हर्षार्थमोहनार्थकस्य च 'दृप' धातोः

लटः दृप्यतीत्यादि

रधादित्वाविमौवेट्का—

वर्मर्थमनुदात्तता ।

जिघांसार्थकस्य 'द्रुह' धातोः—
लिटः दुद्रोग्ध
,, दुद्रोढ
,, दुद्रोहिथ
लुटः द्रोहिता
,, द्रोग्धा
,, द्रोढा
लृटः द्रोहिष्यति
,, ध्रोक्ष्यति
लुङः अद्रुहत्
वैचित्यार्थकस्य 'मुह' धातोः—
लटः मुह्यति
लिटः मुमोहिथ
,, मुमोग्ध
,, मुमोढ
लुटः मोग्धा
,, मोढा
,, मोहिता
लृटः मोहिष्यति
,, मोक्ष्यति
लुङः अमुहत्
उद्गिरणार्थकस्य 'ष्णुह' धातोः—
लटः स्नुह्यति
लिटः सुष्णोह
,, सुष्णोहिथ
,, सुष्णोढ सुष्णोग्ध
,, सुष्णुहिव
,, सुष्णुह्व
लुटः स्नोहिता
,, स्नोग्धा
,, स्नोढा
लटः स्नोहिष्यति
,, स्नोक्ष्यति
लुङः अस्नुहत्
*प्रीत्यर्थकस्य 'ष्णिह' धातोः—
लटः स्निह्यति
लिट' सिष्णेह (२१)
उपशमार्थकस्य 'शमु' धातोः—
लटः प्रणिशाम्यति
लिटः शेमतुः
,, शेमिथ
लुटः शमिता
लुङः अशमत्
काङ्क्षार्थकस्य 'तमु' धातोः—
लटः ताम्यति
लुटः तमिता
लुङः अतमत्
उपशमार्थकस्य 'दमु' धातोः—
लुङः अदमत्
तपसर्थखेदार्थकस्य च 'श्रमु' धातोः—
लटः श्राम्यति
लुङः अश्रमत्

---

* रधादयः समाप्ताः। पुषादयस्तु-आगणान्तादितिसिद्धान्तः।

अनवस्थानार्थकस्य 'भ्रमु' धातोः-
लटः भ्राम्यति
लुङः अभ्रमत्
सहनार्थकस्य' 'क्षमू' धातोः—
लटः क्षाम्यति
लिटः चक्षमिथ
,, चक्षन्थ
लिटः चक्षमिव
,, चक्षण्व
,, चक्षमिम
,, चक्षण्म
लुटः क्षमिता
,, क्षन्ता
लिटः अयमषित्
अषितः क्षाम्यतेः क्षान्तिः-
क्षमूषः क्षमतेः क्षमाः ।
ग्लान्यथकस्य 'क्लमु' धातोः-
लटः क्लाम्यति
,, क्लामति
लुङः अक्लमत्
*हर्षार्थकस्य 'मदी' धातोः
लटः माद्यति
लङः अमदत् (८)
क्षेपणार्थकस्य 'असु' धातोः-
लटः अस्यति
लिटः आस
लुटः असिता

* शमादयोऽष्टौगताः । ८ ।

लुङः आस्यत
,, पर्यास्यत
प्रयत्नार्थकस्य 'यसु' धातोः—
लटः यस्यति
,, यसति
,, संयस्यति
,, संयसति
,, अनुपसर्गात्किम् ?
लटः प्रयस्यति
मोक्षणार्थकस्य'जसु' धातोः—
लटः जस्यति
उपक्षयार्थकस्य'तसु''दसु'च धातो
लटः तस्यति
लटः अतसत्
लटः दस्यति
लुङः अदसत्
स्तम्भार्थकस्य'वसु' धातोः-
लटः वस्यति
लिटः ववास
,, ववसतुः
लिटः वेसतुः
,, वेसुः
विभागार्थकस्य'व्युष'धातोः—
लुङः अव्युषत्
लटः व्युसति-इत्यन्ये
केचित् 'वुस' धातोः—
दाहार्थकस्य'प्लुष' धातोः—
लुङः अप्लुषत्

प्रेरणार्थकस्य 'विस' धातोः--
लटः विस्यति
लुङः अविसत्
संश्लेषणार्थकस्य 'कुस' धातोः-
लुङः अकुसत्
उत्सर्गार्थकस्य 'बुस' धातोः--
खण्डनार्थकस्य 'मुस' धातोः--
परिणामार्थकस्य' 'मसी'
'समी' च धातोः—
विलोडनार्थकस्य 'लुट' धातोः-
समवायार्थकस्य 'उच' धातोः—
लटः उच्यति
लिटः उवोच
लुङः माभवानुचत
अधःपतनार्थकस्य 'भ्रशु'
'भ्रंशु' धातोः—
लिटः बभर्श
लुङः अभृशत्
लटः भ्रश्यति
लुङः अभ्रशत्
वरणार्थकस्य 'वृश' धाताः—
लटः वृश्यति
लुङः अवृशत्
तनूकरणार्थकस्य 'कृश' धातोः—
लटः कृश्यति
पिपासार्थकस्य 'ञितृषा' धातोः-
तुष्टयर्थकस्य 'हृष' धातोः—
हिंसार्थकस्य 'रुष' 'रिष' धातोः-
लुटः रोषिता

लुटः रोष्टा
,, रेषिता
,, रेष्टा
दीपार्थकस्य 'डिप' धातोः—
क्रोधार्थकस्य 'कुप' धातोः—
व्याकुलत्वार्थकस्य 'गुप' धातोः-
विमोहनार्थकस्य 'युपु' 'रुपु'
'लुपु' धातोः—
लटः युप्यति
,, रुप्यति
,, लुप्यति
लुटः लोपिता
गार्ध्यार्थकस्य 'लुभ' धातो।--
लुटः लोभिता
,, लोब्धा
लृटः लोभिष्यति
लिङः लुभ्येत्
,, लुभ्यात्
लुङः अलुभत्
लोभतीत्यपीत्याहुः ।
संचलनार्थकस्य 'क्षुभ' धातोः--
लटः क्षुभ्यति
हिंसार्थकस्य 'णभ' 'तुभ, धातोः-
आर्द्रीभावार्थकस्य 'क्लिदु'
धातोः--
लटः क्लिद्यति
लिटः चिक्लेदिथ
,, चिक्लेत्थ

लिटः चिक्लिदिव
" चिक्लिद्व
" चिक्लिदिम
" चिक्लिद्म
लुटः क्लेदिता
" क्लेत्ता
स्नेहनार्थकस्य 'ञिमिदा' धातोः
लटः मेद्यति
लुङः अमिदव

लुङः अमेदिष्टेत्यादयः
स्नेहनार्थमोचनार्थकस्यच-
'ञिक्ष्विदा' धातोः—
वृद्ध्यर्थकस्य 'ऋधु' धातोः—
लिटः आनर्ध
लुङः आर्धत्
अभिकांक्षार्थकस्य 'गृधु' धातोः-
लुङः अगृधत्
तेनक्षीयतेमृग्यतीत्यादिसिद्धमित्याहु

इतिदिवादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः ॥४॥

अथस्वादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः ॥ ५ ॥

*अभिषवार्थकस्य 'षुञ्' धातोः-
लटः सुनोति
" सुनुतः
" सुन्वन्ति
" सुन्वः
" सुनुवः
" सुन्वहे
" सुनुवहे
लिटः सुषाव
" सुषवे
लुटः सोता

लोटः सुनु
" सुनवानि
" सुनवै
लिङः सुनुयात्
" सूयात्
लुङः असावीत्
" असोष्ट
लटः अभिषुणोति
लङः अभ्यषुणोत्
लिटः अभिसुषाव
लृटः विसोष्यति
बन्धनार्थकस्य 'षिञ्' धातोः—
लटः सिनोति
" विसिनाति

* अभिषवः, स्नपनं, पीडनं, स्नानं, सुरासन्धानं, च । इतोनवोभयपदिनः । १ ।

लिटः सिषाय
,, सिष्ये
लुटः सेता
निशानार्थकस्य 'शिञ्' धातोः—
लुटः शेता
प्रक्षेपणार्थकस्य 'डुमिञ्' धातोः—
लिटः ममौ
,, ममिथ
,, ममाथ
,, मिम्ये
लुटः माता
लिङः मीयात्
,, मासीष्ट
लुङः अमासीत्
,, अमासिष्टाम्
,, अमास्त
चयनार्थकस्य 'चिञ्' धातोः—
लटः प्रणिचिनोति
लिटः प्रणिचिकाय
,, चिचाय
,, चिक्ये
,, चिच्ये
लुङः अचैषीत्
,, अचेष्ट
आच्छादनार्थकस्य 'स्तृञ्' धातोः
लटः स्तृणोति
,, स्तृणुते
लिङः स्तर्यात्
लिङः स्तरिषीष्ट
,, स्तृषीष्ट
लुङः अस्तरिष्ट
लुङः अस्तृत
हिंसार्थकस्य 'कृञ्' धातोः—
लटः कृणोति
,, कृणुते
लिटः चकार
,, चकर्थ
,, चक्रे
लिङः क्रियात्
,, कृषीष्ट
लुङः अकार्षीत्
,, अकृत
वरणार्थकस्य 'वृञ्' धातोः—
लिटः ववरिथ
,, ववृव
,, ववृवहे
लुटः वरिता
,, वरीता
लिङः वरिषीष्ट
,, वृषीष्ट
लुङः अवारीत्
,, अवरिष्ट
,, अवरीष्ट
,, अवृत
कम्पनार्थकस्य 'धूञ्' धातोः—
लटः धुनोति
,, धुनुते

लुङः अधौषीत्
लृङः अधोष्यत्
लटः धूनोति
,, धूनुते
लिटः दुधविथ
,, दुधोथ
,, दुधुविव
लुङः अधावीत्
,, अधविष्ट
,, अधोष्ट (१०)
*उपतापार्थकस्य 'दुदु' धातोः—
गत्यर्थवृद्ध्यर्थकस्यच 'हि' धातोः
लटः प्रहिणोति
लिटः जिघाय
प्रीत्यर्थकस्य 'पृ' धातोः—
लटः पृणोति
लुटः पर्ता
प्रीत्यर्थपालनार्थकस्यच 'स्मृ' धातोः
अन्येतु प्रीतिचलनयोरित्याहुः
लटः स्पृणोति
लिटः पस्पार
केचित् 'स्मृ' धातोः—
लटः स्मृणोति
व्याप्त्यर्थकस्य 'आप्लृ' धातोः—
लटः आप्नोति
,, आप्नुतः

लटः आप्नुवन्ति
,, आप्नुवः
लुटः आप्ता
लोटः आप्नुहि
लुङः आपत्
शक्यर्थकस्य 'शक्लृ' धातोः—
लुङः अशकत्
संसिद्ध्यर्थकस्य 'राध' 'साध' च धातोः
लटः राध्नोति
लिटः अपरेधतुः
,, रेधुः
,, रेधिथ
लुटः राद्धा
लटः साध्नोति
लुटः साद्धा
लुङः असात्सीत्
,, असाद्धाम् (९)
*व्याप्त्यर्थसंघातार्थकस्य च 'अश' धातोः—
लटः अश्नुते
लिटः आनशे
लुटः अशिता
,, अष्टा
लृटः अशिष्यते
,, अक्ष्यते

लिङः अश्नुवीत
,, अक्षीष्ट
,, अशिषीष्ट
लुङः आशिष्ट
लुङः आष्ट
,, आक्षाताम्
आस्कन्दनार्थकस्य 'ष्टिघ' धातोः-
लटः स्तिघ्नुते
लिटः तिष्टिघे
लुटः स्तेघिता (२)
*गत्यर्थकस्य 'तिक''तिग'च धातोः-
लटः तिक्नोति
,, तिग्नोति
हिंसार्थकस्य 'षघ' धातोः—
,, सघ्नोति
प्रागल्भ्यार्थकस्यच 'ञिधृषा' धातोः—
लटः धृष्णोति
लिटः दधर्ष
लुटः धर्षिता
दम्भनार्थकस्य 'दम्भु' धातोः—
लटः दभ्नोति
लिटः ददम्भ
,, देभतुः
,, ददम्भतुः
,, देभ

लिटः देभिथ
,, ददम्भ
,, ददम्भिथ
,, ददम्भ
लिङः दभ्यात्
वृद्ध्यर्थकस्य 'ऋधु' धातोः—
प्रीणनार्थकस्य 'तृप' धातोः--
लटः तृप्नोति
व्याप्त्यर्थकस्य 'अह' धातोः—
लटः अह्नोति
घातनार्थपालनार्थकस्य च 'दघ' धातोः--
लटः दघ्नोति
भक्षणार्थकस्य 'चमु' धातोः--
लटः चम्नोति
सिंहार्थकस्य 'र' 'क्षि' 'चिरि' 'जिरि' 'दाश' 'दृ' धातोः-
लटः रिणोति
,, क्षिणोति
केचित भाषार्थकस्य
नतधशःशस्त्रभृतांक्षिणोति
केचित् 'ऋक्षी' धातोः-
लटः ऋक्षिणोति
लटः चिरिणोति
लटः जिरिणोति
लटः दाश्नोति
,, दृणोति

* अथागणान्तात्परस्मैपदिनः पञ्चदश। १५।

इति स्वादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः ॥ ५ ॥

अथतुदादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः ॥ ६ ॥

*व्यथनार्थकस्य 'तुद' धातोः--

लटः तुदति
„ तुदते
लिटः तुतोद
„ तुतोदिथ
„ तुतुदे
लुटः तोत्ता
लुङः अतौत्सीत्
„ अतुत्त

प्रेरणार्थकस्य 'णुद' धातोः-

लटः नुदति
„ नुदते
लिटः नुनोद
„ नुनुदे
लुटः नोत्ता

अतिसर्जनार्थकस्य 'दिश' धातोः

लुटः देष्टा
लिङः दिक्षीष्ट
लुङः अदिक्षत्
„ अदिक्षत

पाकार्थकस्य 'भ्रस्ज' धातोः

लटः भृज्जति
„ भृज्जते
लिटः बभर्ज
„ बभर्जतुः
लिटः बभर्जिथ
„ बभर्ष्ठ
„ बभर्जे
„ बभ्रज्जे
लुटः भ्रष्टा
„ भर्ष्टा
लृटः भ्रक्ष्यति
„ भर्क्ष्यति
लिङः भृज्यात्
„ भृज्यास्ताम्
„ भर्क्षीष्ट
„ भ्रक्षीष्ट
लुङः अभार्क्षीत्
„ अभ्राक्षीत
„ अभर्ष्ट
„ अभ्रष्ट

प्रेरणार्थकस्य 'क्षिप' धातोः-

लटः क्षिपति
„ क्षिपते
लुटः क्षेप्ता
लुङः अक्षैप्सीत्
„ अक्षिप्त

विलेखनार्थकस्य 'कृष' धातोः-

लटः कृषति
„ कृषते
लुटः क्रष्टा

* अथ षट् स्वरितेतः । ६ ।

लुटः कार्ष्टा
लिङः कृष्यात्
,, कृक्षीष्ट
लुङः अकाक्षीत्
,, अकार्क्षीत्
,, अकृक्षत्
,, अकृष्ट
,, अकृक्षताम्
,, अकृक्षत्
,, अकृक्षत
,, अकृक्षताम्
,, अकृक्षन्त (६)

*गत्यर्थकस्य 'ऋषी' धातोः--
लटः ऋषति
लिटः आनर्ष

*प्रीत्यर्थ सेवनार्थकस्यच 'जुषी' धातोः-
लटः जुषते

भयार्थचलनार्थकस्यच 'ओविजी' धातोः--
लटः उद्विजते
लुटः उद्विजिता
लृटः उद्विजिष्यते

व्रीडार्थकस्य 'ओलजी' 'ओलस्जी' धातोः
लटः लजते

* अथ परस्मैपदी । १ ।

* अथात्मनेपदिनश्चत्वारः । ४ ।

लिटः लेजे
लटः लज्जते
लिटः ललज्जे

*छेदनार्थकस्य'ओव्रश्चू' धातोः--
लटः वृश्चति
लिटः वव्रश्च
,, वव्रश्चतुः
,, वव्रश्चिथ
,, वव्रष्ठ
लुटः व्रष्टा
लृटः व्रश्चिष्यति
,, व्रक्ष्यति
लिङः वृश्च्यात्
लुङः अव्रश्चीत्
,, अव्राक्षीत्

व्याजीकरणार्थकस्य 'व्यच' धातोः
लटः विचति
लिटः विव्याच
,, विविचतुः
लुटः व्यचिता
लृटः व्यचिष्यति
लिङः विच्यात्
लुङः अव्याचीत्
,, अव्यचीत्

उञ्छार्थकस्य 'उञ्छि' धातोः-
लटः उञ्छति

विवासार्थकस्य, 'उच्छी' धातोः-

* अथ परस्मैपदिनः । १०४ ।

लटः उच्छति
गतीन्द्रियप्रलयमूर्तिभावार्थकस्य 'ऋच्छ' धातोः
लिटः आनर्च्छ
लिटः आनर्च्छतुः
लुटः ऋच्छिता
उत्क्लेशार्थकस्य 'मिच्छ' धातोः—
लिटः मिमिच्छ
लुङः अमीच्छीत्
परिभाषणार्थभर्त्सनार्थकस्य च 'जर्ज' 'चर्ज' 'सर्ज' धातोः—
'संवरणार्थकस्य' 'त्वच' धातोः—
लिटः तत्वाच
'स्तुत्यर्थकस्य' 'ऋच' धातोः—
लिटः आनर्च
'आर्जवार्थकस्य' 'उब्ज' धातोः—
'उत्सर्गार्थकस्य' 'उज्झ' धातोः—
'विमोहनार्थकस्य' 'लुभ' धातोः—
लटः लुभति
लुटः लोभिता
,, लोब्धा
लृटः लोभिष्यति
कत्थनयुद्धनिन्दाहिंसादानाद्यर्थकस्य 'रिफ' धातोः—
लटः रिफति
लिटः रिरेफ
केचित् 'रिह' धातोः—
शिशुंनविप्रामतिभीरिहन्ति

तृप्त्यर्थकस्य 'तृप' 'तृम्फ' धातोः—
लटः तृपति
लिटः ततर्प
लुटः तर्पिता
लुङः अतर्पीत्
लटः तृम्फति
,, तृम्फन्ति
लिटः ततृम्फ
लिङः तृफ्यात्
हिंसार्थकस्य 'तुप' 'तुम्प' 'तुफ' 'तुम्फ' धातोः—
लटः तुपति
,, तुम्पति
,, तुफति
,, तुम्फति
उत्क्लेशार्थकस्य 'दृप' 'दृम्फ' धातोः—
लटः दृपति
,, दृम्फति
हिंसार्थ 'ऋफ' 'ऋम्फ' धातोः—
लटः ऋफति
लिटः आनर्फ
लटः ऋम्फति
लिटः ऋम्फाञ्चकार
ग्रन्थार्थकस्य 'गुफ' 'गुम्फ' धातोः—
लटः गुफति
,, गुम्फति
लिटः जुगोफ

लिट जुगुम्फ

पूरणार्थकस्य 'उभ' उम्भ' धातोः-

लटः उभति

लिटः उवोभ

लटः उम्भति

लिटः उम्भांचकार

शोभार्थकस्य 'शुभ' 'शुम्भ' धातोः—

लटः शुभति

" शुम्भति

ग्रन्थार्थकस्य 'दृभी' धातोः—

लटः दृभति

हिंसार्थग्रन्थनार्थकस्य च "चृती' धातोः—

लुटः चर्तिता

लटः चर्तिष्यति

" चर्त्स्यति

लुङः अचर्तीत्

विधानार्थकस्य 'विध' धातोः—

लटः विधति

लुट्ः वेधिता

गत्यर्थकस्य 'जुड' धातोः—

लटः जुडति

" जुनन्तिमरुतः

सुखनार्थकस्य 'मृड' धातोः—

लटः मृडति

लुटः मर्डिता

'पृड' च धातोः

लटः पृडति

प्रीणनार्थकस्य 'पृण' धातोः–

लटः पृणति

लिटः पपर्ण

'वृण' च धातोः--

लटः वृणति

हिंसार्थकस्य 'मृण' धातोः—

कौटिल्यार्थकस्य 'तुण' धातोः—

लिटः तुतोण

कर्मशुभार्थकस्य 'पुण' धातोः—

लटः पुणति

प्रतिष्ठानार्थकस्य 'गुण' धातोः—

शब्दार्थोपकरणार्थकस्य 'कुण' धातोः—

गत्यर्थकस्य 'शुन' धातोः—

हिंसागतिकौटिल्याद्यर्थकस्य 'दुण' धातोः—

भ्रमणार्थकस्य 'घुण' 'घूर्ण' धातोः-

ऐश्वर्यार्थदीप्त्यर्थकस्य 'षुर, धातोः—

लटः सुरति

लिटः सुषोर

लिङः सूर्यात्

शब्दार्थकस्य 'कुर' धातोः—

लटः कुरति

लिङः कूर्यात्

छेदनार्थकस्य 'खुर' धातोः—

संवेष्टनार्थकस्य 'मुर' धातोः—

विलेखनार्थकस्य 'क्षुर' धातोः—
भीमार्थशब्दार्थकस्यच 'घुर' धातोः—
अग्रगमनार्थकस्य 'पुर' धातोः—
उद्यमनार्थकस्य 'वृहू' धातोः—
हिंसार्थकस्य 'तृहू' 'स्तृहू' 'तृंहू' धातोः—

लटः तृहति
लिटः ततर्ह
लटः स्तृहति
लिटः तस्तर्ह
लुटः तर्हिता
„ तर्ढा
„ स्तर्हिता
„ स्तर्ढा
लुङः अतृंहीत्
„ अतार्क्षीत्
„ अतार्ढाम्

इच्छार्थकस्य 'इष' धातोः—

लटः इच्छति
लुटः एषिता
„ एष्टा
लृटः एषिष्यति
लिङः इष्यात्
लुङः ऐषीत्

स्पर्धार्थकस्य 'मिष' धातोः—

लटः मिषति
लुटः मेषिता

श्वैत्यार्थक्रीडनार्थकस्यच 'किल' धातोः--
स्नेहार्थकस्य 'तिल' धातोः--
वसार्थकस्य 'चिल' धातोः--
विलसनार्थकस्य 'चल' धातोः--
स्वप्नार्थक्षेपणार्थकस्य च 'इल' धातोः--
संवरणार्थकस्य 'विल' धातोः--
भेदनार्थकस्य 'बिल' धातोः--
गहनार्थकस्य 'णिल' धातोः--
भावकरणार्थकस्य 'हिल' धातोः-
उच्छार्थकस्य 'शिल' 'षिल' धातोः--
श्लेषणार्थकस्य 'मिल' धातोः--
अक्षरविन्यासार्थकस्य 'लख' धातोः—

लिटः लिलेख

कौटिल्यार्थकस्य 'कुट' धातोः--

लिटः चुकुटिथ
„ चुकोट
„ चुकुट
लुटः कुटिता

संश्लेषणार्थकस्य 'पुट' धातोः--
सङ्कोचनार्थकस्य 'कुच' धातोः--
शब्दार्थकस्य 'गुज' धातोः--
रक्षार्थकस्य 'गुड' धातोः--
क्षेपार्थकस्य 'डिप' धातोः--
छेदनार्थकस्य 'छुर' धातोः--

लिङः कुर्यात्
विकसनार्थकस्य 'स्फुट' धातोः-
लटः स्फुटति
लिटः पुस्फोट
आक्षेपार्थमर्दनार्थकस्य च 'मुट' धातोः--
छेदनार्थकस्य 'त्रुट' धातोः--
लटः त्रुट्यति
" त्रुटति
लिटः तुत्रोट
लुटः त्रुटिता
कलहकर्मार्थकस्य 'तुट' धातोः-
लटः तुटति
लिटः तुतोट
लुटः तुटिता
छेदनार्थकस्य 'चुट' 'छुट' धातोः-
बन्धनार्थकस्य 'जुड' धातोः—
मदार्थकस्य 'कड' धाताः—
संश्लेषणार्थकस्य 'लुट' धातोः-
घनत्वार्थकस्य 'कुड' धातोः—
लिटः चकर्ड
लुटः कुडिता
बाल्यार्थकस्य 'कुड' धातोः—
उत्सर्गार्थकस्य 'पुड' धातोः—
प्रतिघातार्थकस्य 'घुट' धाताः—
ताडनार्थकस्य 'तुड' धातोः—
संवरणार्थकस्य 'थुड' 'स्थुड' धातोः—

लटः थुडति
लिटः तुथोड
लिटः तुस्थोड़
केचित् 'खुड' 'छुड' धातोः—
संचलनार्थकस्य 'स्फुर' 'स्फुल' धातोः—
केचित् स्फुरणार्थकस्य 'स्फुर' धातोः—
संचलनार्थकस्यच 'स्फुल' धातोः-
लटः निष्फुरति
" निःस्फुरति
*केचित् 'स्फर' धातोः—
लिटः पस्फार
संवरणार्थकस्य 'स्फुड' 'चुड' 'व्रुड' धातोः—
*केचित निमज्जनार्थकस्य 'क्रुड' 'भृड' धातोः— (१०७)
†उद्यमनार्थकस्य 'गुरी' धाताः-
लटः गुरते
लिटः जुगुरे
लुटः गरिता (१)
‡स्तवनार्थकस्य 'णु' धातोः-
लटः नुवति
लुङः अनुवीत्

---

* इतिपरस्मैपदिनःसप्तोत्तरशतम् ।१०७।
† अथात्मनेपदी । १ ।
‡ इतश्चत्वारः परस्मैपदिनः । ४ ।

विधूननार्थकस्य 'धू' धातोः-
लटः धुवति
पुरीषोत्सर्गार्थकस्य 'गु' धातोः-
लिटः जुगुविथ
लिटः जुगुथ
लुटः गुता
लृटः गुष्यति
लुङः अगुषीत्
" अगुताम्
" अगुषु
गत्यर्थस्थैर्यार्थकस्यच 'ध्रु' धातोः-
केचित् 'ध्रुव' धातोः-
लटः ध्रुवति
लिटः दुध्रुविथ
लुटः ध्रुविता
लृटः ध्रुविष्यति
लिङः ध्रूयात्
लुङः अध्रुवीत्
" अध्रुविष्टाम्
*शब्दार्थकस्य 'कुङ्' धातोः-
लुटः कुविता
लुङः अकुविष्ट
लुटः कुता
लुङः अकुत
व्यायामार्थकस्य 'पृङ्' धातोः-
लटः व्याप्रियते
लिटः व्यापप्रे

* इतोद्वावात्मनेपदिनौ । २ ।

लिटः व्यापप्राते
लृटः व्यापरिष्यते
लुङः व्यापृत
" व्यापृषाताम्
प्राणत्यागार्थकस्य 'मृङ्' धातोः
लटः म्रियते
लिटः ममार
" ममर्थ
" मम्रिव
लुटः मर्तासि
लृटः मरिष्यति
लिङः मृषीष्ट
लुङः अमृत (२)
*गत्यर्थकस्य 'रि' 'पि' धातोः
लटः रियति
" पियति
लुटः रेता
लुटः पेता
धारणार्थकस्य,धि' धातोः
निवासार्थगत्यर्थकस्यच 'क्षि'
धातोः
प्रेरणार्थकस्य 'षू' धातोः—
लटः सुवति
लुटः सविता
विक्षेपार्थकस्य 'कॄ' धातोः—
लटः किरति
" किरतः

* अथ परस्मैपदिनः सप्त । ७ ।

लिटः चकार
,, चकरतुः
लुटः करिता
,, करीता
लिङः कीर्यात्
लुङः अकारीत्
लटः उपस्किरति
लङः उपास्किरत्
लिटः उपचस्कार
लटः उपस्किरति
,, प्रतिस्करति

निगरणार्थकस्य 'गृ' धातोः—

लटः गिरति
,, गिलति
लिटः जगार
,, जगाल
,, जगरिथ
,, जगलिथ
लुटः गरिता
,, गलिता (७)

*आदरार्थकस्य 'दृङ्' धातोः—

लटः आद्रियते
,, आद्रियेते
लिटः आदद्रे
,, आदद्रिषे
लुटः आदर्त्ता
लृटः आदरिष्यते
लिङः आदृषीष्ट
लुङः आदृत
,, आदृषाताम्

अवस्थानार्थकस्य 'धृङ्' धातोः—

लटः ध्रियते (२)

*ज्ञीप्सार्थकस्य 'प्रच्छ' धातोः—

लटः पृच्छति
लिटः पप्रच्छ
,, पप्रच्छतुः
,, पप्रच्छिथ
,, पप्रष्ठ
लुटः प्रष्टा
लृटः प्रक्ष्यति
लुङः अप्राक्षीत्

विसर्गार्थकस्य 'सृज' धातोः—

लिटः ससर्जिथ
,, सस्रष्ठ
लुटः स्रष्टा
लृटः स्रक्ष्यति
लिङः सृजेत
,, सृज्यात्
लुङः अस्राक्षीत्

शुद्ध्यर्थकस्य 'टुमस्जो' धातोः—

लटः मज्जति
लिटः ममज्ज
,, ममङ्क्थ
,, ममज्जिथ

---

* इतोऽङ्घावात्मनेपदिनो ।

* अथ परस्मैपदिनः षोडश ।१६।

लुटः मङ्क्ता
लृटः मङ्क्ष्यति
लुङः अमाङ्क्षीत्
,, अमाङ्क्ताम्
,, अमाङ्क्षुः
भङ्गार्थकस्य 'रुजो' धातोः—
लुटः रोक्ता
लृटः रोक्ष्यति
लुङः अरौक्षीत्
,, अरौक्ताम्
कौटिल्यार्थकस्य 'भुजो' धातोः-
स्पर्शार्थकस्य 'छुप' धातोः—
लुटः छोप्ता
लुङः अच्छौप्सीत्
हिंसार्थकस्य 'रुश' 'रिश' धातोः-
लुटः रोष्टा
लृटः रोक्ष्यति
लुटः रेष्टा
लृटः रेक्ष्यति
गत्यर्थकस्य 'लिश' धातोः-
लुङः अलिक्षत्
संस्पर्शनार्थकस्य 'स्पृश' धातोः-
लुटः स्प्रष्टा
,, स्पर्ष्टा
लृटः स्प्रक्ष्यति
,, स्पर्क्ष्यति
लुङः अस्प्राक्षीत्
,, अस्पार्क्षीत्
लुङः अस्पृक्षत्
गत्यर्थकस्य 'विच्छ' धातोः-
लटः विच्छायति
लिटः विच्छायाञ्चकार
,, विविच्छ
प्रवेशनार्थकस्य 'विश' धातोः-
लटः विशति
लुटः वेष्टा
आमर्शनार्थकस्य 'मृश' धातोः-
लुङः अमार्क्षीत्
,, अमृक्षत्
प्रेरणार्थकस्य 'णुद' धातो-
विशरणगत्यवसादनार्थकस्य
'षद्लृ' धातोः-
लटः सीदति
,, सीदति
,, सीदन्ति
शातनार्थकस्य 'शद्लृ' धातोः-१६
*सङ्गमार्थकस्य 'मिल' धातोः-
संश्लेषणार्थकस्यापि धातोः-
लटः मिलति
,, मिलते
लिटः मिमेल
,, मिमिले
मोक्षणार्थकस्य 'मुच्लृ' धातोः-
लटः मुञ्चति
,, मुञ्चते

* अथ षट्स्वरितेत। ६।

लुटः मोक्ता
*लिङः मुच्यात्
लिङः मुक्षीष्ट
लुङः अमुचत्
" अमुक्त
" अमुक्षाताम्

छेदनार्थकस्य 'लुप्लृ' धातोः—
लटः लुम्पति
लटः लुम्पते
लुङः अलुपत्
" अलुप्त

लाभार्थकस्य 'षिद्लृ' धातोः—
लटः विन्दति
" विन्दते
लिटः विवेद
" विविदे
लुटः वेदिता
" वेत्ता
" परिवेत्ता

उपदेहार्थकस्य 'लिप' धातोः—
लटः लिम्पति
" लिम्पते
लुटः लेप्ता
लुङः अलिपत्
" अलिपत
लुङः अलिप्त

क्षरणार्थकस्य 'षिच' धातोः—
लटः सिञ्चति
" सिञ्चते
लुङः असिचत्
" असिचत
" असिक्त
लटः अभिषिञ्चति
लङः अभ्यषिञ्चत्
लिटः अभिषिषेच (६)

*छेदनार्थकस्य 'कृती' धातोः—
लटः कृन्तति
लिटः चकर्त
लुटः कर्तिता
लृटः कर्तिष्यति
" कर्त्स्यति
लुङः अकर्तीत्

परिघातार्थकस्य 'खिद' धातोः—
लटः खिन्दति
लिटः चिखेद
लुटः खेत्ता

अवयवार्थकस्य 'पिश' धातोः—
लटः पिंशति
लुटः पेशिता
लोटः त्वष्टारूपाणि पिंशतु ।

* अथ त्रयः परस्मैपदिनः । ३ ।

इति तुदादिगणप्रक्रिया प्रयोगाः ॥ ६ ॥

अथ रुधादिगणप्रक्रियाप्रयोगाः ॥ ७ ॥

*आवरणार्थकस्य 'रुधिर' धातोः-

लटः	रुणद्धि
,,	रुन्धः
,,	रुन्धति
,,	रुन्धे
लुटः	रोद्धा
लृटः	रोत्स्यति
,,	रोत्स्यते
लोटः	रुणद्धु
लिङः	रुन्ध्यात्
लोटः	रुन्धि
,,	रुणधानि
,,	रुणधै
लङः	अरुणत्
,,	अरुन्धाम्
,,	अरुणत्
,,	अरुणः
,,	अरुणधम्
लुङः	अरुधत्
,,	अरौत्सीत्
,,	अरुद्ध

विदारणार्थकस्य 'भिदिर' धातोः-

लटः	भिनत्ति
,,	भिन्त्ते
लुटः	भेत्ता
लृटः	भेत्स्यति
लङः	अभिनत्
,,	अभिनः
,	अभिनदम्
,,	अभिन्त
लुङः	अभिदत्
,,	अभैत्सीत्
,,	अभित्त

द्वैधीकरणार्थकस्य 'छिदिर्' धातोः

लुङः	अच्छिदत्
,,	अच्छैत्
,,	अच्छित्त

विरेचनार्थकस्य 'रिचिर्' धातोः

लटः	रिणक्ति
,,	रिङ्क्ते
लिटः	रिरेच
,,	रिरिचे
लुटः	रेक्ता
लङः	अरिणक्
लुङः	अरिचत्
,,	अरैक्षीत्
,,	अरिक्त

पृथग्भावार्थकस्य 'विचिर्' धातोः-

लटः	विनक्ति
,,	विङ्क्ते

संपेषणार्थकस्य 'क्षुदिर' धातोः-

* अथ नवस्वरितेत इरितश्च । ९ ।

लटः क्षणत्ति
" क्षुन्ते
लुटः क्षोत्ता
लुङः अक्षुदत्
" अक्षौत्सीत्
" अक्षुत्त
योगार्थकस्य 'युजिर्' धातोः-
लुटः योक्ता
दीप्त्यर्थदेवनार्थकस्य च 'उच्छृदिर्' धातोः--
लटः छृणत्ति
" छृन्ते
लिटः चच्छर्द
" चच्छृदिषे
लिटः चच्छृत्से
लुटः छर्दिता
लृटः छर्दिष्यति
" छर्त्स्यति
लुङः अच्छृदत्
" अच्छर्दीत्
" अछर्दिष्ट
हिंसार्थानादरार्थकस्य च 'उतृदिर्' धातोः--
लटः तृणत्ति
*वेष्टनार्थकस्य 'कृती' धातोः-
लटः कृणत्ति
†दीप्त्यर्थकस्य 'ञिइन्धी' धातोः-

* अथ परस्मैपदी । १ ।
† अथ त्रय आत्मनेपदिनः । ३ ।

लटः इन्धे
" इन्त्से
लुटः इन्धिता
लीटः इन्धौ
लङः ऐन्ध
" ऐन्धाः
दैन्यार्थकस्य 'खिद' धातोः--
लटः खिन्ते
लुटः खेत्ता
विचारणार्थकस्य 'विद' धातोः-
लटः विन्ते
लुटः वेत्ता
*विशेषणार्थकस्य 'शिष्लृ' धातोः-
लटः शिनष्टि
" शिष्टः
" शिषन्ति
लिटः शिशेषिथ
लुटः शेष्टा
लृटः शेक्ष्यति
लोटः शिण्ढि
" शिण्ढु
" शिनषाणि
लङः अशिनट्
लुङः अशिषत्
संचूर्णनार्थस्य 'पिष्लृ' धातोः-
लटः पिनष्टि
आमर्दनार्थकस्य 'भञ्जो' धातोः

* अथ परस्मैपदिनो द्वादश । १२ ।

लटः भनक्ति
लिटः बभञ्जिथ
" बभङ्क्थ
लुटः भङ्क्ता
पालनार्थाभ्यवहारार्थकस्य 'भुज' धातोः--
लटः भुनक्ति
लुटः भोक्ता
लृटः भोक्ष्यति
लङः अभुनक्
हिंसार्थकस्य 'तृह' 'हिसि' धातोः-
लटः तृणेढि
" तृण्ढः
लिटः ततर्ह
लुटः तर्हिता
लङः अतृणेट्
लटः हिनस्ति
लिटः जिहिंस
लुटः हिंसिता
क्लेदनार्थकस्य 'उन्दी' धातोः-
लटः उनत्ति
" उन्तः
" उन्दति
लिटः उन्दांचकार
लङः औनत्
" औन्ताम्
" औन्दन्
" औनः
लङः औनत्
" औनदम्
व्यक्तिम्रक्षणकान्तिगत्यर्थकस्य' 'अञ्जू' धातोः--
लटः अनक्ति
" अक्तः
" अञ्जन्ति
लिटः आनञ्ज
" आनञ्जिथ
" आनङ्क्थ
लुटः अङ्क्ता
" अञ्जिता
लोटः अङ्ग्धि
" अनजानि
लङः आनक्
लुङः आञ्जीत्
सङ्कोचनार्थकस्य 'तञ्चू' धातोः-
लुटः तङ्क्ता
" तञ्चिता
भयार्थचलनार्थकस्यच 'ओविजी' धातोः--
लटः विनक्ति
" विङ्क्तः
लिटः विविजिथ
लुटः विजिता
लङः अविनक्
लुङः अविजीत्
वर्जनार्थकस्य 'वृजी' धातोः--

लटः वृणक्ति
लुटः वाजता

संपर्कार्थकस्य 'पृची' धातोः--

लटः पृणक्ति
लिटः पपर्च (१२)

इति रुधादिगणप्रक्रिया प्रयोगाः ॥ ७ ॥

अथ तनादिगणप्रक्रिया प्रयोगाः ॥ ८ ॥

*विस्तारार्थकस्य 'तनु' धातोः--

लटः तनोति
" तन्वः
" तनुवः
" तनुते
लिटः ततान
" तेने
लोटः तनु
लुङः अतनीत्
" अतानीत्
" यूयमतनिष्ट
" अतानिष्ट
" अतत
" अतनिष्ट
" अतथाः
" अतनिष्ठाः

दानार्थकस्य 'षणु' धातोः

लटः सनोति
" सनुते
लिङः सायात
लिङः सन्यात्
लुङः असात्
" असनिष्ट
" असाथाः
" असनिष्ठाः

हिंसार्थकस्य 'क्षणु' धातोः

लटः क्षणोति
" क्षणुते
लुङः अक्षणीत्
" अक्षत
" अक्षणिष्ट
" अक्षथाः
" अक्षणिष्ठाः

'क्षिणु' च धातोः--

लटः क्षिणोति
" क्षेणोति
लुटः क्षेणितास्मि
" क्षेणितास्मे
लुङः अक्षेणीत्
" अक्षित
" अक्षेणिष्ट

---

* अथ ससत्वरितेतः । ७ ।

गत्यर्थकस्य 'ऋणु' धातोः—
लटः ऋणोति
,, अर्णोति
,, अर्णुतः
,, अर्णुवन्ति
लिटः आनृणे
लुटः अर्णितासि
लुङः अर्णीत्
,, आर्त
,, आर्णिष्ट
,, आर्थाः
,, आर्णिष्ठाः
अदनार्थकस्य 'तृणु' धातोः
लटः तृणोति
,, तर्णोति
लटः तृणुते
,, तर्णुते
दीप्त्यर्थकस्य 'घृणु' धातोः—
लिटः जघर्ण
,, जघृणे
*याचनार्थकस्य 'वनु' धातो—ः
लटः वनुते
लिटः ववने
लटः वनोति
लिटः ववान
अवबोधनार्थकस्य 'मनु' धातोः—
लटः मनुते
लिटः मेने
*करणार्थकस्य 'डुकृञ्' धातोः—
लटः करोति
,, कुरुतः
,, कुर्वन्ति
,, कुर्वः
,, कुर्मः
लिटः चकर्थ
,, चकृव
लुटः कर्ता
लृटः करिष्यति
लिङः कुर्यात्
,, क्रियात्
,, कृषीष्ट
लुङः अकार्षीत्
,, अकृत
,, अकृथाः
लटः संस्करोति
,, संस्कुर्वन्ति
,, परिष्करोति
लुङः पर्यष्कार्षीत्
,, पर्यस्कार्षीत्
कान्तम्–उपस्कृताकन्या
,, उपस्कृता ब्राह्मणाः
लटः एधोदकस्योपस्कुरुते
क्रान्तम् उपस्कृतं भुङ्क्ते

* अथ द्वावनुदात्तेतौ । २ ।

* अथोभयपदी । १ ।

क्रान्तम्	उपस्कृतं ब्रूते	लिङः	संस्क्रियात्
लिटः	सञ्चस्कार	,,	संस्कृषीष्ट
,,	सञ्चस्करतुः	लुङः	समस्कृत
,,	सञ्चस्करिथ	,,	समस्कृषाताम्
,,	सञ्चस्करिव		

इति तनादिगणधातु प्रक्रिया प्रयोगाः ॥८॥

अथ क्र्यादिगणप्रक्रिया प्रयोगाः ॥ ९ ॥

*द्रव्यविनिमयार्थकस्य 'डुक्रीञ्' धातोः–

लटः	क्रीणाति
,,	क्रीणीतः
,,	क्रीणन्ति
,	क्रीणीते
,,	क्रीणाते
,,	क्रीणते
लिटः	चिक्राय
,,	चिक्रियतुः
,,	चिक्रयिथ]
,,	चिक्रेथ
,,	चिक्रियिव
,,	चिक्रियिषे
लुटः	क्रेताः
लृटः	क्रेष्यति
लिङः	क्रीयात्
,,	क्रेषीष्ट
लुङः	अक्रैषीत्
,,	अक्रेष्ट

तर्पणार्थकान्त्यर्थकस्य च 'प्रीञ्' धातोः--

लटः	प्रीणाति
,,	प्रीणीते

पाकार्थकस्य 'श्रीञ्' धातोः--

हिंसार्थकस्य 'मीञ्' धातोः--

लटः	प्रमीणाति
,,	प्रमीणीतः
लिटः	ममौ
,,	मिम्यतुः
,,	ममिथ
,,	ममाथ
,,	मिम्ये
लुटः	माता
लृटः	मास्यति

* अथोभयपदिनः पञ्चदश ।१५।

लिङः मीयात्
,, मासीष्ट
लुङः अमासीत्
,, अमासिष्टाम्
,, अमास्त
बन्धनार्थकस्य 'षिञ्' धातोः--
लटः सिनाति
,, सिनोति
लिटः सिषाय
,, सिष्ये
लुटः सेता
आप्रवणार्थकस्य 'स्कुञ्' धातोः-
लटः स्कुनोति
,, स्कुनुते
,, स्कुनाति
लिटः चुष्काव
" चुष्कुवे
लुटः स्कोता
लुङः अस्कौषीत्
,, अस्कोष्ट (६)
*धातवश्चत्वारः सौत्राः रोधनार्थाः माधवमतेऽन्यार्थकाः ।

---

* तत्रहि स्तम्भ्वादयश्चत्वारः सौत्रा रोधनार्था इत्येके । माधवस्तुः— प्रथमतृतीयौस्तम्भ्वार्थौ, द्वितीयोनष्कोपणार्थः, चतुर्थो धारणार्थ इत्याह । सर्वे च परस्मैपदिनः । ४ ।

लटः विष्टभ्नोति
,, विष्टभ्नाति
,, अवष्टभ्नोति
,, अवष्टभ्नाति
लिटः अवतष्टम्भ
लुङः व्यष्टभत्
,, व्यष्टम्भीत्
लटः स्तुभ्नोति
,, स्तुभ्नाति
,, विष्कभ्नोति
लटः विष्कभ्नाति
,, स्कुभ्नोति
,, स्कुभ्नाति
लोटः स्तभान
,, स्तुभान
,, स्कभान
,, स्कुभान
,, पक्षे स्तभ्नुहीत्यादि
बन्धनार्थकस्य 'युञ्' धातोः--
लटः युनाति
,, युनीते
लुटः योता
शब्दार्थकस्य 'क्नूञ्' धातोः--
लटः क्नूनाति
,, क्नूनीते
लुटः क्नविता
हिंसार्थकस्य 'द्रूञ्' जातोः--
लटः द्रूणाति

लट द्रूणीते

पवनार्थकस्य 'पूञ्' धातोः--

लटः पुनाति

" पुनीते

लुटः पविता

छेदनार्थकस्य 'लूञ्' धातोः--

लटः लुनाति

" लुनीते

आच्छादनार्थकस्य 'स्तॄञ्'धातो-

" स्तृणाति

" स्तृणीते

लिटः तस्तार

" तस्तरतुः

लुटः स्तरिता

" स्तरीता

लिङः स्तृणीयात

लटः स्तृणीते

लिङः स्तीर्यात्

" स्तारिषीष्ट

" स्तीर्षीष्ठ

लुङः अस्तारीत्

" अस्तारिष्टाम्

लुङः अस्तारिष्ट

" अस्तीर्ष्ट

हिंसार्थकस्य 'कॄञ्' धातोः--

लटः कृणाति

" कृणीते

लिटः चकार

लिटः चकरे

वरणार्थकस्य 'वृञ्' धातोः--

लटः वृणति

" वृणीते

लिटः ववार

" ववरे

लुटः वरिता

" वरीता

लिङः वूर्यात्

" वरिषीष्ट

" वूर्षीष्ट

लुङः अवारीत्

" अवारिष्टाम्

" अवारीष्ट

लुङः अवरीष्ट

" अवूर्ष्ट

कम्पनार्थकस्य 'धूञ्' धातोः--

लटः धुनाति

" धुनीते

लिटः दुधविथ

" दुधोथ

" दुधुविव

लुटः धोता

" धविता

लुङः अधावीत्

" अधवीष्ट

" अधोष्ट (१५)

*हिंसार्थकस्य 'शृ' धातोः--

लिटः शश्रतुः
,, शशरतुः
,, शशरिव
,, शश्रिव
लुटः शरिता
,, शरीता
लोटः शृणीहि
लिङः शीर्यात
लुङः अशारिष्टाम्

पालनार्थपुरणार्थकस्य च 'पृ' धातोः

लिटः पप्रतुः
,, पपरतुः
लिङः पूर्यात

वरणार्थभरणार्थकस्यच 'वृ' धातोः

भर्त्सनार्थभरणार्थकस्यच 'भृ' धातोः

हिंसार्थकस्य 'मृ' धातोः

लटः मृणाति
लिटः ममार

विदारणार्थकस्य 'दृ' धातोः

लिटः ददरतुः
,, दद्रुः

वयोहान्यर्थकस्य 'जृ' धातोः--

केचित् 'झृ' धातोः

केचित् 'धृ' धातोः

नयार्थकस्य 'नृ' धातोः

हिंसार्थकस्य 'कृ' धातोः--

* अथ बध्नात्यन्ताः परस्मैपदिनः ।२४।

गत्यर्थकस्य 'ॠ' धातोः--

लटः ऋणाति
लिटः अरांचकार
लुटः अरिता
लङः आर्णीत्
,, आर्णीताम्
लिङ ईर्यात
लुङः आरीत
,, आरिष्टाम्

शब्दार्थकस्य 'गृ' धातोः--

वयोहान्यर्थकस्य 'ज्या' धातोः--

लटः जिनाति
लिटः जिज्यौ
,, जिज्यतुः

गत्यर्थरेषणार्थकस्यच 'री' धातोः

श्लेषणार्थकस्य 'ली' धातोः—

लिटः ललौ
,, लिलाय
लुटः लाता
,, लेता

वरणार्थकस्य 'व्ली' धातोः

लटः व्लिनाति

गत्यर्थकस्य 'प्ली' धातोः--

वरणार्थकस्य 'व्री' धातोः--

भयार्थकस्य 'भ्री' धातोः--

केचित् 'भर' धातोः--

हिंसार्थकस्य 'क्षोष्' धातोः--

अवबोधनार्थकस्य 'ज्ञा' धातोः--

लटः ज्ञानाति
बन्धनार्थकस्य 'बन्ध' धातोः--
लटः बध्नाति
लिटः बबन्धिथ
,, बबन्ध
लुटः बन्धा
,, बन्धारौ
लृटः भन्स्यति
लोटः बधान
लुङः अभान्त्सीत्
,, अबान्द्धाम्
,, अभान्त्सुः
*सम्भक्त्यर्थकस्य 'वृङ्' धातोः--
लटः वृणीते
लिटः वव्रे
,, ववृषे
,, ववृढ्वे
लुटः वरिता
,, वरीता
लुङः अवरिष्ट
,, अवरीष्ट
,, अवृत (१)
†विमोचनार्थप्रतिहर्षार्थकस्यच
'श्रन्थ' धातोः--
लटः श्रथ्नाति

लिटः श्रेथतुः
,, श्रेथुः
,, श्रेथिथ
,, शश्राथ
,, शश्राथ
,, शश्रथ
विलोडनार्थकस्य 'मन्थ, धातोः—
'ग्रन्थ'संदर्भार्थकस्य'श्रन्थ' धातोः—
अर्थ भेदा 'क्ुन्थ' धातोः
संश्लेषणार्थस्य 'कुन्थ' धातो
केचित् संक्लेशार्थकस्य च
लटः कुन्थाति
लिटः चुकुन्थ
केचित् 'कुथ' धातोः—
लिटः चुकोथ
क्षोदार्थकस्य 'मृद' धातोः—
लटः मृद्नाति
लोटः मृदान
उक्तार्थस्य 'मृड' च धातोः—
सुखार्थकस्यापि
लटः मृड्णाति
रोषार्थकस्य 'गुध' धातोः—
लटः गुध्नाति
निष्कोषार्थकस्य 'कुष' धातो—
लटः कुष्णाति
लुटः कोषिता
,, निष्कोषिता
,, निष्कोष्टा

---

* अथात्मनेपदी । १ ।
† इतः परस्मैपदिनः पञ्चविंशति। २५।

लुङः निरक्रोषीत्

,, निरकुक्षत्

संचलनार्थकस्य 'क्षुभ' धातोः—

लटः क्षुभ्नाति

,, क्षुभ्नीतः

लुटः क्षोभिता

लोटः क्षुभाण

हिंसार्थकस्य 'णभ' 'तुभ' धातोः—

लटः नभ्नाति

,, तुभ्नाति

लटः नभते

,, तोभते

,, नभ्यति

,, तुभ्यति

विबाधनार्थकस्य 'क्लिशू' धातोः—

लटः क्लिश्नाति

लुटः क्लेशिता

,, क्लेष्टा

लुङः अक्लेशीत्

,, अक्लिक्षत्

भोजनार्थकस्य 'अश' धातोः—

लटः अश्नाति

लिटः आश

उञ्छार्थकस्य 'उध्रस' धातोः—

लटः ध्रस्नाति

लिटः उध्रसांचकार

आभीक्ष्ण्यार्थकस्य 'इष' धातोः—

लटः इष्णाति

लुटः एषिता

विप्रयोगार्थकस्य 'विष' धातोः—

लटः विष्णाति

लुटः वेष्टा

स्नेहनसेवनपूरणार्थकस्य च 'प्रुष' 'प्लुष' धातोः—

लटः प्रुष्णाति

,, प्लुष्णाति

पुष्ट्यर्थकस्य 'पुष' धातोः—

लुटः पोषिता

स्तेयार्थकस्य 'मुष' धातोः—

लुटः मोषिता

भूतप्रादुर्भावार्थकस्य 'खच' धातोः—

लटः खच्ञाति

,, खौनाति

लिटः चखाव

लुटः खविता

लोटः खौनीहि

उक्तार्थस्य 'हिठ' च धातोः—

लटः हिठ्णाति (२५)

*उपादानार्थकस्य 'ग्रह' धातोः—

लटः गृह्णाति

,, गृह्णीते

लुटः ग्रहीता

लिटः जग्रहिथ

---

* अथोभयपदी । १ ।

लिङः गृह्यात्
„ गृहीपीष्ट
लुङः अग्रहीष्टाम्
„ अग्रहीष्ट
„ अग्रहीषाताम्
„ अग्रहीषत (१)

इति क्र्यादिगणधातुप्रक्रियाप्रयोगाः ॥ ९ ॥

अथ चुरादिगणधातुप्रक्रियाप्रयोगाः ॥१०॥

*स्तेयार्थकस्य 'चुर' धातोः—
लटः चोरयति
„ चोरयते
लिटः चोरयामास
लुटः चोरयिता
लिङः चार्यात
„ चोरयिषीष्ट
लुङः अचूचुरत्
„ अचुचूरत्
स्मृत्यर्थकस्य 'चिति' धातोः—
लटः चिन्तयति
लुङः अचिचिन्तत्
लिङः चिन्त्यात्
लटः चिन्त्यते
„ चिन्तति
लिङः चिन्तेत
लिटः जगाण
„ जगणतुः
संकोचार्थकस्य 'यत्रि' धातोः—

* इतः परस्मैपदिनः । १६४ ।

लटः यन्त्रयति
लटः यन्त्रति-माधवः
परिहासार्थकस्य 'स्फुडि' धातोः—
लटः स्फुण्डयति
„ स्फुण्डति
केचित् 'स्फुटि' धातोः—
लटः स्फुण्टयति
दर्शनार्थाङ्कनार्थकस्य 'लक्ष' धातोः—
अनृतभाषणार्थकस्य 'कुद्रि' धातोः—
लटः कुन्द्रयति
उपसेवार्थकस्य 'लुड' धातोः—
लटः लाडयति
स्नेहनार्थकस्य 'मिदि' धातोः—
लटः मिन्दयति
„ मिन्दति
उत्क्षेपणार्थकस्य 'आलडि' धातोः—
लटः आलण्डयति
„ ओलण्डति
„ लण्डयति
„ लण्डति

लटः उलण्डयति
अपवारणार्थकस्य 'जल' धातोः—
केचित् 'लज' धातोः—
अवगाहनार्थकस्य 'पीड' धातोः—
लटः पीडयति
लुङः अपीपिडत्
„ अपिपीडत्
अवस्यन्दनार्थकस्य 'नट' धातोः—
प्रयत्नार्थकस्य 'श्रन्थ' धातोः—
प्रस्थानार्थकस्येतिकेचित्—
संयमनार्थकस्य 'बध' धातोः—
लटः बाधयति
चन्द्रस्तु 'बन्ध' धातोः—
पूरणार्थकस्य 'पृ' धातोः—
लटः पारयति
बलार्थप्राणनार्थकस्य 'ऊर्ज' धातोः—
परिग्रहार्थकस्य 'पक्ष' धातोः—
प्रेरणार्थकस्य 'वर्ण' चूर्ण, धातोः—
केचित्वर्णनार्थकस्य 'वर्ण' धातो—
प्रख्यानार्थकस्य 'प्रथ' धातोः—
लटः प्राथयति
लुङः अपप्रथत्
प्रक्षेपार्थकस्य 'पृथ' धातोः—
लुङः अपीपृथत्
„ अपपर्थत्
केचित् 'पथ' धातोः—
लटः पाथयति
बन्धनार्थकस्य 'षम्ब' 'सम्ब' धातोः—

लटः सम्बयति
लुङः अससम्बत्
केचित् 'शम्ब' च धातोः—
लुङः अशशम्बत्
केचित् 'साम्ब' धातोः—
अदनार्थकस्य 'भक्ष' धातोः—
छेदनार्थभर्त्सनार्थकस्य 'कुट्ट' धातोः—
केचित् पूरणार्थकस्य—
लटः कुट्टयति
अल्पीभावार्थकस्य 'पुट्ट' 'चुट्ट' धातोः—
अनादरार्थकस्य 'अट्ट' 'षुट्ट' धातोः—
लटः अट्टयति
लुङः आट्टिटत्
स्तेयार्थकस्य 'लुण्ठ' धातोः—
लटः लुण्ठयति
„ लुण्ठति
असंस्कारार्थगत्यर्थकस्य च 'शठ' 'श्वठ' 'श्वठि' च धातोः—
हिंसाबलादाननिकेतनाद्यर्थकस्य 'तुजि' 'पिजि' धातोः—
लटः तुञ्जयति
„ पिञ्जयति
„ तुञ्जति
„ पिञ्जति
केचित् 'तुज' 'पिज' धातोः—
केचित् 'लजि' 'लुजि' धातोः—

गत्यर्थकस्य 'पिस' धातोः—
लटः पेसयति
,, पेसति
सामप्रयोगार्थकस्य 'षान्त्व' धातोः-
परिभाषणार्थकस्य 'श्वल्क' 'वल्क' धातोः—
स्नेहनार्थकस्य 'ष्णिह' धातोः—
केचित् 'स्फिट' धातोः—
अनादरार्थकस्य 'स्मिट' धातोः—
लुङः असिस्मिटत्
अनादरार्थकस्य 'ष्मिङ्' धातोः—
लटः स्माययते
श्लेषणार्थकस्य 'श्लिष' धातोः—
गत्यर्थकस्य 'पथि' धातोः—
लटः पन्थयति
,, पन्थति
कुट्टनार्थकस्य 'पिच्छ' धातोः—
संवरणार्थकस्य 'छदि' धातोः—
लटः छन्दयति
,, छन्दति
दानार्थकस्य 'श्रण' धातोः—
लटः विश्राणयति
आघातार्थकस्य 'तड' धातोः—
लटः ताडयति
भेदनार्थकस्य 'खड' 'खडि' 'कडि' धातोः—
लटः खाडयति
,, खण्डयति
लट कण्डयति
रक्षणार्थकस्य 'कुडि' धातोः—
वेष्टनार्थकस्य 'गुडि' धातोः—
केचित्—रक्षणार्थकस्य
केचिदुक्तार्थकस्य 'कुठि' धातोः—
लटः अवकुण्ठयति
,, अवकुण्ठति
केचित् 'गुठि' धातोः—
खण्डनार्थकस्य 'खुडि' धातोः—
विभाजनार्थकस्य 'वटि' धातोः—
केचित् 'वडि' धातोः—
भूषार्थहर्षार्थकस्य च 'मडि' धातोः—
कल्याणार्थकस्य 'भडि' धातोः—
वमनार्थकस्य 'छर्द' धातोः—
आदरार्थानादरार्थकस्य 'पुस्त' 'बुस्त' धातोः—
संचोदनार्थकस्य 'चुद' धातोः—
नाशनार्थकस्य 'नक्क' 'धक्क' धातोः—
लटः प्रनक्कयति
व्यथनार्थकस्य 'चक्क' 'चुक्क' धातोः—
शौचकर्मार्थकस्य 'क्षल' धातोः—
प्रतिष्ठार्थकस्य 'तल' धातोः—
उन्मानार्थकस्य 'तुल' धातोः—
लटः तोलयति
लुङः अतूतुलत्
कथंतुलयति तुलना
उत्क्षेपार्थकस्य 'दुल' धातोः—

महत्वार्थकस्य 'पुल' धातोः—
समुच्छ्रायार्थकस्य 'चुल' धातोः—
रोहणार्थकस्य 'मूल' धातोः—
क्षेपार्थकस्य 'बिल' धातोः—
भेदनार्थकस्य 'बिल' धातोः—
स्नेहनार्थकस्य 'तिल' धाताः—
भृत्यर्थकस्य 'चल' धातोः—
रक्षणार्थकस्य 'पाल' धातोः—
हिंसार्थकस्य 'लूष' धातोः—
स्नानार्थकस्य 'शुल्व' धातोः—
'शू ' च धातोः—
छेदनार्थकस्य 'चुट' धातोः—
सञ्चूर्णनार्थकस्य 'मुट' धातोः—
नाशनार्थकस्य 'पडि' 'पसि'
धातोः—
लटः पण्डयति
,, पण्डति
,, पंसयति
,, पंसति
मार्गसंस्कारार्थगत्यर्थकस्य 'व्रज'
धातोः—
अतिस्पर्शनार्थकस्य 'शुल्क' धातो-
गत्यर्थकस्य 'चपि' धातोः—
लटः चम्पयति
,, चम्पति
क्षान्त्यर्थकस्य 'क्षपि' धातोः—
लटः क्षम्पयति
,, क्षम्पति

कृच्छ्रजीवनार्थकस्य 'छजि' धातोः—
गत्यर्थकस्य 'श्वर्त' धातोः—
'श्वभ्र' च धातोः—
ज्ञानार्थज्ञापकार्थस्यच 'शप' धातोः
लटः रोपयति
परिवेषणार्थकस्य 'यम'च धातोः—
लटः यमयति चन्द्रम्
परिकल्पनार्थस्य 'चह' धातोः—
लटः चहयति
लुङः अचीचहत
,, अचचहत्
केचित् 'चप्' धातोः
लटः चपयति
केचित् त्यगार्थकस्य 'रह' धातोः—
लुङः अरीरहत
,, अररहत्
प्राणनार्थकस्य 'बल' धातोः—
लटः बलयति
चयनार्थकस्य 'चिञ्' धातोः—
लटः चपयति
,, चपयति
,, चयते
,, प्रणिचयति
,, प्रनिचयति
चलनार्थस्य 'घट्ट' धातोः
संघार्थकस्य 'मुस्त' धातेः—
संवरणार्थकस्य 'खट्ट' धातोः—
हिंसार्थकस्य 'फट्ट' स्फिट्ट—

'चुवि' धातोः
संघातार्थकस्य 'पुल' धातोः—
केचित् 'पूर्ण' 'पुर्ण' धातोः—
अभिवर्धनार्थकस्य 'पुंस' धातोः—
वन्धनार्थकस्य 'टकि' धातोः—
लटः टङ्कयति
" टङ्कति
कान्तिकरणार्थकस्य 'धूस' धातोः-
लटः धूसयति
वर्णार्थकस्य 'कीट' धातोः—
सङ्कोचनार्थकस्य 'चूर्ण' धातोः—
पूजार्थकस्य 'पूज' धातोः—
स्तवनार्थतपनार्थकस्यच 'अर्क' धातोः—
आलस्यार्थकस्य 'शुठ' धातोः—
शोषणार्थकस्य 'शुठि' धातोः—
लुटः शुण्ठयति
लुटः शुण्ठति
प्रेरणार्थकस्ये 'जुठ' धातोः—
शब्दार्थकस्य 'गज' 'मार्ज' च धातोः—
लटः गजयति
" मार्जयति
'मर्च' च धातोः—
लटः मर्चयति
प्रस्रवणार्थस्रावणार्थकस्य च 'घृ' धातोः—
विस्तारपचनार्थकस्य 'पचि' धातोः

लटः पञ्चयति
निशानार्थकस्य 'तिज' धातोः--
लटः तेजयति
संशब्दनार्थकस्य 'कृत' धातोः--
लटः कीर्तयति
लुङः अचीकृतत्
" अचिकीर्तत्
छेदनार्थपूरणार्थकस्यच 'वर्ध' धातोः--
आच्छादनार्थकस्य 'कुबि' धातोः-
लटः कुम्बयति
केचित् 'कुभि' धातोः--
अदर्शनार्थकस्य 'लुबि' 'तुबि' धातोः--
केचित् अर्दनार्थकस्य
व्यक्तवार्थगकस्य 'लहप्' धातोः-
केचित् 'कृप' धातोः—
छेदनार्थकस्य 'चुटि' धातोः—
प्रेरणार्थकस्य 'इल' धातोः—
लटः एलयति
लुङः ऐलिलत्
म्लेच्छनार्थकस्य 'म्लक्ष' धातोः-
अव्यक्तवागर्थकस्य 'म्लेच्छ' धातोः—
हिंसार्थकस्य 'ब्रूस' 'वर्ह' धातोः-
शब्दार्थकस्य 'गर्ज' 'गर्द' धातोः-
अभिकाङ्क्षार्थकस्य 'गर्ध' धातोः-
निकेतनार्थकस्य 'गुर्द' 'पुर्व' धातोः—

रक्षणार्थमोक्षणार्थकस्यच 'जसि' धातोः—

लटः जंसयति

„ जंसति

स्तुत्यर्थकस्य 'ईड' धातोः—

हिंसार्थकस्य 'जसु' धातोः—

संघातार्थकस्य 'पिडि' धातोः—

रोषार्थकस्य 'रुष' धातोः—

केचित् 'रुठ' धातोः—

क्षेपार्थकस्य 'डिप' धातोः—

समुच्छ्रायार्थकस्य 'ष्टुप' धातोः—(१६४)

*संचेतनार्थकस्य 'चित' धातोः—

लटः चेतयते

लुङः अचीचितत

दंशनार्थकस्य 'दशि' धातोः—

लटः दंशयते

लुङः अददंशत

लटः दंशति

दर्शनार्थदंशनार्थकस्य 'दसि' 'दक्ष' धातोः—

लटः दंसयते

„ दंसति

संघातार्थकस्य 'डप' 'डिप' धातोः—

कुटुम्बधारणार्थकस्य 'तत्रि' धातोः—

* आकुस्मादात्मनेपदिनः । ४३ ।

लटः तन्त्रयते

„ कुटुम्बयते

लुप्तपरिभाषणार्थकस्य 'मत्रि' धातोः

ग्रहणार्थसंश्लेषणार्थकस्यच 'स्पश' धातोः—

तर्जनार्थकस्य 'तर्ज' 'भर्त्स' धातोः—

अर्दनार्थकस्य 'वस्त' 'गन्ध' धातोः—

लटः वस्तयते

„ गन्धयते

हिंसार्थकस्य 'विष्क' धातोः—

केचित् 'हिष्क' धातोः—

परिमाणार्थकस्य 'निष्क' धातोः—

ईप्सार्थकस्य 'लल' धातोः—

सङ्कोचार्थकस्य 'कण' धातोः—

पूरणार्थकस्य 'तूण' धातोः—

आशार्थविशङ्का कस्य च 'भ्रूण' धातोः—

श्लाघ्यर्थकस्य 'शठ' धातोः—

पूजार्थकस्य 'यक्ष' धातोः—

वितर्कार्थकस्य 'स्यम' धातोः—

उद्यमनार्थकस्य 'गुर' धातोः—

आलोचनार्थकस्य 'शम' 'लक्ष' धातोः—

लटः शामयते

अवक्षेपणार्थकस्य 'कुत्स' धातोः—

छेदनार्थकस्य 'त्रुट' 'कुट' धातोः—

स्रवणार्थकस्य 'गल' धातोः—

आमण्डनार्थकस्य 'भल' धातोः--
आप्रदानार्थावसानार्थकस्य च 'कुट' धातोः--
प्रतापनार्थकस्य 'कुट्ट' धातोः--
प्रलम्भनार्थकस्य 'वञ्चु' धातोः-
शक्तिबन्धनार्थकस्य 'वृष' धातोः-
लटः वर्षयते
तृप्तियोगार्थकस्य 'मद्' धातोः—
लटः मदय
परिकूजनार्थकस्य 'दिवु' धातोः—
विज्ञानार्थकस्य 'गॄ' धातोः--
लटः गारयते
चेतनाख्याननिवासाद्यर्थकस्य 'विद्' धातोः--
लटः वेदयते
सत्तायां विद्यते ज्ञाने-
वेत्ति विन्ते विचारणे।
विन्दते विन्दति प्राप्तौ-
श्यन् लुक् श्नम् शेष्विदं क्रमात्॥१॥
स्तम्भार्थकस्य 'मान' धातोः--
लटः मानयते
जुगुप्सार्थकस्य 'यु' धातोः--
लटः यावयते
कुत्सितस्मयनार्थकस्य 'कुस्म' धातोः--
लटः कुस्मयते
*लुङः अचुकुस्मत (४३)

*अध्ययनार्थकस्य 'चर्च' धातोः--
भाषणार्थकस्य 'बुक्क' धातोः--
उपसर्गादाविष्कारार्थ भाषणार्थकस्य च 'शब्द' धातोः--
लटः प्रतिशब्दयति
,, शब्दयति
निमीलनार्थकस्य 'कण' धातोः--
लटः काणयति
लुङः अचीकणत्
,, अचकाणत्
नाशनार्थकस्य 'जभि' धातोः--
लटः जम्भयति
,, जम्भति
क्षरणार्थकस्य 'षूद्' धातोः--
लटः सूदयति
लुङः असूषुदत्
ताडनार्थकस्य 'जसु' धातोः--
लटः जासयति
,, जसति
बन्धनार्थकस्य 'पश' धातोः--
लटः पाशयति
रोगार्थकस्य 'अम' धातोः--
लटः आमयति
,, आमयति
भेदनार्थकस्य 'चट' 'स्फुट' धातोः-
संघातार्थकस्य 'घट' धातोः--
लटः घाटयति

* इत्याकुस्मीयाः । ४३ ।

* इतः परस्मैपदिनः । ९७ ।

मर्दनार्थकस्य 'दिवु' धातोः--
लटः देवतीत्यपि
प्रतियत्नार्थकस्य 'अर्ज' धातोः--
लटः अर्जयति द्रव्यम्
विशब्दनार्थकस्य 'घुषिर्', धातोः-
लटः घोषयति
,, घोषति
लुङः अघुषत्
,, अघोषीत्
,, अजूघुषत्
सातत्यार्थकस्य 'आङः 'क्रन्द' धातोः--
लटः आक्रान्दयति
केचित् क्रन्दसातत्यार्थकस्य 'आङः घुषि' धातोः--
लटः आघोषयति
शिल्पयोगार्थकस्य 'लस' धातोः-
अलङ्करणार्थकस्य 'तसी' 'भूष' धातोः--
लटः अवतंसयति
,, अवतंसति
,, भूषयति
पूजार्थकस्य 'अर्ह' धातोः--
नियोगार्थकस्य 'ज्ञा' धातोः--
लटः आज्ञापयति
विश्राणनार्थकस्य 'भज' धातोः-
प्रलहनार्थकस्य 'शृधु' धातोः--
लुङः अशशर्धत्

,, अशीशृधत्
निकारार्थोपस्कारार्थकस्य 'यत' धातोः—
आस्वादनार्थकस्य 'रक' 'लग' धातोः--
केचित् 'रघ' 'रग' धातोः--
विशेषणार्थकस्य 'अञ्चु' धातोः-
लटः अञ्चयति
,, अञ्चति
चित्रीकरणार्थकस्य 'लिगि' धातोः--
लटः लिङ्गयति
,, लिङ्गति
संसर्गार्थकस्य 'मुद' धातोः--
लटः-मोदयति सक्तून् घृतेन
धारणार्थकस्य 'त्रस' धातोः--
केचित् ग्रहणार्थकस्यवारणार्थकस्य च
उञ्छार्थकस्य 'उध्रस' धातोः--
लटः ध्रासयति
,, उध्रासयति
प्रमोचनार्थमोदनार्थकस्यच 'मुच' धातोः
स्नेहस्वेच्छापहरणार्थकस्य 'वस' धातोः--
संशयार्थकस्य 'चर' धातोः--
सहनार्थहसनार्थकस्यच 'च्यु' 'च्युस' धातोः--

लटः चावयति

„ च्योलयति

अवकल्कनार्थाचिन्तनार्थकस्यच 'भुवो' धातोः--

लटः भावयति

उक्तार्थकस्य 'कृप' धातोः--

लटः कल्पयति

ग्रहणार्थकस्य 'ग्रस' धातोः—

लटः ग्रासयति फलम्

धारणार्थकस्य 'पुष' धातोः--

लटः पोषयत्याभरणम्

विदारणार्थकस्य 'द्ल' धातोः--

लटः दालयति

भाषार्थकस्य 'पट' 'पुट' 'लुट' 'तुजि' 'मिजि' 'पिजि' 'लुजि' 'भजि' 'लघि' 'त्रसि' 'पिसि' 'कुसि' 'दशि' 'कुशि' 'घट' 'घटि' 'बृहि' 'बर्ह' 'वह्ल' 'गुप' 'धूप' 'विच्छ' 'चीव' 'पुथ' 'लोकृ' 'लोचृ' 'णद' 'कुप' 'तर्क' 'वृतु' 'वृधु' धातोः--

लटः पाटयति

„ पोटयति

„ लोटयति

„ तुञ्जयति

„ तुञ्जति

„ घाटयति

„ घण्टयति

लुङः अलुलोकत्

„ अलुलोचत्

लटः वर्तयति

„ वर्धयति

„ वर्तति

„ वर्धति

अपिच--'रुट' 'लजि' 'अजि' 'दसि' 'भृशि' 'रुशि' 'शकि' 'नट' 'पुटि' 'जि' 'चि' 'रघि' 'लघि' 'अहि' 'रहि' 'महि' 'लडि' 'तड' 'नल' धातोः--

आप्यायनार्थकस्य 'पुरी' धातोः--

लटः पूरयति

„ पूरति

हिंसार्थकस्य 'रुज' धातोः--

आस्वादनार्थकस्य 'ष्वद' 'स्वाद' धातोः—

लुङः असिष्वदत्

„ असिस्वदत् (५७)

*संयवनार्थकस्य 'युज' 'पृच' धातोः--

लटः योजयति

लटः योजति

लुङः अयोजीत्

लटः पर्चयति

लटः पर्चति

लुटः पर्चिता

लुङः अपर्चीत्

---

* अथाकुस्मायाः । ४१ ।

पूजार्थकस्य 'अर्च' धातोः--
मर्षणार्थकस्य 'षह' धातोः--
लटः साहयति
सएवार्यंनागः सहतिकलहेभ्यः
परिभवम्--
क्षेपार्थकस्य 'ईर' धातोः--
द्रवीकरणार्थकस्य 'ली' धातोः--
लटः लापयति
" लयति
लुटः लेता
वर्जनार्थकस्य 'वृजी' धातोः--
लटः वर्जयति
" वर्जति
आवरणार्थकस्य 'वृञ्' धातोः--
लटः वारयति
" वरति
" वरते
लुटः वरिता
" वरीता
वयोहान्यर्थकस्य 'जॄ' धातोः--
लटः जारयति
" जरति
लुटः जरिता
" जरीता
उक्तार्थकस्य 'ज्रि' धातोः--
लुटः ज्राययति
" ज्रयति
लुटः ज्रेता

वियोजनार्थसंपर्चनार्थकस्यच
'रिच' धातोः--
लटः रेचयति
" रेचति
लुटः रेक्ता
असर्वोपयोगार्थकस्य 'शिष'
धातोः--
लटः शेषयति
" शेषति
लुटः शेष्टा
लुङः अशिक्षत्
दाहार्थकस्य 'तप' धातोः--
लटः तापयति
" तपयति
लुटः तप्ता
तृप्त्यर्थकस्य 'तृप्' धातोः--
केचित् संदीपनार्थकस्य
लटः तर्पयति
" तर्पति
लुटः तर्पिता
संदीपनार्थकस्य 'छृदी' धाताः
लटः छर्दयति
" छर्दति
लुटः छर्दिता
लृटः छर्दिष्यति
केचित्–संदीपनार्थकस्य 'चृप'
'छृप' 'दृप' धातोः--
लटः चर्पयति

लटः छर्पयति

भयार्थकस्य 'दभी' धातोः--

„ दर्भति

लुटः दर्भिता

सन्दर्भार्थकस्य 'दभ' धातोः--

मोक्षणार्थीहसार्थकस्यच 'श्रथ' धातोः--

गत्यर्थकस्य 'मी' धातोः--

लटः माययति

„ मयति

लुटः मेता

बन्धनार्थकस्य 'ग्रन्थ' धातोः--

लटः ग्रन्थयति

„ ग्रन्थति

आमर्षणार्थकस्य 'शीक' 'चीक' च धातोः--

*हिंसार्थकस्य 'अर्द' धातोः--

लटः अर्दयति

„ अर्दति

लटः अर्दते

हिंसार्थकस्य 'हिसि' धातोः--

लटः हिंसयति

„ हिंसति

„ हिनस्तीतिगतम्

पूजार्थकस्य 'अर्ह' धातोः--

पद्यर्थार्थकस्य 'आङः षद' धातोः-

लटः आसादयति

„ आसदिति

* स्वरितेत् । १ ।

लुटः आसत्ता

लुङः आसात्सीत्

शौचकर्मार्थकस्य 'शुन्ध' धातोः

लुटः शुन्धिता

लुङः अशुन्धीत्

„ अशुन्धीष्टाम्

†अपवारणार्थकस्य 'छद' धातोः-

परितर्कणार्थकस्य 'जुष' धातोः-

केचित्-परितर्पणार्थकस्य

लटः जोषयति

„ जोषति

तुदादौ जुषते तु-

‡कम्पनार्थकस्य 'धूञ्' धातोः--

लटः धूनयति

„ धूवति

„ धवते

„ धावयति (३३)

धूनोति चम्पकवनानिधुनोत्यशोकं-

चूतं धुनाति धुवतिस्फुटितातिमुक्तम्।

वायुर्विधूनयतिचम्पकपुष्परेणू

न्यत्काननेधवतिचन्दनमञ्जरीश्च ॥१॥

तर्पणार्थकस्य 'प्रीञ्' धातोः--

लटः प्रीणयति

„ प्राययति

„ प्रयति

„ प्रयते

सन्दर्भार्थकस्य 'श्रन्थ' 'ग्रन्थ' धातोः-

† स्वरितेत् । १ ।

‡ धूञ्प्रीणोरप्युभयत्रपदे । २ ।

*लम्भनार्थकस्य 'आप्लृ' धातोः-
लटः अ पय त
" अ पति
लुङः आपत्
लुट आप्ता
लटः आपते
श्रद्धार्थोपकरणार्थकस्यच 'तुन्' धातोः--
ल ट तानयति
" वितानयति
" तनाति
लटः वितनति
केचित्-श्रद्धार्थोपहननार्थकस्यच 'चन' धातोः--
लटः चानयति
" चनति
†सन्देशवचनार्थकस्य 'वद' धातोः-
लटः वादयति
" वदति
" वदते
लिटः ववदथुः
" ववदिथ
" ववदे
लिङः वद्यात्
परिभाषणार्थकस्य 'वच' धातोः-
लटः वाचयति
" वचति

* अयं स्वरितेदिति केचित्। १।
† स्वरितेत्, केचिदनुदात्तेत्। १।

लुटः वक्ता
लुङः अवादीत्
पूजार्थकस्य 'मान' धातोः--
लटः मानयति
" मानति
लुटः मनिता
‡स्तम्भार्थकस्य—
लटः मानयते
" मन्यते
" मनुते(४२)
§प्राप्त्यर्थकस्य 'भू' धातोः--
लटः भावयते
" भवते
" भवति
विनिन्दनार्थकस्य 'गर्ह' धातोः-
अन्वेषणार्थकस्य 'मार्ग' धातोः--
¶शोकार्थकस्य 'कठि' धातोः--
लटः कण्ठते(४)
शौचार्थालङ्कारार्थकस्यच 'मृजू' धातोः--
लटः मार्जयति
" मार्जति
लुटः मार्जिता
लटः मार्ष्टि

‡ इत्याकुस्मीयाः । ४२ ।
§ इत्यात्मनेपदी'णिच्सन्नियोगेनात्मनेपदमिति केचित् ।
¶ इत्यात्मनेपदीगतः ।

*तितिक्षार्थकस्य 'मृष' धातोः--
लटः मर्षयति
„ मर्षति
„ मर्षते
„ मृष्यति
„ मृष्यते
„ मर्षति
†प्रसहनार्थकस्य 'धृष' धातोः--
लटः धर्षयति
„ धर्षति (४८)
‡वाक्यप्रबन्धार्थकस्य 'कथ' धातोः-
लटः कथयति
„ अचकथत्
ईप्सार्थकस्य 'वर' धातोः
लटः वरयति
„ वारयतीतिगतम्
संख्यानार्थकस्य 'गण' धातोः--
लटः गणयति
लुङः अजगणत्
„ अजीगणत
सम्यगवभाषणार्थकस्य 'शठ' 'श्वठ' धातोः--
ग्रन्थार्थकस्य 'पट' 'वट' धातोः
त्यागार्थकस्य 'रह' धातोः--
लटः अररहत्

* स्वरितेव । १ ।
† इत्याधृषीयाः । ४९ । ३ ।
‡ अथादन्ताः । ४९ ।

देवशब्दार्थकस्य 'स्तन' 'गदी' धातोः-
लटः स्तनयति
„ गदयति
लुङः अजगदत्
गत्यर्थकस्य वा 'पत' धातोः--
लटः पतयति
„ पतति
लिटः पतांचकार
लुङः अपतीत्
लटः पातयति
लुङः अपीपतत्
अनुपसर्गात् गत्यर्थकस्य 'पष' धातोः-
लटः पषयति
आक्षेपार्थकस्य 'स्वर' धातोः--
लटः स्वरयति
प्रतियत्नार्थकस्य 'रच' धातोः--
„ रचयति
गत्यर्थसंख्यानार्थकस्यच 'कल' धातोः--
परिकल्कनार्थकस्य 'चह' धातोः-
पूजार्थकस्य 'मह' धातोः--
लटः महयति
„ महतीतिगतंपूर्वम्
दौर्बल्यार्थकस्य 'सार' 'कृप' 'श्रथ' धातोः—
लटः सारयति
„ कृपयति
„ श्रथयति

ईप्सार्थकस्य 'स्पृह' धातोः--
क्रोधार्थकस्य 'भाम' धातोः--
लुङः अबभामत्
पैशून्यार्थकस्य 'सूच' धातोः--
लटः सूचयति
लुङः असुसूचत्
भक्षणार्थकस्य 'खेट' 'खेड' 'खोट' च धातोः--
क्षेपार्थकस्य 'क्षोट' धातोः--
उपलेपनार्थकस्य 'गोम' धातोः--
लुङः अजुगोमत
क्रीडार्थकस्य 'कुमार' धातोः--
लटः अचुकुमारत
उपधारणार्थकस्य 'शील' धातोः-
सान्त्वप्रयोगार्थकस्य 'साम' धातोः--
लटः अससामत्
" असीषमत्
कालोपदेशार्थकस्य 'वेल' धातोः-
लटः वेलयति
केचित् 'काल' धातोः—
लटः कालयति
लपनार्थपवनार्थकस्य च 'पल्यूल' धातोः—
सुखार्थसेवनार्थकस्य च 'वात' धातोः--
लटः वातयति
लुङः अववातत्

मार्गणार्थकस्य 'गवेष' धातोः—
लटः अजगवेषत्
उपसेवार्थकस्य 'वास' धातोः
आच्छादनार्थकस्य 'निवास' धातोः
लटः अनिनिवासत्
पृथक्कर्मार्थकस्य 'भाज' धातोः--
प्रीत्यर्थदर्शनार्थकस्य च 'सभाज' धातोः—
केचित्-प्रीत्यर्थसेवनार्थकस्य—
लटः सभाजयति
परिहाणार्थकस्य 'ऊन' धातोः—
लटः ऊनयति
लुङः औननत
" माभवानूननत्
शब्दार्थकस्य 'ध्वन' धातोः--
लटः अदध्वनत्
परितापार्थकस्य 'कूट' धातोः--
केचित् परिदाहार्थकस्य
आमन्त्रणार्थकस्य 'सङ्केत' 'ग्राम' 'कुण' 'गुण' धातोः
'कूट' च धातोः--
लटः कूटयति
" सङ्केतयति
" ग्रामयति
" कुणयति
" गुणयति
श्रावणार्थनिमन्त्रणार्थकस्यच 'केत' धातोः--
लटः केतयति

आमन्त्रणार्थकेतनार्थकस्यच'कुण'
'गुण' धातोः–
संकोचनार्थकस्य 'कूण' धातोः–
चौर्यार्थकस्य 'स्तेन' धातोः––
लुङः अतिस्तेनत् (४६)
*गत्यर्थकस्य 'पद्' धातोः––
लटः पदयते
लुङः अपपदत्
ग्रहणार्थकस्य 'गृह' धातोः––
लटः गृहयते
अन्वेषणार्थकस्य 'मृग' धातोः–
लटः मृगयते
विस्मापनार्थकस्य 'कुह' धातोः–
विक्रान्त्यर्थकस्य 'शूर' 'वीर'
धातोः––
परिबृंहणार्थकस्य 'स्थूल' धातोः–
लटः स्थूलयते
लुङः अतुस्थूलत
उपयाञ्चार्थकस्य 'अर्थ' धातोः–
लटः अर्थयते
लुङः आर्तथत्
सन्तान क्रियार्थकस्य 'सत्र'
धातोः––
" अससत्रत्
सनन्तम् सिसत्रयिषते
मनार्थकस्य 'गर्व' धातोः––

* आगर्वादात्मनेपदिनः । ९ ।

लटः गर्वयते (६)
*वेष्टनार्थकस्य 'सूत्र' धातोः––
लटः सूत्रयति
लुङः असुसूत्रत्
प्रस्रवणार्थकस्य 'मूत्र' धातोः––
लटः मूत्रयति
" मूत्रति
पारूष्यार्थकस्य 'रूक्ष' धातोः––
कर्मसमाप्त्यर्थकस्य 'पार' 'तीर'
धातोः––
लुङः अपपारत्
" अतितीरत्
संसर्गार्थकस्य 'पुट' धातोः––
लटः पुटयति
केचित्–दर्शनार्थकस्य 'धेक'
धातोः––
लुङः अदिधेकत्
शैथिल्यार्थकस्य 'कत्र' धातोः––
लटः कत्रयति
" कत्रति
केचित्–'कर्त' धातोः––
लटः कर्तयति
" कर्तति
" पटुमाचष्टे पटयति
लुङः अपीपटत्
" अपपटत

* इतः परस्मैपदिनः ।

लटः अश्वेनातिक्रामति-
अश्वयति
„ हस्तिनातिक्रामति-
हस्तयति,
लटः-कंसवधमाचष्टेकंसंघातयति-
लुङः कंसमजीघतत्
लटः असिना हन्ति असयति
दर्शनार्थकस्य 'वष्क' धातोः--
चित्रीकरणार्थकस्य 'चित्र' धातोः-
लटः चित्रयति
समाघातार्थकस्य 'अंस' धातोः--
विभाजनार्थकस्य 'वट' धातोः—
प्रकाशनार्थकस्य 'लज' धातोः—
केचित्-'वटि' 'लजि' धातोः--
लटः वण्टयति
„ लञ्जयति
„ वण्टापयति
„ लञ्जापयति
„ कथापयति
„ गणापयति-इत्यादि
सम्पर्कार्थकस्य 'मिश्र' धातोः--
युद्धार्थकस्य 'सङ्ग्राम' धातोः--
लुङः असंग्रामत
श्लाघार्थकस्य 'स्तोम' धातोः--
लुङः अतुस्तोमत
कर्णभेदनार्थकस्य 'छिद्र' धातोः--
केचित्-करणभेदनार्थकस्य
दृष्ट्युपघातार्थकस्य 'अन्ध' धातोः-

केचित्-उपसंहारार्थकस्य
लुङः आन्दधत्
दण्डनिपातनार्थकस्य 'दण्ड'
धातोः--
पदार्थलक्षणार्थकस्य च 'अङ्क'
'अङ्ग' धातोः--
लुङः आञ्चकत्
„ आञ्जगत्
सुखार्थदुःखार्थकस्य च 'सुख'
'दुःख' धातोः--
आस्वादनार्थस्नेहनार्थकस्यच
'रस' धातोः--
वित्तसमुत्सर्गार्थकस्य 'व्यय'
धातोः--
लुङः अवव्ययत्
रूपक्रियार्थकस्य 'रूप' धातोः--
द्वैधीकरणार्थकस्य 'छेद' धातोः--
लुङः अचिच्छेदत
अपवारणार्थकस्य 'छद' धातोः--
लटः छदयति
प्रेरणार्थकस्य 'लाभ' धातोः--
गात्रविचूर्णनार्थकस्य 'व्रण'
धातोः--
वर्णक्रियाविस्तारगुणवचनाद्यर्थ-
कस्य 'वर्ण' धातो--
लटः वर्णयति सुवर्णम्
„ वर्णयति कथाम्
„ वर्णयति हरिम्

हरितभावार्थकस्य 'पर्ण' धातोः--	लट् अवधीरयतीत्यादि
लुङः अपपर्णत्	रामोराज्यमचीकरदितियथेत्याहुः
दर्शनार्थकस्य 'विष्व' धातोः--	लटः हस्तौनिरस्यति हस्तयते
प्रेरणार्थकस्य 'क्षप' धातोः--	लटः पादयते
निवासार्थकस्य 'वस' धातोः--	श्वेताश्वमाचष्टेतेनातिक्रामतिवा-
आवरणार्थकस्य 'तुत्थ' धातोः--	लटः श्वेतयते
लटः आन्दोलयति	लटः अश्वतरमाचष्टेऽश्वयते
,, प्रेङ्खोलयति	लटः तत्करोति गालोडयते
,, विडम्बयति	लटः आह्वरयते

केचिन्मतेपरस्मैपदमपि । बहुलवचनादात्मनेपदमस्तु ।
पुच्छादिषुधात्वर्थमेवसिद्धम् । सिद्धशब्दोग्रन्थान्तेमङ्गलार्थः ॥

इति चुरादिगणधातुप्रक्रियाप्रयोगाः ॥ १० ॥

इति श्रीमध्यपल्लीराजगुरुपण्डित श्रीराघवेन्द्रनारायणमिश्रात्मजा-
चार्य पण्डितश्रीकेशवमिश्रशास्त्रि कृतभ्वाद्यादि
चुराद्यन्तप्रक्रियाप्रयागसूची सम्पूर्णा ।

प्रदर्शि स्वरूपमत्र कौमुदीयलौकिकम् ।
प्रगृह्यमानमानिनः स्मृतेः सुखं वहन्त्वति ॥ १ ॥
शम्भुं पितामहं श्रीमद्यज्ञनारायणाभिधम् ।
शश्वन्नुमोगुरुञ्चैवं यत्कृपायाः फलं शुभम् ॥ २ ॥

शम्भवतु सर्वतः

सिद्धान्तकौमुद्यां भ्वाद्यदाद्यन्तभागे प्रश्नाः ।

१९२६

३ वर्षे २ पत्रम्

१ यासुटो ङित्करणेन भूयादित्यत्र गुणाभावरूपस्य फलस्य सत्त्वेऽपि कथं 'ङित्वोक्तेः' इत्यादिग्रन्थेन प्रतिपादितः दीक्षिताभिप्रायः सङ्गच्छते, कथं वा ङित्वोक्तिः' पारत्यज्य 'शानचः' शित्वमाश्रितमित्युदाहरणपुरस्सरं लेखसौष्ठवेन व्याख्येयम् । ... १०

२ अकि, चकि, ककि, ओखृ, उख, धातूनां लिटि, लुङि, चैकवचने सिद्धानि रूपाणि प्रदर्श्य प्रण्यपप्तत्, परिसोढा, गोढा, भ्रूषीष्ट, एतेषां सिद्धिप्रकारः प्रदर्शनीयः । ... १०

३ चिण्प्रत्ययान्तक्रियायां सर्वत्र तृतीयान्तस्यैव कर्तुरन्वयो दृश्यते, एवं सति 'अप्यायि तरुहस्तोऽसौ' इत्यत्र 'असौ' इत्यस्य 'अप्यायि' इत्यत्र कथमन्वयः सङ्गच्छते इति सूत्रस्य सत्त्वेऽपि 'वीर्यं मा न ददर्श त्वं' इति प्रयोगः कथं सङ्गच्छते इति प्रतिपादनीयम् । ... ६

४ आरतुः, बीभत्सते, ऊथतुः, शिश्राय, एतेषां सिद्धिप्रकारं ब्रूत । १०

५ स्तवीति, उर्णुनाव, अध्यगीष्ट, विदाङ्कुरोतु, एधि, सधि, एतानि साधनीयानि । १०

६ 'भवति' इत्यत्र तिब ँ, नाट्यनृत्ययोर्भेदश्च प्रतिपाद्य उवोष्ठ, परिसहते, अपोषीत्, श्लेषिता, एतेषां साधुत्वमसाधुत्वं चेति युक्तिपूर्वकं लेखनीयम् । १०

१९३०

१ "कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि" इत्यत्र प्रत्याहाराश्रयणे मानं प्रदर्श्य कृभ्वस्तीनामनुप्रयोगो भवति, सम्पदेस्तु नेत्यत्र वाचोयुक्तिः प्रदर्शनीया । १०

२ षोपदेशान्धातून् तत्फलञ्च प्रदर्श्य 'दन्त्याजन्तसादयः' इत्यस्य लौकिकविग्रह वाक्यं चोपदर्श्य, अचीकमत्, उर्णुनाव, अघुः, ईजतुः—एतेषां प्रयोगाणां साधनं यथाशास्त्रं विधेयम् । १२

३ 'विज्ञापना भर्तृषु सिद्धिमेति', 'तज्ज्ञापयत्याचार्य्यः' इत्यत्र च 'मितांह्रस्वः' इति कस्मान्न प्रवर्तते । ६

४ सधि, जागर्य्यात्, प्राणिति, विश्वसेत, ईयुः, एढ्ढ्वम्, अक्षः, बीभत्सते, प्रणिमयते,—एषु केवलं विशेषकार्य्यं लेख्यम् । १३

५ ब्रू—विदोर्लटि, व्येञ—वेञोर्लिटि, प्रथमपुरुषे रूपाणि लिखित्वा 'आत्थ' इत्यत्रेडागमः, 'जहि' इत्यत्र हेर्लुक् च कस्मान्न भवत इत्युच्यताम् । ९

१९३१

१ आनृजे । आञ्छ । सस्वरिव । जुगुप्सते । ऊयतुः । एते विशेष कार्यप्रदर्शनेन संसाध्याः । १२

२ गुप् गुह्—अनयोर्लुङि प्रथमपुरुषैकवचने कति रूपाणि? तानि प्रदर्श्य साधनीयानि । ८

३ जक्षुः । समचक्षिष्ट । ऊर्णुनुविथ । अध्ययत । स्तात् । सुषुपुपतुः । एषां साधुत्वं साधु दर्शयत । ११

४ अजागरीत् । शाधि-अनयोः साधुत्वं निर्दिश्य, "अयं सार्वधातुकमात्रविषय" इत्याशयः स्फुटं दर्शनीयः । ११

५ सार्वधातुके किं? चिकीर्ष्यात्—अस्याः पङ्क्तेराशयो वर्णनीयः । ८

१९३२

१ भविता, एधांचक्रुपे, देधे, ऊखतुः, विव्यतुः, स्वन्त्स्यति—तत्तद्विशेषकार्योपन्यासपुरस्सरमेतानि रूपाणि सम्यग् साधयत । ९

२ "तस्माच्नुट्द्विहल" इति सूत्रे ऋकारैकदेशस्य रेफस्य हल्त्वेन ग्रहणे, द्विहल्ग्रहणस्यानेक हलुपलक्षणत्वे, च प्रमाणं प्रदर्शयत । ८

३ षोपदेश णोपदेश परिगणनवाक्ये व्याख्याय तयोः फलं साधु प्रतिपादयत । ६

४ गाहू, स्रंसु, गुह्, कृष्, द्विष्, धातूनां लुङि प्रथमपुरुषैकवचने रूपाणि विशेषशास्त्रनिर्देशपूर्वकं साध्यन्ताम् । १०

५ अद्, चक्षिङ्, ऊर्णुञ्, ब्रूञ, इङ्, ष्वप् दरिद्राधातूनां लिटि प्रथमपुरुषैकवचने रूपाणि विविच्य प्रसाधयत । १०

६ जहि, ऐड्ढ्वम्, आत्थ, अध्यैयत, विदाङ्कुरु, अजागरीत्—एतेषां साधनोपायं साधूपपादयत । ९

१९३३

१ अवेयुः, ऐधिढ्वम्, अचीकमत, अस्यन्त्स्यत्, धिनु, तत्तविशेषकार्योपन्यासमुखेनैतेषां सिद्धिप्रकारो लेख्यः । १०

२ सार्वधातुके किम्? चिकीर्ष्यात्—प्रत्यये किम्? वव्रश्च, इमे फक्किके सशङ्कासमाधानं व्याख्येये । ८

३ ओष्ट, प्रणिमयते, जुगुप्सते, ईजतुः, रूपाणीमानि संसाध्य, तत्र घुप्रकृतिमाङिति पठित्वा ङितो माप्रकृतेरपि ग्रहणस्येष्टत्वादित्यस्य सम्यगाशयो वर्णनीयः १०

४ जक्षतुः, दिद्विढ, ऐड्ढ्वम्, उर्णुनाव, अध्यये, सधि, विशेषसूत्रनिर्देशपूर्वकमेते प्रयोगाः साधनीयाः । १०

५ गुणो वृद्धिर्गुणो वृद्धिः प्रतिषेधो विकल्पनम् ।
पुनर्वृद्धिनिषेधोऽतो यण्पूर्वाः प्राप्तयो नव ॥
इयं कारिका सव्याख्यानमुदाहरणे सङ्गमनीया । ४

६ ऋतिः सौत्रो धातुरिकारान्तस्लकारान्तो वा ?
ख्याधातोरसार्वत्रिकत्वे किं मानम् ?
"न विश्वसेदविश्वस्तमि"त्यत्र शपो लुगभावो निष्ठाया इडभावश्च कथम् ?
एतेषां सप्रमाणमुत्तरं दातव्यम् ।

१९३४

१ (क) यद्यपि ङिच्चेत्ययमपवादस्तथापीति । (ख) ङित्वोच्चेर्ज्ञायते क्वचिदिति ।
(ग) आम्प्रत्ययवदितिसूत्रे कृञ्ग्रहणसामर्थ्यादिति ।
निर्दिष्टफक्किकासु कासुचनान्यतमा सशङ्कासमाधानं व्याख्येया । ८

१ "अजन्तोऽकारवान्वा यस्तास्यनिट् थलि वेडयम् ॥
ऋदन्त ईदृङ्नित्यानिट् क्राद्यन्यो लिटि सेड्भवेत्" ॥
इयं कारिका सप्रमाणं व्याख्यायोदाहरणे सङ्गमनीया । ६

७ भविता, एधांचकृषे, ऊखतुः, गोपायाञ्चकार, जघृक्षे, तत्तद्विशेषकार्योपन्यास-
मुखेनैतेषां सिद्धिप्रकारो लेख्यः । १०

४ आद्युतत्, श्रेमतुः, परिष्कृण्णः, ऊवोढ, विव्ययिथ, रूपाणीमानि साधुसाधयत । १०

५ अधोक्, युयात्, एधि, उड्ढि, विदाङ्कुरुतात्, जक्षति, विशेषसूत्रनिर्देश-
पूर्वकमेते प्रयोगाः साधनीयाः । १०

६ (क) "बाहुप्रतिष्टम्भ विवृद्धमन्युः" । (ख) "उदयति विततोर्ध्वरश्मिरज्जौ" ।
(ग) "कमलवनोद्घाटनं कुर्वते ये" । (घ) "विज्ञापना भर्तृषु सिद्धिमेति" ।
एतेषु अधोरेखाङ्कितानां सिद्धिप्रकारो विरोधप्रदर्शनपुरस्सरं वाच्यः ।

१९३५

१ भवेयुः, एधांचक्रे, निषेधति, विवयिथ—तत्तद्विशेषकार्योपन्यासमुखेनैषां सिद्धि-
प्रकारो लेख्यः । ८

२ अचीकमत, स्यन्त्स्यति, जुगुप्सते, विव्याथ—विशेषसूत्रनिर्देशपुरस्सरमेते
प्रयोगाः साधनीयाः । ८

३ "श्तिपा शपानुबन्धेन निर्दिष्टं यद्गणेन च ।
यत्रैकाज्ग्रहणं चैव पञ्चैतानि न यङ्लुकि" ॥
इयं कारिका सप्रमाणमुदाहरणमुखेन व्याख्येया । ८

४ अद्विषन्, अध्यगीष्ट, सुषुपुषतुः, अजागरीत—रूपाणीमानि साधु साधयत । ८

५ ओप्यायी वृद्धौ, गुहू संवरणे, धेट् पाने, ऊर्णुञ् आच्छादने, धातूनामेषां लुङि
प्रथमपुरुषैकवचने कति रूपाणि, कथञ्च तत्सिद्धिः । १२

६ (क) अनुदात्तङित आत्मनेपदमिति सूत्रे धातोर्लस्येत्यर्थः कुतो लभ्यते, किञ्च तत्फलम् ।
(ख) भुवोवुग्लुङ्लिटोरित्यत्रलुङ्लिटोरचीति विशेषणस्य किं प्रयोजनम् । ६

१९३६

१ अभूव्, ऐधिढ्वम्, आञ्छ, तिप्सीष्ट, अघाक्षि । सूत्रोपन्यासपुरस्सरमेतानि रूपाणि साधु साधयत । १०
१ आष्टाम्; अपप्तत्, खायात्, अगे, ऊवे । विशेषकार्योपन्यासमुखेनैते प्रयोगाः साधनीयाः । १०
३ (क) क्रादिनां चतुर्णां ग्रहणं नियमार्थम् । (ख) संज्ञायाः कार्यकालत्वादित्यादि ।
अनयोः काचनान्यतरा फक्किका सशङ्कासमाधानं व्याख्येया । १०
४ ऐड्ढ्वम्, सुत्रै, और्णोः, अघ्यौ, शाधि । एतेषां सिद्धिप्रकारा लेख्यः १०
५ (क) 'स्फायन्निर्मोकसन्धोति' । (ख) 'पर्यवसितं नियमयन्' ।
(ग) 'रजा विश्रामयन् राज्ञाम्' । (घ) 'ससीतयो राघवयोरधीयन्' ।
(ङ) 'न विश्वसेदविश्वस्तम्' । एतेषु वाक्येषु विरोधप्रदर्शनपुरस्सरमधो रेखाङ्कितपदानां सिद्धिःकर्तव्यः । १०

१९३७

१ उत्तम्भते, तितिविषे, स्यन्त्स्यति, भ्रियात्, अभ्रमीत्, इमानि रूपाणि साधयत।१०
२ प्रणिमयते, ऊखतुः, धिनवाव, विव्यतुः, आनृजे, अगूढ, जघृक्षे, रेजे । एषु कानिचित्पञ्च रूपाणि सविशेषं साधनीयानि । १०
३ घसधातोः ख्याधातोर्वा केषु लकारेषु प्रयोगो भवतीति सप्रमाणं व्यवस्थापय । १०
४ निम्नलिखितेषु केषुचिच्चतुर्षु वाक्येषु विरोधमुद्भाव्य तत्परिहारः करणीयः— १०
(क)—'उद्यति विततोर्ध्वरश्मिरज्जौ' (ख)—'कमलवनोद्घाटनं कुर्वते ये'
(ग)—'विज्ञापना भर्तृषु सिद्धिमेति' (घ)—'नमोवाकं प्रशास्महे'
(ङ)—निशामय तदुत्पत्तिम्' (च)—'स्फायन्निर्मोकसन्धि' ।
५ जघसिथ, अवधीद्, अधुक्षत्, आस्ताम्, सधि-एषु विशेषकार्याणि दर्शयत । १०

१९३८

१ भवतात्, न्यषेधीत्, अम्रुचत्, विस्तम्भते, क्षंसीष्ट, एते प्रयोगाः साधु साधनीयाः । ... १०
२ अक्ष्यति, प्रविघाटयिता, भ्रेमतुः, अगुह्वहि, ओषीष्ट, एतेषु साधुत्वमन्वाख्येयम् । ... १०
३ जुगुप्साञ्चक्रे, पर्यष्वङ्क्, अयंसिष्टाम्, आध्वम्, औष्टाम्, इमानि साधु साधनीयानि । ... १०

४ मुचुधातोर्लुङि, अपेर्निटि, कृपेर्लुटि, गातेर्लिङि, जाग्रो लङि लुङि च प्रथमपुरुषकवचने रूपाणि विशेषविधिविधानपूर्वकं लेख्यानि । ... १०

५ (क) लः कर्मणि च भावे चाकर्मकेभ्यः । (ख) सन्वल्लघुनि चङ्परेऽनग्लोपे । (ग) अतो येयः । (घ) णेरनिटि । (ङ) अस्तिसिचोऽपृक्ते ।
एषु सद्वितीयं किमपि सूत्रमेकमुपपत्त्यनुपपत्तिप्रदर्शनपूर्वकं व्याख्येयम् । ... १०

अथवा

(क) सार्वधातुके किं चिकीर्ष्यात् । । (ख) संज्ञायाः कार्यकालत्वादित्यादि । (ग) नान्येमितोऽहे ताविति ।
एतासामन्यतमे फक्किके व्याख्येये । ... १०

१९२६

व्याकरणमध्यमापरीक्षायाम् ।

४ वर्षे १ पत्रम् ।

सिद्धान्तकौमुद्याजुहोत्यादिगणादिनामधात्वन्तभागेप्रश्नाः ।

१ अविमरुः, अजरत्, अरुणः, अकृत, मृदान–एते कथं सिध्यन्ति । १०

२ ओः पुयण्जीति सूत्रे पयोरिति वक्तव्ये वर्गप्रत्याहारजकारग्रहो लिङ्गमित्यादि फक्किकोपपादनीया । १०

३ अपोप्यत्, अतिष्ठिपत्, विलालयति, भीषयते, रोपयति, दूषयति–एषु विशेषसूत्राणि कानि । १०

४ छिवधातो रूर्णुधातोश्च सनि प्रत्यये लटि प्रथमपुरुषैकवचने कति रूपाणि, कीदृशानि च तानि भवन्ति । १०

५ अर्थवन्तमाचष्ट इति, उत्कमाचष्टेति, याचिता रमाऽऽख्यदिति च विग्रहे णिचि लटि लङि लुङि च प्रथमपुरुषैकवचने कीदृग्रूपाणि भवन्ति । १०

१९३०

१ वध्यः, अदास्त, जिवाय, आनर्छ, अतृढ्, असात, गृहाण, चपयति, अजूहवत्, धिप्सति, पम्फुल्यते, जङ्घनीति इमानि रूपाणि सधातुनिर्देशं विशेषसूत्राणामुपन्यासेन साध्यानि । १५

२ अभिषेणयति, वावज्यते, कूलं पिपतिषति, दोषयति, अस्यते, औबजिजत् इमानि रूपाणि विशेषकार्योपन्यासेन साधनीयानि । ११

३ 'णिच्यजादेशो न स्याद्' इति फक्किकोपपादनीया । ९

४ हिंसायां प्रतेश्च, उपात्प्रतियत्न वैकृतवाक्याध्याहारेषु च, आख्यानात्कृतस्त-दाचष्टे कृल्लुक् प्रकृति प्रत्यापत्तिः प्रकृतिवच्च कारकमिति सूत्रवार्तिकानि व्याख्यायोदाहरणानि लेख्यानि । ९

५ उपसर्गसमानाकारं पूर्वपदं धातुसंज्ञाप्रयोजके प्रत्यये चिकीर्षिते पृथक् क्रियत इत्यत्र प्रमाण फलं च प्रदर्शनीये । ६

१९३१

१ ओहाङ्, ओहाक्, खन् धातूनां हौ, दीङ् लीङ् धात्वोर्णिलि, नशेर्लुटि, वृञ आशीर्लिङि प्रथमपुरुषैकवचने, ऋच्छ, मृजोस्तुसि च सिद्धरूपाणि प्रदर्श्य तेषु विशेषकार्याणि ब्रूत । १०

२ रुन्धन्ति, अतत, क्षिणोति, एषिता—एतानि शङ्कासमाधानपूर्वकं साधनीयानि । १०

३ चुरादौ पृधातौ दीर्घोच्चारणस्य फलमुक्त्वा लज्जापयति, गालोडयते, अस-यति—एषु विशेषं ब्रूत । ८

४ अट, वच, चर, जप धातूनां यङि, उब्ज, वा, ली धातूनाञ्च णिच लुङि च विशेषकार्य्यप्रदर्शनपूर्वकमेकैकं रूपं लेख्यम् । १०

५ 'अज्झनगमां सनि' इत्यत्र 'अजादेशगमेः' इत्यर्थलाभप्रकारं लिखित्वा किमः क्यचि, युवतेः क्यङि, ऊढिम्, अदद्र्यञ्चञ्चात्यदिति विग्रहे णिचि रूपेषु विशेषकार्य्याणि दर्शनीयानि । १०

१९३२

१ अधोलिखितपदानि सूत्रोपन्यासपूर्वकं साधनीयानि—अलिक्षत, प्रनङ्क्ष्यति, ऐयः, जजन्ति, दुधुविव । १०

२ रुन्धन्ति, संस्क्रियात्, अबान्द्धाम्, खौनाति—एते प्रयोगाः ससमन्वयं साधनीयाः । १०

३ पृपूर्णेऽत्र दीर्घनिर्देशस्य फलम्प्रदर्श्य प्रापयति, औननत्, अपीटत्, एते शङ्का-समाधानपूर्वकं साधनीयाः । १०

४ अरिरिषति, ईर्प्सति, अवनीवन्, शाशय्यते, चञ्चूर्त्ति—एते विशेषसूत्रनिर्देशपूर्वकं साधनीयाः । १०

५ अभिषिषेणयिषति, पटपटायते, स्वमनायत, एतान् संसाध्य, सपत्नीवाचरतीति विग्रहे कियन्ति रूपाणीति प्रक्रियानिदर्शनपूर्वकं ब्रूत । १०

१९३३

१ पपकः, अभृत, जिगति, दिदीये, एतान् सूत्रार्थोपन्यासपूर्वकं संसाध्य राधोऽकर्मकाद् वृद्धावेव इत्यत्रैवकारस्य भिन्नक्रमत्वे प्रमाणं फलञ्च वदत । १०

२ ररन्धिव, स्तरिषीष्ट, जिघाय, अष्टा, एषां सिद्धिप्रकारमभिधाय, आलिङ्गने इति सूत्रस्य विधायकत्वे को दोषः, सुस्पष्टमुच्यताम् । १०

३ बभ्रज्ज, सिद्धति, तृणेढि, खौनीहि एतान् विशेषकार्य्यप्रदर्शनपुरःसरं साधयित्वा, ऊनधातौ ज्ञापकस्य सजातीयाऽपेक्षत्वे फलं प्रमाणञ्च निरूपणीयम् । १०

४ ऐर्ष्यियत, उणुंनुविषति, अरिरिषति, सिस्वादयिषति, एषु विशेषकार्य्याणि दर्शयत । १०

५ जघङ्ल्यते, चञ्चूर्त्तः, अजर्घर्त, ओजायते, फेनायते, एषां सिद्धिं विलिख्य सपत्नीवाचरतीति विग्रहे रूपाणि वदत । १०

१९३४

१ जह्यात्, जुहुयात्, नेनिजानि, अशुः । एतान् विशेषसूत्रार्थोपन्यासपूर्वकं संस्कृत्य दिवादेराकृतिगणत्वे फलप्रमाणे निरूपणीये । १०

२ विसोष्यति, प्रहिणोति, उपस्किरति, स्कुनीते । एतेषां साधुत्वं यथासूत्रमभिधाय पूरणार्थकपॄधातोर्दीर्घकारोच्चारणस्य फलं निरूप्यताम् । १०

३ चप्यति, अलुलोकत, अपीथत । एतेषां संस्कारप्रकारं प्रदर्श्य, असिना अवधीदिति विग्रहे रूपञ्च साधयत । १०

४ जिघांसति, दुद्यूषति, तितंसति, वावश्यते, वर्वृतः, चकौ । एषां साधुत्वं वदत । १०

५ अजहासीत, सुमनायते, अजहलत्, के विधयः संस्कारका एतेषामिति सविचारमुच्यताम् । १०

६ परिवृचल्यते, वाष्पायते, अचकशत् । एतान् साधयित्वा यकारान्तवकारान्तोऽभाविभ्यो यङ्लुक् कथं निराकरणीयः । १०

सूचना—एषु पञ्चैव प्रश्नाः समाधेयाः ।

१९३५

१ पिपूर्यात्, जहीहि, धत्थ, एतान् विशेषसूत्रार्थप्रदर्शनमुखेन संस्कृत्य, ओहाक्-ओहाङोरनुबन्धफलं प्रदर्श्यताम् । १०

२ दिदीये, उदूजिजिता, एतयोः साधुत्वं ससूत्रनिर्देशं प्रदर्श्य, भञ्ज्, तन्, ऋण्, धातूनां लुङि मिपि रूपाणि साध्यन्ताम् । १०

३ अग्रहोष्टाम्, अचिकीर्त्तत्, अध्यापिपत्, एतेषां संस्कारप्रकारं प्रदर्श्य असिस्वददितिरूपं साधयता भवता स्वरतीति सूत्रे धात्वक्षरे परे इत्यंशे किं प्रमाणन्तदुच्यताम् । १०

४ पर्षिष्यत्, जुघुक्षति, बिभ्रजिषति, चञ्चूर्यते—एतेषां साधुत्वं प्रदर्श्य, अव्यवहितसनाद्यभावे मुनित्रयान्यतमवचनं प्रमाणीक्रियताम् । १०

५ अजङ्घनात्, अचकारीत्, सुमनायते. एतान् प्रसाध्य उपसर्गसमानाकारस्य पृथक्कारे किं प्रमाणम् । १०

६ मामाति, ओडिढत, वारयति, अददापत्, कतयति एते साध्यन्ताम् । १०

सूचना—एषु पञ्चैव प्रश्नाः समाधेयाः ।

१९३७

१ हु-पृ-निज-ऋधातूनां लटि, दीङो लुटि, अस्यतेर्लुङि च प्रथमपुरुषैकवचनरूपाणि ससूत्रं प्रदर्श्य, 'रराधतुः', इत्यत्रैत्वाभ्यासलोपाभावौ सप्रमाणमुपपादनीयौ । ११

२ वृणोतेराशीर्लिङि, दम्भेश्चर्छेश्च लिटि प्रथमपुरुषैकवचनरूपाणि सन्साध्य 'अतर्पीत्' इत्यत्र 'स्पृश-मृश' इत्यस्याप्रवृत्तिः समर्थयत । ७

३ कूर्य्यात्, विच्छायति, अरुणः, आनक्, एतेषु असाधारणकार्य्यमुल्लिख्य; षदोऔवादिकत्वेऽपि तुदादिपाठफलम्, 'संस्क्रियात्' इत्यत्र गुणेटोरभावप्रकारञ्च वर्णयत । १०

४ व्यष्टभत्, श्वेततयते, एतयोः कार्य्यविशेषमात्रमभिधाय 'णिच्यच आदेशो न स्यात्' इति फक्किका सिद्धान्तप्रदर्शनमुखेन स्वशब्दैर्व्याख्येया । १०

५ सपत्नीव द्यौरिव चाचरति, कलिगृह्णाति, श्वानमाचष्टे, अमुमुयञ्चमाख्यत्, इति विग्रहे तिपि रूपाणि प्रतिपाद्य, 'स्वमनायत' 'ओढायित्वा' इत्यनयोर्ग्रन्थोक्तपूर्वोत्तरपक्षौ सुस्पष्टं स्वगिरा प्रदर्शनीयौ । १२

अथवा,

'उचिच्छिपति' इत्यत्र मूलोक्तशङ्कासमाधाने, यङ्लुगन्तादात्मनेपदाभावञ्च प्रतिपाद्य, धनवन्तम्, धातारञ्चाचष्टे, इति विग्रहे णिचि तिपि रूपे लेखनीये । १२

१९३८

१ बन्धः, अदास्त, अक्राक्षीत्, माष्ट-एषु ससूत्रं साशङ्कम् असाधारणं कार्य्यं प्रादर्श्य "स्थानषष्ठीनिर्देशाद् रोपधयोर्निवृत्तिः" इति पङ्क्तिर्व्याख्येया । ...१०

२ अतृणेट्, पर्य्यस्कार्षीत्, अबान्धाम्, खौनीहि—एतेषु कार्य्यविशेषं सप्रमाणं विज्ञाप्य, धुधातोर्गणभेदेन रूपाणि दर्शनीयानि । ...१०

३ उब्जस्वप्योर्णिचि, मोदाप्योः सनि, श्विफल्योर्यङि, लुङि तिपि रूपाण्युल्लिख्य 'जाग्रहिता' इत्यत्र दीर्घतदभावौ माधवादिमतभेदेन वर्णनीयौ । ८

४आरति, मामोति, उः, पटपटायते, कनयति, त्रापयति, एषां साधुत्वं प्रदर्श्य 'औजिढत्' इत्यत्र 'ढ्रलोपे' इति दीर्घः कस्मान्नेति लेख्यम् । ...१२

५ "कथं तर्हि विस्मापयन् विस्मितमात्मवृत्तौ इति" अवगल्भांचक्रे इत्यत्र "भूतपूर्वादप्यनेकाच आम्" इति च पङ्क्ति विशदं वर्णयत । ...१०

अथवा

अदित, अभ्यष्यत्, जिघाय, आनर्छ, औनः— एते धातुप्रत्ययप्रदर्शनपुरस्सरं साधनीयाः । —१०

१२ लघुसिद्धान्तकौमुदी—बालबोधिनी टीका सहित ॥)

१३ लघुसिद्धान्तकौमुदीस्थप्रयोगसूची । ।)

१४ लघुसिद्धान्तकौमुदी–सुधा नामक विशाल सरल संस्कृत टीका साधनिका सहित । १)

१५ मध्यकौमुदी–अत्युत्तम सरल परीक्षोपयोगी बृहद् टिप्पणी सहित १।)

१६ सिद्धान्तकौमुदी—(गुटका) सभाष्य पाणिनीयशिक्षा–अष्टाध्यायी–गण–वार्त्तिक–धातु–परिभाषा–उणादि–फिटसूत्र–लिङ्गानुशासनसूत्रपाठ सहित तथा अष्टाध्यायी आदि ८ आठो सूत्रपाठ की अनुक्रमसूची सहित । ३)

१७ सिद्धान्तकौमुद्या स्त्रीप्रत्ययादारभ्य चातुर्थिकान्तप्रक्रियाप्रयोग सूची प्रश्नपत्र सहित ।)

१८ „ शैषिकादिद्विरुक्तान्त तद्धितप्रक्रियाप्रयोगस्मृतिसूची प्रश्नपत्र सहित ≡)

१९ „ भ्वाद्यादिचुरादिगणान्तप्रक्रियाप्रयोगसूची प्रश्नपत्र सहित ।)

२० „ ण्यन्तादिकृदन्तान्तप्रक्रियाप्रयोगसूची प्रश्नपत्र सहित ।)

२१ „ वैदिकस्वरप्रक्रियाप्रयोगस्मृतिसूची व्याख्याऽमृताख्या युता प्रश्नपत्र सहित ।=)

२२ व्याकरण–मध्यमा–सोत्तरा प्रश्नावली पं० शङ्करदेव पाठक सम्पादित प्रथमखण्ड ॥) द्वितीयखण्ड ॥) तृतीयखण्ड ॥।) चतुर्थखण्ड ।॥=)

२३ न्यासकल्पलता–पण्डित श्रीराजनारायणशुक्ल सम्पादित । न्यास ग्रन्थों में सर्वश्रेष्ठ ग्रन्थ ।।)

२४ कौमुदीकल्पलता (सिद्धान्तकौमुदीगुप्तरहस्यप्रकाश) १॥)

२५ पाणिनीयव्याकरण वादरत्न–न्यायव्याकरणाचार्य पं० श्री सूर्यनारायण-शुक्ल सम्पादित । न्यासप्रकरणनाम प्रथमभाग १॥)
परिष्कारप्रकरण नाम द्वितीयभाग १।)

२६ फक्किकासरलार्थ—फक्किका ग्रन्थों में सरल अत्यन्त उपयोगी ॥)

२७ फक्किकाप्रकाश—विस्तृत टिप्पणी सहित । १।)

२८ फक्किकारत्नमञ्जूषा—सिद्धान्तकौमुदीस्थपङ्क्तिव्याख्यानरूपा । प्रथम भाग २) द्वितीयभाग २) संपूर्ण ४)

प्राप्तिस्थानम्–चौखम्बा संस्कृत पुस्तकालय, बनारस सिटी ।

२९ चन्द्रालोक— (सोदाहरण–व्याख्या सहित) परीक्षोपयोगी–पौर्णमासी संस्कृत टीका–कथाभट्टी हिन्दी टीका प्रश्नपत्र सहित । १)

३० चन्द्रालोक–अत्युत्तम सरल परीक्षोपयोगी गागाभट्ट कृत रागागम टीका सहित । २)

३१ कुमारसम्भव–महाकाव्य–मल्लिनाथ तथा सीतारामकविकृत संजीविनी व्याख्या, चारित्रवर्धन तथा श्रीकनकलालठक्कुर कृत शिशुहितैषिणी व्याख्या द्वयोपेत । सम्पूर्ण । १।)

३२ कुमारसम्भव—महाकाव्य–भारद्वाज श्रीगङ्गाधरशास्त्रीप्रणीत पुंसवनी टीका सहित । मूल श्लोक तथा प्रत्येक श्लोकों का हिन्दीपद्यानुवाद–अन्वय–पुंसवनीव्याख्या–व्युत्पत्ति–भावार्थ–हिन्दीभाषार्थ प्रश्नपत्र सहित ।
१–७ सर्ग १॥)

३३ हर्षचरित–प्रथम उच्छ्वास कथाभट्ट श्री नन्दकिशोरशर्मा साहित्याचार्य निर्मित–जयश्रिया व्याख्या सहित । ॥=)

३४ वृत्तरत्नाकर–अत्युत्तम सरल परीक्षोपयोगी नारायणी टीका टिप्पणी–उदाहरण–श्रुतबोध–छन्दोमञ्जरी–सुवृत्तितिलक सहित । १॥)

३५ काव्यमीमांसा–साहित्याचार्य पण्डित श्री नारायणशास्त्रीखिस्तेकृत अत्युत्तम परीक्षोपयोगी काव्यमीमांसा–चन्द्रिका टीका सहित। १–५ अध्याय ॥।

३६ काव्यमीमांसा—साहित्याचार्य पण्डित श्रीमधुसूदन मिश्र विरचित मधुसूदनी व्याख्या सहित । संपूर्ण । २)

३७ अलङ्कारसारमञ्जरी—साहित्याचार्य पं० श्री नारायणशास्त्रीखिस्तेकृत भाषा विवृति सहित । ।)

३८ स्वप्नवासवदत्ता नाटक–अत्युत्तम सरल परीक्षोपयोगी प्रबोधिनी और प्रकाश नामक संस्कृत हिन्दी टीका सहित । १)

३९ अभिज्ञानशाकुन्तल—'रुचिर'—'किशोरकेलि'—संस्कृत हिन्दी टीका सहित । राजसंस्करण १॥।=)

४० सिद्धान्तकौमुदी (स्त्रीप्रत्ययान्त) व्याकरणाचार्य नेने पं० गोपालशास्त्री विरचित सरला टीका–रूपलेखनप्रकार–पंक्तिलेखनप्रकार–परिशिष्ट सहित । १)

प्राप्तिस्थानम्—

चौखम्बा संस्कृत पुस्तकालय,

बनारस सिटी ।